

નકરે=ન ગીન.	કે. ૧ (મ) પેદા	કુખયુ=કુખી જવું
અડક=અડકા; કચીઆના	ખાત =વાન, છાલુ વગેરે	બાગકી(ન)કુંવારી છોકરી.
રાણી મા ઢંકાવણા મજા.	કોહી ગએલો કચરો	છીકા (ન) નેથી યુજના-
જુન પથન.	જન (ન) રાન, જ મલ	ન ચાલે તે.
ચોકમ વ(દી) પાસે પાસ	કેનાઈ=કચડાઈ	ગવ (ન) અગાળ વાસ.
મીટ =મીટા	નકામી=વગર ખપની	પેખવુ (સ) જોવું.
રજ (ન) રચકલુ, કણી	નશ (ન) ઠેપ, આત	કે-મત (ન) તોફાન
ધડકા=મેટા અજાણ.	ફેરે=તરફ વળ, કરક	મડ=મડકુ લાસ
ગમી (ક) તા	પાડુ ૭ મો.	દીઠા (ન) બોધ
પીગજેન (વ) એગજેલા.	રોણીઆ=જાળમાં રહેતા	હાલો=અમથો, આલી.
ઉભરા=જોરમાં	જીવડા	ઠેઠ=મુખ, અણધડ
ધણીકપ (ન) વાતી કપા-	સુવડ=ચોખ્ખા, મફ	ગપો (દી) યુલખાન, ખોટી
રો, જમી. ગુ હાલુ	મદા (ન) વચલા	વાત; સુકી.
ઉપમે=જીવકાઈ આને	મકેના=મેચી ધાલી	મુઝ જો=મુઝવાજો, મુઢ.
જનાગામુ પી (મ) ખાત	મજાનુ (અ) જોરાવર	ગવરે=ઢાકે, છુપાવે
માતા, નેમાથી મળતા	મરજાદીક=મરજા વગેરે	ફુટા (મ) પાની વાત.
ધુમ ડો બીગેનીકળછેને	જીવડા	ફુટ (મ) પાની, નહારે.
મુન=જનીનમાં ખાડાખર	ખેચનાણુ=ખેચાખેચ	તોફાની (આ) મસ્તીખોર;
ના માટે દર બધી કોટે	ઝાકન=ઓમ	ઉતારતીઓ
તે	ખીનકુલ (અ) તમામ	ધુલ=ધો=ચઢાવ્યો
પાડ ૬ ડો.	રેઠેઠાણુ=હેવાનો મુદામ	કાકડો=છેલ જખીનો
મજા (ન) મોટો ૧ થ	નજીક (કા) તમે, મેડે	ઢેરેઢે (મ) કાપ મુઢેઢે;
પાહક=મેટા લેંચા લાગ્યા	અસ્તર (કા) અદગુ પડ	કણુ પાડે છે
માથે જોડાવવા કચરો	કુતી (ન) તદખી?	ચોખ્ખો=અટકીને.
જમરા=લીંચા.	દમ (ક) મામ, જો	તત માત (મ) માખાપ
મેના (કા) મોટી લાગી	પાડ ૮ મો.	નડે=કાચર કરે, દુઃખ છે
પોહોળી ખુદખી જમોતે	પરતાનો (મ) અફમેમ ખેદ	મુખલાતા (સ) મુખ આપ.
મુખથી (મ) પેટેલાથી	જુલ (સ) જાડ; તર	નાર.
પુછગાઠ=તજવીજ.	મીઠજ=એક જાતનું ફળ,	બાવ (મ) કીમત, ઇંચક.
બીલાન (સ) પંડીત	વરક-વાને લાગ કીયામા	બિગ=મેજવણી.
કમાણી (આ) હરેક; મુકરર	હાથે બાધે છે. તે (નાના	ખુડા=ચુગરો
કરેધક	બીજુ નેવું)	ખધો=રોજગાર.

ભુલ=ચૂક; ગફલત.
 બાબે (સ) બેલે.
 તડે=ધાએ, દોડે.
 સ્વાદ(સ) લેહેલત; મીઠાસ
 પુંછ=દોલત, બડોલ
 ધાણા (સ) પીરજ વીચાર
 ધડે=હધએ, દીલે
 ખત્તા (આ) ઠોકર ડેમ.

એદ (ન) ચોક. દલમીરી.
 ખુટો (હો) ધડો
 પૂતી (ન) ઢોકરી
 પપી=કુટ ધાતકી
 રનેછી (ન) માત્ર દોરતદાર
 રનેહ ગાખનાર
 મળવી (ન) મ મ વ રાખ
 નારે.

પીડા (મ) દુઃખ, વીપત્તિ
 મડે=મળી જાય
 અ તે (ન) નેહમે.
 અવા (હી) આધણો
 વડો=ધએ, પકડો
 વીપી=તીલણ
 મીઠા (ન) રીખામણ મળ
 લડો=દએ.

(કવિતાની સમજૂતી.) (૧)

ખાલો અમથો મુખે નિશાળે જમને, ખોટી મપમપ મારીને વખત
 કાઢાડે, પછી તે અણધડ મોડપણે અકસોમ કરવા માટે (૧) કંઈ પાપી
 છાની માની નહારી વાત હોય તે ઢાકે, પણ તે ચોરે ને ચકલે ખુલ્લી થાય
 ત્યારે તે પાપી મરતીખોર પછી અકસોમ કરવા માટે (૨) જે કાકડો ચ-
 ડાવેા ચડે, ને હાયમા પૈના આંત્ર કે તુરત તે ખવા ખગચી નાખે, ત્યારે
 દેવાણુ નીકળે ને તે દેવામા કુમી જાય, પછી અકસોમ કરવા માટે (૩)
 જે વડે ગુજરાન ચામે તેવા ઝાડને જોઈ, થડે ઉભા રહીને તેને કાપે, પછી
 જ્યારે ભુખ લાગે ત્યારે તેની પેદનાથી રડીને, પછી અકસોમ કરવા માટે
 (૪) જે ચેવકુક મામાખને નાનપણથી કાચ કરે, તે માટાણે સુખ આપ-
 નારને યાદ કરી, પછી અકસોમ કરવા માટે (૫) બરાબર કિમત લઈને
 બેગ સેળ કરીને, જે નવા ઘાટ ખનાને, તેના રોજમાર થેકડા દહાડા આ-
 લેડે (ધરાક આવના નથી,) ત્યારે પછી અકસોમ કરવા માટે (૬) કશા
 કામમા ચુક ખાતો હોય, ને તે જો કોઈ બતાવે તો તેની ગાથે જડવાને
 જાય, પણ જ્યારે તેનો સ્વાદ અખે (તે ચુકથી થતા માસા પરિણામ મુવે,) ત્યારે
 અકસોમ કરવા માટે (૭) પારકી દોલતને જોઈ જેના દીલમા ધો-
 ગજ ન રહે, તે પછી જે ભુલ ખાપ તેનો બળાપો આણીને, પછી અક-
 સોમ (૮) ધડા વગે નાની ઢોકરી પરજાવવી, તે મુડાને મીઠા ખા-
 ઘેછ (એટલે ધરડો તે મરવાનો વહેણ) ત્યારે તે ઢોકરીને ખાધ કુચક
 હેવ પછે, પછી તે અકસોમ (૯) મગા મીતરોની ચાથે લાકડી લઈને જે

હડે, તેને મોકુ દુઃખ માથે પડે, ત્યારે અકસોમં (૨૦) કુલ્લ માં
અને મધવળી ચીલોની, જો તપાસ નહીં રાખે તો મળી જાય, ને
તે એવી આત્મજો અકકલનો કાચો, અકસોમં (૨૧) તાજને તીલકા હા.
પકડો, ને હોં || મસ્તી મુરી દો, માચી વીખામણુ ખી લેચો, એવો
દનાતરામનો ઉપદેશ છે (૧૨)

પાઠ ૬ મો.	ક ચો=નમજો. રાચો	રહેમ (આ) શક
દ દુઃખાન (ક) બાતખ ક	તદવી (ક) શીકમગ	એકાએક=એકદમ
ધનિદાન (ન) અમગ થઈ	મન્દી (ક) બીચી દવા	ગાહાપણુ=ચાપુરી.
મથલા રાજ વમેરેના વ.	ગુરચાન (આ) હાપુરી	જોભ (મ) લલચ, મગકો.
તેમ ને ચી વાળો, કય	રાવ=મુકામ	અનીતી [ન] નાવીથી
ઈત્યાદિ	ઝાપો માર્યો=એકદમ બરકર	ઉલટું-એટલે બગાબરજો
પ્રકરણ (૧) મ ન, મ મગ	માથે પુટી રડયો	ચીતચર નહીં તે
જામ, રક ધ	માસ્તી=ખાખી	રાટ=મજલ, રસ્તો
આદી=તપ, રાજઆન	પખાજ=તાણી જગવાની મો	મુકામ (અ) નેવાડે ઉતાર-
પ જન (ક) પજતે રાચ,	દી ચામગાની ચુલુ	વાની જગો, ડેકાણું.
ને આખ ને પાણી; એ-	ચતર (મ) દુરમન, પરી	વર્મશાળા (મ) પગેથીઓ
ટચે પાચ નદીએ (નન	પાઠ ૧૦ મો.	ને વગર બાડે ઉતરવા મા
લજ, ખીચા, રાની, ચી	આચા (ન) ઉંદ	કે ધર્મદા મુકામ બાવે-
ગાખ, ને જલજમ) વરચે	રણ (ન) રેતીનું મેદાન,	સો તે.
આપણો પ્રાત	મ અમ	નિમાજ (કો) ઇચરી પ્રાર્થ-
દોજ (આ) બરકર	રંગો (ક) કાવગર.	ના-મંદગી.
રવરેત (ન) આપખ ખતપર	તખા (ક) રાજઆન	મસીદ (આ) મુસલમાન વ
બાહદુર (કો) જોરાવર.	અબા ન) નીબાવ, મરે	મેરેને નીમાજ બાલુવાનુ
ખગવા (કો) ક મો, કુલ્લક	નહીં એવું ખીક નગરનું	તથા ખાંમ પોકારવાનું કે
મેરે=આખામ ફરી વળવું	વચન [ન] નલુ, કણુજાન	કાણું.
ચેચો (કો) પોઠની ખીચી	ચલુ (મ) વાખ; અખીન	નકલન (મ) ધર્મદાઆવુમ
નરકાર (કો) મરકારક બરક-	ચીખાળીને=દુઃખ હજને.	ફગ રાજ સીક્રં આમાન
રનો ઉપદેશી.	કુમજો (આ) બરકર ચાથેને	પેરાગી વમેરેને આપવુંતે
અર્થ (કો) પાકાડ ઉપર આ	ધસાવરો	ઝાપા (ન) ચીલો; જોમરો
ચોરું મરે=જીવે.	બરેચો=વિધાય	-આમુમ.

, એ. ૨૦
 , જોર; રામ
 ૧૮=રાજા કામ કાજ
 ગાજ ગાદી.
 એલેલ (આ) રાજાનો મુકા-
 મ, પાદશાહી ધર
 એવકુંક (કા) એ નહીં, એવ-
 કુંક (બુદ્ધિ—બુદ્ધિ નહી
 તે, મુર્ખ, ઠોઠ
 ધાતકી (મ) નિર્દય, દયાવ-
 ગરનો કુર.
 એહેરખાની (કા) ગેરેમ ન
 જર.
 બખરીશ (કા) શરૂપાય ઈ-
 નામ, ખુલીયી કહ આ
 પવુ તે
 બજોનો (આ) બહાર દો
 લત.
 અમીર (આ) ઉમરાવ; કી
 તાબવાળા મોટા માણસ
 જાગીર (કા) મરકારથી ઈના
 મમા મળેથી જમીન વ-
 તન
 જપ્ત (આ) કબજ.
 દયાવી=પમાવી
 દવાઈ (હા) આણ, દુઆ
 તોફાન (આ) મરતી, હુલ
 ડ, ગડમડ
 ગડમડ=તોફાન
 આવકાઠ=આદરમાન.
 એકલવાયો=એકલો.

પથ (ન) ધર્મ; રસ્તો
 દોરતીદાવે (કા) બાહ બધ
 ઈથી.
 નડવા=મુ'મા થવા
 પથ (મ) વચ્ચેની
 ફોપ (ન) યુરમો, ઝીમ
 પઠ ૧૦ એ.
 નીડ=ડ, ચારતી
 ધાત (મ) જામમ, કાળ
 રગમહેલ=મુવા જેમવાનોમ
 દેલ—ગભામ પ વ નોમ
 દેલ
 ઝરખા=ખારી આગળ નોગો
 , ગેરેમ
 આગળપાદાણ=આગળનો પ
 લયર, મ ગે મહમલ
 સીકી (હા) ગાર
 કામેશમ=ખવ ટેકાજો
 મુચારો=માર્ગ દાલતમા ને
 આંતરું ને [માગે ધરે
 હદ (આ) સીમા, મર્યાદા
 મત્તા (મ) અપીમાર
 દરખાન (કા) રજ કચેરી
 વણી=માલક, મુખતયા
 તોડપુ=નીચુ પા-ચુ પડ
 તી આણી
 કેલદુ=ન મુ. મમણ.
 પાઠ ૧૩ એ.
 રાત=ગજો, રાજા
 ફિંગીઓ (ક) પાંડુગાજ
 રેગના લોકો
 કપર (આ) ધોર.

મુર્ખજ=અમદાવાદ જીલ્લા
 ના દમકરોહપ્રમણામામા
 મ છે.
 એલ ૬ (આ) કુળ વશ
 દુ ગુણ (ન) અરાબ ગુણ,
 નહારી રેવ
 મેલે (કા) રહેમ, દયા.
 રૂબવ (ન) સુખ
 અજબ (આ) રીક્ષમય અ-
 અગત
 મમાવાની (ન) માતર કુલ
 ડ શીખુ ગરમ પડી મથે-
 લુ તે
 ઉદયોગી (ન) મહેનતુ
 સીક (ન) રમ પડે એવી
 ખારી
 કથના (મ) અટકવ; વિ
 આર ખાલ
 મમય (ન) વખત; વેળા.
 અથકતા (ન) ચાપડીઓ
 બતાવનર
 પાઠ ૧૪ એ.
 હાડાનજ=હાડકાનુ પાજ-
 ર, શરીરનું કાકું
 મનન (મ) બાધવ નાપાકા
 મર્મયાગ (ન) મલુ મંબ-
 પી જમ-પોગો જામ
 અણિઆના=જાણ નીચે
 ખુણાપર જરેલા લોકો.
 ના અણીદાર પાંદર
 નીપાતા (બ) જીતીને પ્રેમ
 કે નીર; (અણાની કુલી)

મણીઆમ=જે આડાવાળા
ભાગ ઉપર મણીઆર
કરે છે તે

કાકું=સરીરનું કંઠ
રહેલું (ન) મંભાળ; જાત
ન, માથજાત.

શાખીતી (અ) પૂ ગાંઠા
બરડ=ભાગી જાય એવું
જલદ (ક) આકરે.

સરકો (ક) તાડાને થોડા દ-
હાડા રાખી મુદ્દાથી જેઆ

ટો પ્રતાક્ષી અને ક્રેતે
ચોપણ (ન) ચુલરાન.

ખોપરી=માથાનું તાલકું

ન ખાએલા=જોડાઈ મએલા
આસાની (મં) વમર બાજુલા
ભોળા

સેઅ (ન) દરવાજા

કરોડ=પગાની વચ્ચમાનું
હાડકું

મળમરા=નર મદાદા ચાપ-
ડા, મણીઆરા

પાત્રોટું=પગના મુદ્દા આ
મં નો ભાગ

મરપેકે=રહેકે

જિમેકે=જામેકે.

પાઠ ૧૫ મો.

માનવનું (ન) માનવનું.
માન સહતી ખીસેએથી
નય.

પ્રાણ (મં) જીવ; આત્મા.

અન (મં) અનાજ.

પચાવવાને=હામ કરવાને,
પાચન કરવાને.

જડગ (મં) આવેલું અ
ન પેટમા પાચન થવાનું.
જગ્યા

દાઢ=જેવડા દાન

જડખું=ડાચું

જડ=મુળ

દાઢ (કા) કાળ

ન ભાળ=મ દામ

પાઠ ૧૬ મો.

જલ (ન) રેલીનું મદન
મ આમ

મ ગયે (મ) મુરકેલાથી

ગડે ગોઠ=કુવાના ખમ

મુનાકૂર (આ) એક દેશથી

ખીજે દેશ જવાનું, પ્રવચી

દેરાનગતી=આવડા

તીપાને (મ) દુઃખ.

તીપાના (ક) એખાણું;

પંટોળીઓ=પવનનું જોર
થી વાયું

તખુ (હી) નાનો ડેરો.

ફાપા (મ) શાભીતા

અચીલ (આ) મારા

ચેઅ (આ) વક્રીલ, મ દાર

(ધ.ડો માણસ)

કાકેનો (આ) પરદેશ જવાનું

ક આમાન સર જમમાથે
નું ટોળું.

ખચચ (ક) ન નું થોડું.

મરકણી=જિંટની માદા જિંટડી

પાઠ ૧૭ મો.

ખુટકે=તાલુ; તોટો

પરપારકર=સી ધનો દક્ષિણ-
નો ભાગ

કાશીઆ=કોશથી પછી કા-
હાડનારા.

દેલ=નગાર; કુંમકેલ

જુલાખ (આ) રેચ.

મુનાકૂરી (આ) એક દેશથી

ખીજે દેશ જવું રટલું.

ગાદો (આ) મનસુખો; ધા

રણ

મ દા (કા) નવી કે દરીઆ

કાંટે અવલુ વપારવા મ

થડનું રહેર

અમલદાર (આ કા) અ-

મલદા કરનારા; કુકમ

બચવનારા

કાશી=તાકી, ધરી

નળુ=નરો, વેહેજો

કુપ (કા) ઊંઠાલી; એક જ-

મે એથી ખીજ જગેઅ

જવું તે

તાવવું=માડીવાળવું.

અ દેશ (કા) ખીજાનું વેહેમ

વાટ ખરચી=ચેરતાનો અ-

ચ.

પાઠ ૧૮ મો.

આડવાટે=આડે રહેતો

કુંકુંઆનું પાતરો કુંળી

વમરનું મુકાવણું થક.

લુ=તાપનો સુખવાટ.

બડકા=કમલે રમલા
 કડકા=ભાષણ; અપવામ
 મધ્યાન (મ) અરાધ્યપોર.
 ડેમ=ઠોકર, ખતા
 કૌવત (આ) જોર
 ભમરી=ચકરી, ફેર
 બેબાન=શુદ્ધિવગનો
 મમક (ક) પાણી બરવાની
 આમડાની મોટી કાથળી
 તમ=સોષ, તુણા
 છીપે=મટે; ઓલવાય
 નાકોવત (આ ક) કમજોર
 અશક્ત
 બાચારી (ક) નાચારી, પી
 ન દીપ
 બાહેલો=નાખેલો, બરેમો
 કાચરી=પાણીના મેપથી મ
 જે બોલાય નહીં તે
 બેશુદ્ધ (મ) શુદ્ધિનીનાનો
 વારે=મદદ
 બેહોષ (ક) બાન વીનાનો
 હોશકે મક્કી વીનાનો.
 પાઠ ૧૯ મો.
 ક્રહી (મ) નજર નાંધા
 મંકટ (મ) કુખ; આકૃત
 બાન=શુદ્ધિ, મમજી
 અધા=નમ્ર, ફેર
 બગત્રા=આગ, અગન
 દયાળુ (મ) માયાળુ
 શુદ્ધી (મ) બાન.
 આનંદ (મ) હૃદય; મ તોપ
 આવધ=હોશીઆ

દેના (મ) દુઃખ
 હીંગળોક=હીંગળો, (એક જ
 તનો લલગ થાય છે)
 આગ્ની (મ) દેવતા, આગ,
 ચરતવ
 બારે=અગન, બગત્રા
 બરપુર=પુર બરેલુ; જોઈ-
 એ તેટલુ
 જગતકર્તા (મ) જગતનો બ
 નાવના ઇંધર
 પાઠ ૨૦ મો.
 બયાનક (મ) બીચામણી;
 ડામબી
 શેકાગુ (મ) દક્ષગીર, શે-
 કમા પટેલી, ચીતાવળી
 (શા-અગુ)
 કેવળગી (મ) રોક ઉપગ
 બાબાવાળ; અયાગ
 મીઠ (મ) મોટું ચાલવળુ
 ચોપચુ પશુ (પશુઓનો
 મળ)
 શેબલી (મ) મરી
 ઝાડી (છી) નાના મોટા ઝા
 રો એકબીજાનાં માથે આ
 વી ચુકા જેવું બનેલું તે
 ચીકાર (ક) બલી
 ચુકતો=ચુકનો
 ખો=ખાઈ, ચુકા
 રખવાગ (છી) માચવનાગ,
 જાગવનાર
 ઠંક=મદના; બીડ
 કેડો=પીછો.

તામરી=ચુરે કોલાચમાન.
 વીકંગ (મ) બપકાર
 જગલ (ક) રાન, વન
 મુબરવબાવ (મ) બતી આ
 રીઅત
 ગાર (મ) મતલમ
 ગુર (મ) ધત્રી, દુષ્ટ
 પ્રમંગ (મ) વખત
 વગ્યા (મ) ચાલ્યા
 પાઠ ૨૧ મો.
 માદમ (મ) વગર વાચાગુ
 એ.દમ જોરમાથી ઉતા-
 વળુ, જોઅમવાળુ
 નેટ=મક્કી, નીરચે
 માધવ (મ) બાઈ
 તત્પર (મ) તૈયાર
 મતી (મ) શુદ્ધી, વીચા.
 મથા (ન) પથારી, પીઠગુ
 વધામણી=ચુરી અબગ,
 ખુરામી
 વીમાગણ=રતનાનો
 પતીવ્રતા (ન) ધણીના કલા
 મર અલનારી ખાપડી,
 મતી, ધણીના વલવળી
 તુલ્ય (ન) અગાપર.
 દક્ષાગ (ન) વમડાનો અ
 ડાની (દવ-અનગ)
 હર્ષ (ન) હ-અ; ખુશી.
 વીવીધ (મ) શુદ્ધ શુદ્ધ.
 પ્રમથો (મ) અવતર્યા.
 કુડો=અરાણ; નોકો.
 માનની (મ) બાપડી.

(૬)

દુન (ન) નં.મ, બાલકપણ	કૃત્ય (શ) કામ.	મનુષ્ય (ન) માણસ.
મુત્ર (ન) ન માર મન ખી,	નરનારી (ન) બાલકોને બા	નમસ્કાર=સગા.
મનંધવાળો, મુતર	પડી, માટી ને બહુએ	અદકી=ધણી
કલ્યાન (ન) શોક, અતીથ	પત્રીત્ર શ) ચોખ્ખુ ધર્મોટ	મુત (ન) છોકરો.
ય કકલટ કરો તે (ક-	પુત્ર [ન] છોકરો	જળ (ન) પાણી.
લ્ય-અત.	મયા (ન) ઈન્દ્ર, માયા	રોજાર ના=રડાવતો.
શુવતી (ન) શુવાન બાવ-	પુરુષ (ન) મ દ, બાવડો	ઠડો (છી) દોષ
ડી; ત રૂણી	આગણ=આગણ્ય	ડનવ નો=કરકાનેલ.
સી કુપુર=કડી તટલુની પા-	નરુચું=નરુચે	ડોલ=ગોડપુ, મનરડી.
મે મરવતી નદી ઉપર	માત (ન) મા, માણ.	ડોલ=ડોક, મરદન.
એક ગામ છે	કિપની=કિપણ, આવી	મરડી=આમળી, વાકીવળી
મહામતી (ન) માટી બુદ્ધો	પ્રીત=દેવ, ખાત	બાગી
વાળો; વીચારવત, બને	યુગ (ન) નાર, મંગળીક	દીશ (ન) તરફ
અતી (ન) અત પાળનારી	પોદાડે=મુવાડે	લીશ [ન] માથું.
સી; સારા આચરણના-	જોડ=માથે.	ચેતાવા=અબર આવી
ળી સી	કુવર=છોકરો.	ચેતી=જાણુ
પુત્રી (ન) છોકરી	ડડ=રોડ	કર્મ (ન) કામ; નસીબ
તન (ન) છોકરો	મોટેરૂ=મોટું.	દ્રષ્ટાન (ન) દાખલો
મન=નિબ	માળ (ન) બરુચું.	કવી (ન) કવીના જોડનાર;
પ્રકાર (ન) રીત	આળ=ગોડોમત	પણ બાવનાર.
આચરણ (ન) આલચલણ	વાચા (ન) જાન, અમળ,	
રડા=સો. ૧.	બોલવાનું મન	

(કવિતાની સમજૂતી.) (૨)

શિક્ષુ કરીને મુજરાતમા પાટલુની પાસે મરવતી નદી ઉપર એક ગામ છે, ત્યાં ના સી ક કરીને રાજા હતો ત્યાં એક મોટો વિચારવત ઓ-કકલવાળો વાલ્યાલુ રહેતો હતો, અને તેની અતી કલ્યામર આલનારી એક બાવડી હતી (૧) તે બાલને ઘેરે છોકરી કે છોકરો કહ્યું હતો નહીં, તેથી તે હજુર ઉપર પ્રજો બાવ રાખે, ને ધણી ધણી તરેહના તે દાન પ્રત કરે અને મારી વિતીથી ધણા માગ પડેપડા ના કામ કરે. (૨) તે વાલ્યાલુ ને તેની સી ધણી પ્રાકે દાન રાખે તો પણ ઘેરે છોકરો થાય નહીં; મનમા

બાપડી તો બધાપર ધણીજ મમતા રાખે, તેથી તેના વાના દિશમા પણ
 ધણી દયા રહેતી (૩) તેને ઘેર એક નોજાનું બચ્ચું, ને બારણામા તળ-
 ફડીઆ આવું હતું ને તેની મા તેની માથે હતી નહીં તેથી તે બાપના
 મનમા ધણી દયા ઉતરતી (૪) પછી તે બચ્ચું પેતાની પાસે તેણે રાખ્યું
 ને તેના ૫૦ માથા રાખી ઝાંચી ચીતે રેજ તેને દુધ પાવ, ને માથે પથા-
 ચીમા મુવારે, તેથી તે બચ્ચું પણ ઝાકગની પેટે બાડ પુરા પાડતું હતું
 (૫) પછી તે બચ્ચું મોટું થયું, એટલે કંઈ પણ આકૃષ્ટ અવધુનું કમ કરે
 નહીં, ને તેનાથી જો મોઢોડે બોલી શકાતું નહીં તો પણ માણસન જેવી
 તેનામા ધણી અકકલ હતી (૬) પછી તે નેળ આના પગલાએ, નક્કી તે
 બાપડીને (ધાઢણી) ને ઝાકરે અવનચી, એટલે બાપે ખુશાસનો દહારો
 જાણીને તોરણો બાંધ્યા, અને તે ઝાકગને પાણામા સ્વાડયો () જાણે
 દીવળને દાહારો દોષ તેમ બનેને ધણી ખુશી ઉપજી. ને તમા જા-
 લણીનું મન તા ને જીઆ તા મર્યા ઉપર ધણીજ, પેતાના પ્રભુથી પણ
 તેને વાહાણો મળે, ને પેતાની જાત ક તા પણ તેના પર કેત વધારે ગમે.
 (૮) એક દહારો ઝાકો પાણામા સ્વાડયો છે, એટલે તે જુવાન બાપડી
 પાણી ભરવા મધ ને પેસા ઝાકરે ને જીઆને સોપતી મધ, ને કહ્યું કે
 તારે મુઠ બનો માર મલવનાર એ છે (૯) તું એને રડાવતો નહીં
 કે ચુરસે લઇને મારતો નહીં, કે આવીશ ત્યારે એ જો તારી કંઈ પણ ક-
 ર્યાદ કરશે તો કે તેને ધણી ગાળો સોપડીશ (૧૦) એમ કહીને ઝા-
 કરે ને જીઆને ઝાંચીને ને રાખી ભરવા મધ, પણ ત્યાં ને ચાર ધડીની
 વાર લગી, એટલામા ઝાકરે પાણામા ઝાકરે પાણામા મુગો છે ત્યાં
 તને કરડવાને લગ જોઈ તે ૧૨ એક મેગે નામ યડયો [૧૧] તે નાચ
 ઝાકગને અગુડે વળગવા જાય છે એટલામા નેળ આએ તેને દોઢો, ને તે
 બોલી ઉઠયો કે મારા બધને આવા જાય છે, દોઢો દુટ જીવડા તું ના-
 ચીને ક્યા જતો રહે છે (૧૨) એમ કહીને મળારડી મુકી ને તે ઝાકગને
 કરડવાની હેલા ને નોળીઆએ તેની ડોક ઝાલી, ને બાગીને તેના ચાપ
 કડકા કીવા, એવામા પછી માને પાણી ભરીને આવતી થી (૧૩) આ

જ્યુષ ખખર કહેવાને વાસ્તે નોળીઆ બારણે માની મામાં મથો, પણ તે-
નાથી મોઢોડે મોલાય નહી, તે કેમ બે વાને કહે । તેથી તે મામે જોઈને
હમો રહેલા (૧૪.) તે નોળીઆએ નાન મયો તેથી તેનું આ સોઈ વાળુ
થયું હવે, તેથી માએ જાણ્યું કે મારા બચ્ચાને આ નોળીઆએ મરી
નાખ્યા છે, તેથી તે સોઈ વાળુ મોઢોડું જોઈને તેના મનમાં ધણુ જ દુઃખ
લાગ્યું (૧૫.) અરે વાપી તુ જીવ સેનારા શત્રુ, તે મારા નાના બચ્ચાને
મર્યો, એમ કહી તેના ઉપર બરેલું પાછાનું ચેડુ નાખી દીધું, તેથી ક-
રોને નોળીઆનું માથું ચગદાઈને તે મર્યું મથો [૧૬] ધ મા આપાને
પછી મા જીવે છે, તો પોતાનો મુવરેલો ડોકરો પરણામા ગે છે, તે પો-
તાની માને કહેવા લાગ્યો કે, આ મોટો માપ મને ખાતો હતો (૧૭) એ
માપને આપણા નોળીઆએ આ જોએ મર્યો, નહીં મર્યો હોત તો એ
મારું કામ કરતે (મને મારી નાખતે) એમ કહીને માને એ વાત જણાવી,
એકલામા તેણીએ પણ તે માપના કટકા પરેલા માત દીધા (૧૮-) પછી
તે બાક એ અતિશય કડગાટ કરીને ધણુ જ અફમામ કર્યો, તે તેણે નો-
ળીઆની માથે બળવા માડયું, ને તે પોતાનો પ્રજા તજવા તઈવાર થઈ,
ત્યારે સોઈ તેને ધણી શીખામણ દીધી. (૧૯) પરેલા મા તું સમજી નહીં
હવે પરતાનો કરેથી શું થવાનું ? તને હવે પશ્ચાત્તપ કરના પડશે, કેમકે તું
પેહેલે એવી નહીં ત્યારે (૨૦) એકદમ જોન્સાથી પતાવણુ વગર
રજું કામ કીધા થકી, હરખનો નસ (વિવાનું વચ્ચી) થઈ જાય છે, ને
વાસ્તે શામનદમ ક વ એવું કરેછ કે, તે તમે આજ દાખલાથી જુઓ
તો માલમ પડે છે (૨૧.)

૧ પછી ૨૨ એ.	પાનીપતના પાનુ મેદ.	પરેલું).
પડવાનું,	૧, કસોત (દીક્ષીની	અવાખાનું (ક) કેદખાનું
કાચીઆની; મુઘીર.	ઉપરેછ.)	પુરમ.
ગાજીના (એ) રાજનો ઉપ	દુરમન (ક) શત્રુ; વેચી	નાદિવપણું (અ) પાતરી પણ
ચી; રાજબાહીનો મરદા	ખાતખ ૩ (અ) હાંદુસ્તાન,	અદંકાર (અ) મગરબી
વજીર (આ) અપલ; દીવો	(મરત રાજન ૧ થી નામ	અવશ્ય (અ) અગામિયે

૨ ક્રીધો.
 રાજકારનાર=ગણનો વહીવ
 દે, રાજનું મુખ્ય કામ
 કાજ
 નીચેય (મ) નક્કી કરાવ
 વસ (મ) આવીને
 દરનુભ (આ) પદવી, હો-
 દવા, જગો
 નોકરી (કી) ચાકરી
 બેઠ (મ) નક્કીવત, ફરક
 ઉમદા (આ) ચારી; માટી
 બચી
 પાઠ ૨૩ મો.
 અધિકારી (મ) એકવે દા
 ર, હકુમતનાના, મનદી
 સુ મા (જા) રાજ તરફથી પ
 રદેશમા ક મ ચનાનના
 રા, પ્રદરો
 શ હાનદો (કી) માલ શાહનો
 છે કડો
 માઠવા= ન કરના
 પાધર સંધા
 પચાપ આવી
 પાદશાહી (કી) પાદશાહના,
 રાજના
 હાવી=હાકી, દરાવી
 નરકયુ=જાતી કીધુ
 ઉમર (આ) વય
 પાઠ ૨૪ મો.
 બ દોનર (કી) મે ઠવલ
 ચકાઈ=કમલો
 પુઠીડવા=એકદમ ધસાવ-

૨ ક્રીધો.
 રાજક-વા (સ) રાજની છા
 આ-બુ (મ) શર ક્રીધુ
 મડમડ=મડમડ, તોફાન, ક
 દક્ષ
 મ ૧ (સ) એકદીલ, એકમન
 કપીયો (આ) પરીવાર, કુ
 ટ મ
 મદર (આ) કુમક
 ખાનદાન (કી) ઉચ્ચ કુળ
 જમ વ (કી) જમો, ટોણુ
 પાઠ ૨૫ મો.
 રાનીનાવ=રશ કાડાનીક
 હાડી મુકો, કાળા પા-
 હી મીતો
 મેના ની (મ) ફોજનો મ-
 રદાર
 મંડ=દક્ષ, પ્રીતુર, ડ મો
 કુટ મીએ=ભીત ભ, કુટ બ
 મા જ-મેના
 મુગલાઈ=મોગલ લોકોનું
 માહાન (આ) મુકર, કાચમ
 મચ વના=નુ કરના ર; ર
 ચના
 અ પનાવ=રોવાને હાથે છ
 વ કાહાડીને મનુ ને,
 અ ભમન
 વચમ જે=વચરે બામે
 પાધર=સીતુ, ૧ ધર
 મનસુમે (આ) વીચાર, તોલ
 નીર તર (સ) રાજ
 ફૂં ફનાવી (સ) ફૂં વગેરે.

બખેલ=બો, ખાઈ.
 વીકટ (સ) બચક, કપરો
 ખીવામલો
 મે કડો=મો, મેકો
 રળીઆમણા=શોભાવતાશો
 ભાવમાન
 આન દ ૧ (સ) હરખ; ખુશી;
 મોપ
 પાઠ ૨૬ મો.
 કતેલ [આ] જીત, જીતણી
 દમકો
 મુમકજ=અકમાની.
 ૧ રે ગી (ન) સુખી.
 રોશનીયા (કી) પ્રકાશવાળા
 તેજ ક તા
 નાહક (કી) વમર કારણે, વ
 મર કામે
 દુનબામ =આગળીઆત,
 ફે હાઈ
 આગેવાન=આગળ પડનાર
 કરતા કરતા, (હોળીનું
 નાળીએર)
 કોતર=ચુકા
 અણખનાવ=મે બનાવ. પુટ.
 એકકો=એકમક
 અટક (કી) સી પુતલી.
 બનાવોઅમેદ; દલગીરી.
 મ હાકરી [કી] થઈ જોર;
 હીમન.
 અવરથા (મ) હાલ.
 મુરકેલ (આ) અમર.
 પાઠ ૨૭ મો.

નસીય (આ) દૈર; ભાગ; તપોબળ	અન્યામત્રો=વહાણો નહીં તે, નહીં મમનો.	ગન કરવું
અમમ (આ) અમત્વાઃ અવીકાર; મત્તા	કાનજી=દેવે કદવ મગતીઆ=ભાઈબધ, ગો-	ભારતીક (ન) પરમેશ્વરને નહીં માને તે. (ન-આ-સ્તીક)
વારમો (આ) વારમને જે. મીનકવ વારમામા પો- હોયે છે તે	હીઆ, મીત્રો	દાખલ (આ) દાખલ, બરી જાહેર (આ) ખુલ્લું.
તકરાર (કા) બાબત	નામેલ=દાખલ	વીરોધ (મ) ટો, અલુપ- નાવ, જુલાઈ
દાંતો (આ) દંડ	બલ મલુ=સીકરમ પ્રાપ્તિ (ન) રમરલુ રડુતી બુદ્ધીમાન (ન) અકલવત	પુરાણ (ન) શાસ્ત્રનો અંશ; (પુરાણના અગ્રાડ ભાગ છે)
જોડો=મુકાબલો. મુકાબલો બીજો.	દાતા	રામાયણ (મ) નામનીક- યાનુ પુસ્તક
ખકાર (કી) લોઠનો અમ રમો	ગોરો=મફેદ માતાહારી (મ) મફકો	માહાભારત (ન) બા-યની કથાનુ પુસ્તક નેમા પા
ખુરખો (આ) મોપર નાખ વાનુ ફકત આખ જણુ	ગકમાન રો, (મિત-આ હારી)	ઉપ કૌરવની માઠી લડા- ધ છે તે
ય એવુ જાણી વાલુક પડુ	શોક (આ) ચરમ, લવ	કવીતાશ્પ (ન) કવીતાને આ કારે.
સીમાડો=હદ; મર્યાદા	કેટું=અતર, તફાવત	પુસ્તક (મ) ચોપડી
મુસાઈ=ચઢીઆતાણુ.	રાજો (આ) કપર ઉપર આ ઘેલો ધુમઠ	ન-જુમો (આ) એક બાધા- માપી બીજી બાધામાડે-
શુરવી (ન) બાહાદુર ના, જોરાવર માણુમ.	પલટણ (હી) લશ્ચકરનીફોજ પાઠ રફ મો.	તારો કરતા તે; બાધાંતરે બેમલ (આ) પ્રીત્તી થર્મ પુસ્તક.
ખીમાડ=અસવન	ચોવન મ) ચોધ, તપામ, મોગ	ટોપ (મ) ટાંડો.
સલુક (આ) સલુકાઈ, અદ બ; મર્યાદા	પુઠી (ન) ડોકા મજબુતી	આસ્થા (મ) બાવ.
કન્થા (મ) કુવારી છોકરી પાઠ રટ મો.	મુશ્ક (ન) વર્મ વનેરેઆખુ લામાનુ પુસ્તક; થર્મ પુસ્તક.	આદેવા=આદા; પ્રોતી.
બદચાલ=ખરાબ ચાલ	નિશ્ચય (મ) નક્કી કરાવ.	ખજાતકારે (મ) જોર જુલ.
બચન (મ) નહારીરવ.	કુરાન (આ) મુમલમાની ધ મે પુસ્તક	મયી.
કુર્બચન (મ). ખરાબ દેવ, નહારી લત.	રાજવીયા (મ) રોજનીવીયા પાંદરી=અમરેજનો જોર.	કુશળ (મ) માહિતચારઆ- રાગ.
જુલમ (આ) મજબૂત	પુનઃચીવલ (મ) ફરીથી બ	માખારણુ=અમલે વાયેના મ.
કોર (મ) વજનર; નીદેવ.		
ઝુનેચાલ (કા) અપ્રાપ્તી.		

૫૧ ૧૧.	નાંચુ = નાંચુ ધરધાનુ	અગર (મં) પાંચનું નક્કમ
નગરી=અરામ	પ્રતાન (મ) વજર	(તે હરણના માથા નેજુ
મના (અ) બી	કચ (મ) રન, તત	લણ તારાનુ હોય છે.)
વીતના (મ) રેલાં સી ગ	કુટ=જવારેવુ, બારી	પાંચ
ડી રાહ	કા મન (અ) મુન	બોજ (હાં) બોજ:
નાતર=વરને છાડેથી અથ-	ગીરનો (ક) વારો	મામ (મ) મહિનો.
વા તે મરી મથેથી બાપ	મુદત (આ) ડેવણો બખત	નામ (ન) ડેકાણુ; જગો
ડીએ બીજે વાંક રોતે	રમણા=તાણુકા	આત (ન) છોડો છવટ
અથના વરે બીજી માપ	દામ (હાં) રેણો	રોજ [કા] દીન; ઘેવમ.
ડી કરવી તે	મુખી રેલ=ગામનો મોટોકા	મંકાત (મ) ઉલાણુ
બીચારવન (ન) દના	બાંચી ગામમાકર તાહરનો	રવી (મ) મુરજ
નાખુર (ક) દનગી.	કોજાર (કા) કોજનો રાખ	જાત (મ) નહેમ; શક.
જહાઆ (અ) ગામડી વેરો	નારે, કે દવન	ગ જે (મ) ગાજે
માથાનીં કા	દપીડન (આ) દેવલ,	ધમધાર=ચડી આવવુ
બતળુ (ન) બતવાસી	ગીના	આગમે (મ) જગુ રહે, ઓ
કર=રો	શોખા (મ) દબામો	હુ થાય.
પાડ ૩૦ મો.	પથારો=પડાવ, મુકામ	ધનવી (આ) ધંમનું
જમ બી (આ કા) વમન	પોચક (કા) પેદરવેશ, પેદે	નન (મ) વચ, શલ
વમુવાન	રેલા લુપડા	મિળીએ=મિળવીએ
પ્રત (ન) ખત, ટુંકડી નકલ	પુરોણીયન (અ) અંગરેજ,	મંવળ (મ) વીકમનું વર્ષ.
ખુનાસો (આ) કુટ, બારી	ચુરેના રહેવસી	વીકમ (મ) ઉજનન નગર
મમજણ,	પાડ ૩૧ મો.	નો રાજ.
મવીરનર (ન) વીરનર ન	અવર=બીજા, બાકીના	શાંપાવાન (મ) પેંડણનો રા
થે, વીગતવી	ચલ્લ=ચાલતા	જા, જેનાથીશક આલ્ચાતે

(કનિતાની સમજૂતિ.) (૪)

અ એ છ વર્ષનો પેદેણો મહિનો જાતેવારી જાણો, પછી બીજે ફેબ્રુવારી
આને, તેમજ ત્રીજે મર્ચ, પછી એપ્રિલ, પછી મે, ને પછી જુન, ને જુલાઈ
આને (૧) એના પછી આગસ્ટ મહિનો આને, પછી સપ્ટેમ્બર મુખનુ ડેકા-
ણુ જાણુવુ (શરદ રત્ન મેચેછે,) પછી ઓક્ટોબર મહિનો, ને તેની આખરે
નોવેમ્બર મહિનો આને. (૨) પછી ડેસેમ્બર મહિનો ડીસેમ્બર જોઈને, વું ખા-
રેખરી તેની તપાસ કરે, તો માસમ પડશે કે બધા મહિના મળી એક મ

ક્રિયા ઉદય દિવસ થાય છે (૩) ચેચિ, ઝો, નવમે, ને અગાગ્રી એ-
ટમે (અપ્રીલ, જુન, મેએમય, ને નવમય,) એ આર મહિના ત્રીસ લીસ
દહાડાના છે, તેમ યદી જે રહ્યા ને જરા એકવીસ દહાડાના છે, પણ
પણ તેમા ખીજે મહિનો ફેબ્રુઆરી ફક્ત એકજ ૨૮ દિવસ છે (૪)
ઈમવીસાનુ ચોથુ વર્ષ એટલે જેને આરે અગાથી કઈ વધે નહી, એવા
વર્ષનો ખીજે મહિનો ફેબ્રુઆરી આવે છે, તેનો એકદહાડો વધી ને
વર્ષમા તેના ૨૯ દહાડા થયે છે (૫) નવુ વર્ષ એસે તે મહિનામા એટલે
જનવગીમા બારમી તરીમે મકરમકંતી આવે છે, અને જુન મહિના-
ની પાચમી તરીમે સુજ મકરમર નક્ષત્રને જઈ મળે છે એમા કઈ
મદેહ નહી, એટલે (અ તારીખે એ નક્ષત્ર મેળે છે) (૬) મે મહિનામા
ત ૧ થયે પડે છે, જુનમા વ-શાદ ધમધોર ચઢી આવીને માળે છે, તેમ અ-
ક્ટોય મા પાણી ને વરશાદનુ જોર નરમ પડી જાય છે (ચોમાસુ પુર થા-
ય છે.) (૭) ઇમવીશનના વર્ષના આકામા ૫૬ ઉમરને શરવળો કરીએ.
તો નિકમનો મંવળ આવે આા વિષેક છે (૮) તેમજ એ મંવળ વિ-
જમના વર્ષમાથી જો ૧૩૫ બદ કરીએ, તો ચૈત્ર મહિનાથી વર્ષ મણાય એ
વુ ચાલીવ હનનુ વર્ષ આવે છે. (૯). આ મારા દમ દેહગ, દહાવતગમે અ-
મદાવાદમા રહીને સધવાને કામે લાગે એવી રીતે વિમતરી બનાવ્યા છે (૧૦.)

પાઠ ૩૨ એ.	કિનદ = નીર ફા ઉ પં.	દાળ = ઢાણુ, ઢોળાણુ.
જુન = જુડી વાત, જુડાણુ	પાઠ ૩૩ એ.	આગુ નાગુ = આસેપાસે.
પન મ (હી) માણુમના આ-	આરોગ્ય (મં) કુશળ; મા-	વ પાતા (વ) વાય મારવા;
કારનો માટે કનકા.	રીષે	પીમતતા.
કનકવાકનકુમ; નાનાપનમ	મરદી (કા) બીની હવા	ભામળેમે = એકાએક.
દિતરાણુ (મ.) મકરમ કાંતી	સુખાદારી (મં) સુખચેન	ગાવડો = ગીળો
આદે = દવાન; અમન.	સુઆ (હી) છાગામાથી વ-	વગચમવડ; સુમતતા.
મંસુ અવાડકા જેવુ મેદું ખા	રમાદનું પાણી મળે છે તે	દૂરસ્ત (કા). રીક; માર.
કાજાણુ વાંચણુ.	કેનનાર = જેનાર.	પાઠ ૩૪ એ.
મુનેક (કા) અપરાધ	તાડણુ અજુરી કે તાડના	આરોગ્યતા (મ) સુખાકારી
માફ (આ) જવા દેવું તે.	પાંતરા.	કુશળતા.

અંરકાણ (સ) અચાવ
 અદારકેણ (ક) કરી નહી
 રાખા ન
 અગત્ય (સ) જરૂર
 દર્શી (સ) કાગળ, દગદગી.
 રોગીય (સ) રોગ ઉપર એવો
 સાધન (સ) કેપાસ
 તનદુસ્તી (ક) શરીરની સુ
 આકારી, શરીરે કુશળતા
 રવચ્છ (સ) સંક
 નર્મ=સુખી, નીરોગી
 અર્થ (સ) માએનો
 અભરી (ક) માદા
 મદવાડ=પીમારી
 ગુણકારી (સ) કાપડા કારક
 ગૂચુ કરે એના
 બોલક (ક) હમેશા આવા-
 નો પદાર્થ
 સુવડાઈ=ચોખ્ખાઈ
 કમરત (આ) મેહેનત બધ
 શરીરને વાગતુ ને
 પજ (સ) પલક, ધડીનો મા-
 ઠમો બાગ
 માફકનું=જેમએ તેટલુ
 બાર=માદી, અશરણ
 નીર્મિત (સ) ચોખ્ખુ
 આજકુનો=સડામનો કુનો
 તનદુસ્ત (ક) શરીરે મારક;
 શરીરે કુશળ.
 અમ્ર=ચેળ; ખુશબી
 બેન=બીની હવા બીનાશ.
 એકવાડ=એકા વાસણ જે-

મા નાકુ આકુ હોય તે.
 મદવાડ=મેળવાડો.
 મદયમ (સ) સાધાન
 રસેના=પસીને, ગ્રમ
 અવયવ [સ] શરીરના ભાગે
 ગ્રમ (સ) મેહેનત, કષ્ટ
 જડ=મુખ; ઠોઠ
 પાઠ ઉપ મો.
 મરજી=મરવાનો રોગ. કોગ
 બીયુ, મીઠાધનુ (ામ)
 લીળી=લીનતા, સૈયડ
 અતીશય (સ) વારે વરે ત્રા-
 ઠો ધાવ તે રોગ
 તપયા (સ) ચામડી
 મુખપત્ય (સ) બહુ કરીને
 કાચળીએ=અમ્ર આક
 કોનત (આ) જોર
 જાગવતા=જાયવી રાખવા
 થોગ્ય (સ) ધટારત
 કુકળી=મ.મી રેફે એવી,
 ચાવચેન=કોથીવાર.
 ઝાડો=અલવાનું
 એશડ (સ) દવા; એ ચાવ
 હનએક=હનવા એકાને
 રોમ, કોગળીયું
 વ્યાપતા (સ) પથરવા, ફે
 લાવવા.
 તેજાનો=મશાએ
 ઉકાળો=કાવો, ઉકાળેલીવરુ
 ચોક (હી) દેવતાની મરમી
 કુસીઆર (ક) માહિતમા,
 કાવેલ.

વેદ=દેશી હજીમ, એશડ
 કુનારો
 એરી=બીણા બીણા સૈય.
 ડાઠા હોણા
 અઘપડા=નાના સૈયડ.
 મરજ (આ) રોગ
 ઉનમરો=આખી રાત ભ
 મયુ તે, જનઅણ.
 મદકા=નહારી મધ.
 લગે લગ=પાસે
 હુકવ હ=સીકડાઈ.
 ઉચનો=ઝાડો.
 પાઠ ઉદ મો.
 પેગન કા, મુલમાનનો
 ધર્મે રેસક
 અવવરથા [સ] ગેરબંદો-
 મરત; બરાબર મોઠવણ
 નહી તે
 ઉજડ=વરતી વીનાનો; સા-
 કના આવ જાવ નહી તે
 ચનરતી (સ) માડ જો-
 ડવા વગેરે લાલિતરી.
 વીરાળ (સ) લાલુ પાણું
 મોકળુ
 ગાય=મયાળુ; ઉપલો બામ.
 મિત્ર (આ) પાણુ માફ.
 લગભગ=સુમારે; આશરે.
 મહાશમર (સ) મોટો શામ-
 ર; મોટો દર્શક.
 મુગ (સ) જે પરમતમાંથી
 નહી નીકળે તે જમ્યા.
 મુખઅં=મુખનાં; ખાંધકુશ

તાખીરીઓ=તાખી ના
ગ જેઓ

પ્રખ્યાત (ન) નાખીચુ

જિયા=મોટા ખાનદાનના

કુટડા=રૂપતી, સોભાતી,

ચુમચુમ

વ્યગ્ર (ન) દેવ, જાત

પદની (ન) દોર, દરજ્જો

હડવૈય=હડાઈ ખાઈ, જોડા

પ્રસીદ્ધ (ન) ગણીયા

આ ૧૬કારી (ન) ન તોપ ઉ

પતે એવી

રખાવ=રખવાળી ફાદરૂ

પ્રાચીન (ન) જુના

કાગ (ન) વામન, યુગ

વીખ્યાત (ન) નાખીચા,

પકાણો.

પાઠ ૨૭ ઓ.

નદો = નખોડીઆ, નખ

ફર (ન) નીદન, પાતકી

આદેમ (આ) ટોપીવાળો

અજોગ.

બેળુ=આથે; એકડું

હજન (આ) દુખ

મેના=નકુર રાગતુ પક્ષી

ખાથે=કહ ચીજ છાતી માં

થે બજારી હાથે કપ્પાળ-

મા લેતી તે.

મકારીઓ=મુગી બેલ ક-

રનાર; બાજીરો.

પાઠ ૩૮ ઓ

મરણ (ન) મોત

ભય (ન) ખીક, ડર

મુજાના=મેવના ગણતી કરવી

કંથ (ન) વા, વણી

ખાખને (આ) રાજત ભડા

જમ (ન) યમનામના કુત

ટ્રીકા (ન) નળીઓ

ઠંડી=માટની, કરંડી

કાટ (ન) લકડા

ભગત (ન) સેતક, ભટ્ટી

કરનાર

અ મામા (ક) રાના રાગથી

જિએ નાદેગાનાનીકવીતા

રનામ (ન) દમ, નામ

મગાધ=મગ વ, વગમણ

મગમ (ન) લ ન વખતનુ

ચોગનુ ગીત, કથવાણુ

મેની=મેટે ૧, ભગની

અ ધવ (ન) ભાઈ

ભીડ=આ રા

અડશો=અડકશો

અગડાશો=અતલીલ યશો

અડકાઈ જશો

ચતુ ઇ (ન) કાંદાપણુ

નારી (ન) નાયડી, સ્ત્રી

અ તે (ન) હલે, મરતી

વખતે

અગગી=આધી

વજાવી=વદાય કરી.

પ્રાણીઆ (ન) હવડા, છ

વજાવા પશુ; મનુરૂપ.

પ્રી તાર=પેદા કરનાર.

ત્રાનું (ન) જિંધમા ને બા-

કુ બેન ઉતરે તે.

ન માર (ન) દુનીયા, જગત

દોલત (આ) પૈસો ટકા ધ-

રેણા માઠા.

રડીવાર (ન) કુટુંબ, કપીતો

ગડી=માળ.

અજબ (આ) એવા નરેહના

અજબેઅ જવા.

ગોખ=ગોખમો

ઝલપતી (ન) ઝલના ધણી;

લાખો રૂપીઆની મીલ-

કતવાયા, જેને ત્યાં જ-

ખાપર જુગળ વાગે એવા

માર=મારણા; આગણુ.

કુલડા=કુલ; પુખ

પોકા (હી) જુમ, માદ.

સેજ (ન) ટોપીઓ

હુતર (ક) કીમત

માળે=મિશળે

મમમાન (મ) મમણુ કાઠો

ચેહ=ચોટા

ખડકી=મેઠંવી; સીચી.

અગની (અ) દેવતા

ઝરે=નાય, ઝરે.

અ માર=મળમેલા કાએલા;

મારા

રનાત (ન) નાદાવું.

વીમા=ધુની જુલુ; વીમાની

મુકબુ.

(૧૮)

(સ્વિતાની સમજૂતિ.) (૯)

જાા લગી અ તણા બોળીઆમા પ્રાણ છે ત્યા લગી બોળીઆને ને પ્રાણને મગચ ૭, પ્રાણ મગચ પછી બોળીઆને જરાવાર પણ ધન્મા રા- ખતા નથી જીવનો હોય છે ત્યારે બાપ કહેછે કે મારો દીકરો, ને મા મગચ મગચ છે, તેમ મેડે। કહેછે કે મારો બાઈ તે કંઈ આપદાની વ- ખત કામનો ૭, અથવા (આપણો બાઈ તે અપદાની વખત બાઈ કહે- તો આ, એી રીતે જીવમા આમ છે ત્યા લગી મગપણ છે (૧) આ- ગણને મારી રીતે લીધુ (ચેકો કીધા,) ને દેહેમાથી આત્મા જતો રથો તેથી દેહને બળી મુકવા મરે બાહ્ય લઈ જવાનો વખત થયો, ત્યારે લોકો કહેછે કે બાઈ તમે અડકતા નહી તમ અપવિત્ર થયો એવી અનુ- રાધ કરેછે, કેમકે હો જીવ જતો રહયો માટે જ્યાલગી જીવ ૭ ત્યા લગીજ મગપણ છે (૨) જ્યારે બાપડીનો વણી જીવતો હોય ત્યારે તે બાપડી તે ને જગએવાર મુનો મુકે નહી, ને જ્યારે તે મરી ગયો ત્યારે તે વેગળી રહીજ, ને બોજા જગત દેહે ૭ તને મગપણ કાઠે વધાય કીધા પછી થોડી મુદ્દને તુગત મીજા માથે મગપણ કરીને ગઈ, ત્યારે જીઆ કે જ્યા લગી જીવ છે ત્યા લગીજ મગપણ છે ! (૩)

હે જીવડા, હે આત્મા ! તુ પરમેશ્વરનુ રમરણ કરી લે. આ દુનિઆ તો એક સ્વપ્ના જેવી છે માથા પુંજી ને માલમતા હોકરા હોવા ને કુ- દુન કામીનો, એ બધુ મુકીને તમે એક દાહાડો આધ્યા જશો, ત્યારે જ- મનો તમે માર આશો માટે હે જીવડા તુ પરમેશ્વરનુ રમરણ કરી લે, કેમકે આ દુનિઆ તો એક સ્વપ્ના જેવી છે (૪) મોઠા મોઠા જીઆ અ- ઠારીવાળા માગ ને અજબ તરેહના જરખા કે જેમા ગોખ (વેશનો) પાર નહી, તેવા તેનાને મોઠા લક્ષાધિપતિ મુકીને આધ્યા મગ ને તેના આધિયા અમલ રહી મગ, માટે હે જીવડા (૫) જીવ વગરના બોળીઆપર ના- બેલા કુલ કુલ થાયછે ને જીવકવાને ચારે છેડે ચાર બાજુએ ચાર ના- બીએર લટકે છે, પછી તે બોળીયાને મારી રીતે આટલીમા આધીને પછાડી તમ તમ કરીને જુમો પાડે, (એટલે જીવ મરી ગયો હવે તેનો બોહાર

કરો પણ હો તે શુ થયું? માટે હે જીવડાં (૬) જ્યારે જીવનો હતો ત્યારે તો ટોચાએ અને તે પછી તમામ નાખ્યા વગર મુનો નહી, ને હજારો તરફ ॥ હાર ઉઠાવતો, પણ જ્યારે દેહમાથી આત્મા જતો ગયો ત્યારે તો દેહને ગડારીને જેમ લુહા લોહાને ગાળે તે પ્રમાણે માળી મુકવાના, માટે હે જીવડાં (૭) પછી મગાણુ કાઠે જીવને ચેહે મીચી તે મુઝા ઉપર લાકડાનો બાગ મુકે ૩ પછી આગ મુકીને આધા રહેલ એટલે બધું સરી તવાઈને મળી જાય ૩ માટે હે જીવડાં (૮) મડડ બળી ગયું કે બધા બાયડા ને બપડીઓ મળી નહીંમા નાહાવાને (તિવ થવાને જાયછે); પછી નહી ને ધેર આવી બોલે જગત કહે કે હમ દહાડા મુચી રડી કુટી તેને વિનારી મુકયો (એટલે મ નારો તો મુઆ એમ કહી બેસી ગયેછે) માટે હે જીવડાં ૬ પરમેશ્વરનું સમજણ કરી ને (૯)

પાઠ ૩૬ મો.	શાદી (૨) લગન	અવીકા (૪) સત્તા, કર
જાહાગી (કા) જાહા તે દુ	મરજી (આ) હરજી	જાહે, અખત્યાર
ગીઆ, ને ગી જીવન	ગીશી (કા) કેક	અદેખાઈ=મીનો શેર
દુગીઆ જીવતી તે, દુ	ગજવ ની (૧) રાજ ગાદી	લાચાર (કા) નાચાર; બે હ
ગીઆ જીવન રી, (સી	નુ મોટું શહેર	લાજ
લમ)	લતક (કા) કોજ; મેન્ય	જાલો (આ) હવાલો
મુટ=મગાણુ, હરકન	પાઠ ૪૦ મો	૧.૬ શાહી (ક) બાદશાહની.
મીગાડીને=દુ અ દહને	નાહાલો=પ્યારો	હત્યા (મ) થત, મારી ના-
લગન (મ) વીવાહ.	શાહજાન (ક) અદ્યાહનો	અવુ તે
વેર (મ) દુરમનાઈ, અદા	છોકરો	ગાંડર=પત કરશે.
વત	ગણો=રાજા.	નાજો=મારો.
ધાવ=ધવાડા રી આ	થકવે=હકવે, હ વે.	બે દણી=મુજ કાહડવા, ની
મોકર (કા) ચાકર	કીરતી (મ) મારા કામની	લા કરવી
ફપ (મ) કાંતી; સ્વસ્થ.	પ્રસીદ્ધી, વખાણ	ચોખતી=મંધાતી, માયી.
ખીમતુ=લેપનુ, ચોખતુ.	શાહ (કા) બાદશાહ, રાજા,	પાઠ ૪૧ મો.
જાનખાનુ (કા) બાવડી	શાહકાં.	અવતી=અવતી, ચીકાલી
આમે બેમનાનો જુદો	ખેનાખ (આ) ધંધકાખ; ઉ-	તોફામત (આ) આજ; આ
મુકામ.	પનામ.	રાય

હજીર (અ) રૂપર, કચેરી	અતીથય (અ) ધણુજ.	નીરપત્રી (ન) ત સીરે વી
છાવણી (હી) પડાવ મુકામ	ફરકા=ચાલ્યા, ફેરડા.	નાનુ ખે મુના
હલ્લા (આ) હુમના, ચડાધ	ફરાચણ (ન) ખરાબચાલ	ખોટ=તોટો, ત ગામ
લથડીને=નડથડીઆખાઈને	ગોત્રી (મં) વાંકિ કરનારા,	પાઠ ૪૮ મો.
જમાવ (હી) જયો, ટોણુ	માન મરજદા રાખનારા	તીરકમ=આડ કતરી લંડી.
કવાયત (આ) લશકરની ક-	રશવતખોર (આ) લાચી-	તરુન (ન) કુડાણુ ગોળ ૨
મરત	આ, લાચ લેનાગ	ચક
મચાલુ=કેમુ કીધું	ઠાઠ=દયવો, દોગ	નંબ (મ) મંગમ મમોલુ
પાડ ૪૦ મો.	ગે મ દોગન (આ કા)	આણનારી લંડી
તરી (કા) પાણી માર્ગ	ળ ગાયનત હોં ને, અ	તરીધ (ન) ધેગ
રાહદારી (કા) ખુતકીનો અ-	ધેર કાનાર	કાટખુગો=લ મ લંડીથી ચ-
થવા પગ રતેનો.	શુરાતન (ન) ગાહાદુર્ગ	યલો ખુગો
અપલક્ષણ (ન) અગામ યુ	રાણ (હી) અકગાન	વ્યામ (મ) મદય; રેશા
ણ; નકારી ટેવ	અનડો=હકીયો આડો, કો-	નમાતર (મ) મ ખુ અત-
રેશવત (આ) લાચ	ધંનુ મને નક્ષિ તે	. (મમ-અતર.
એડેવ લ (આ) રીમતવા-	કરેલ=મમર મ	અંડાકૂતી (મ) ધંડાના જે.
હકીકત	મલક ટુ=લનટુ	વા અ કાગ
રાજનીતી (મ) ગજ કરવ-	મુહીવાન (ન) અકલવત	મરટ=રાવર્ગ તીવી
ની નીતી	ખુડીમાન	આકૂતી (ન) આકાગ
ખાન પાનાદીક=ખાનુ પીડુ	પાડ ૪૩ મો.	ચોન (ન) ચોખ ડી
વગેરે	વર=લોહી મામ આ ૩	લ મચોરમ (ન) મમાતર
દુર્વ્યમની (મ) ખરામ લ	નાના વાધ જેવુ જાવર	ખજુ ચોખુલ મમાતર
તવાળા	રોજે=ન જુ, ઝરા	ખાજુ ચોખુલ=મામ જા
હકુમત (આ) હાકમી	કોનાડેરી=ચી ખાજુ ન	મુની ખ.જુ મરખે અ-
હજીરદાર (આ કા) હજીરો	કચી	તરે દોષ એવી ચોખ
રાખનારા	મ હાનુ (કા) દોગ, ધગુ ગ	આકૂતી.
ઝેયત (આ) પ્રજા	મંદુ=ગેટુ	ત્રીકોણ (ન) વલુ ખુલના
તપત (કા) રાજઆમન	નમકી=ચુગડી, ખીવડાવયુને	આકૂતી.
વૈભવ (ન) મુખ	મોટેણુ=મા ધાલેણુ	અર્ધ વરખણ (મ) અડધ
લક્ષણ (ન) આચરણ, ચુલુ	પતગુજ=ચેખી	ગોળાકાર.
અમીર ઉમરાવ (આ) મોટા	દાગ (હી) લાગ	લંબ વગુજ (મ) ધંડાના
માણુચો	મુરખી (આ) મહેરખાન	જેવો આકાર.

પાઠ ૪૫ ઓ.	હવેશ (મ) જરા; થોડું	પ કાય=નામીયો માણસ.
અવયુક્ત (મ) મારાના બદ-	નમે=રહે, નીમે	ફીફી (મ) કમાન
લ મા નહારે કરૂં તે	મમ જ (ન) મમા	મ ર=અદાવત
ગેરફારો	તારાજ=ગેખી	જર (મ) વ્યભીચાર
ગુનવાન (ક) મર્યા રહેલું	દગલવાન (ક) દગાખોર	અવતાર (મ) જન્મ
અકચુર થયું	નાન (આ) મુગટ	બાળને=કાઠી નાખને
નરેશ (ન) મળ, માણુનો	હાટ=મળત, દુકાન	જાળવને=સાચવી રાખવે.
જે ચણી ન નર-ઈશ)	વામટ=પૈમાન માટે.	જળને (મ) ખટપટ કરકે
જુન (મ) રૂટીનું તળીયું	પાટ=જુનમ, ગળગ	વંચા શમવી, ગુચારો
જમ (મ) ના, પાણુ,	વગમાટ=પૈમ ને મલે	પાનક (મ) પાનગાર
લયુ કનક	શાશ્વત્યુ=કાલિયુ	નીનવાન (મ) ગરીબાર હ
ખાટુ=માટું, લાખડ	અજાણુ (ન) અજાણો	યા લાવનારો તે ઇશ્વર.
લાણુ=કે, આખક	પ્રમણુ (ન) મા, ગુણુ	પ્રમન (મ) જોરવર
આગવન=માનુ ન ખીનું	માણુમાણુ=માખમાહ, મા	બુદ્ધમન (મ) અકલનું જોર
માનવાન=માનુ ને તાલ લેરો	લુમાડિ માણુ	ગાકળ=કાપનહી તે
નાદાન (ક) કમ સમજનો.	હાણુ=નુકશાન	જૂનગદન [ન] જમીનનું
હાકરવદ	રળીઆત=ખુશ.	તળીજી
વેષ (મ) રૂન, ઘાટ, ઢોગ	હમ=હગારે, ધુતારે	ચાન (મ) હોરીવાર, ચાલાક
બેશ (આ) મારા	હામ=લીમન	મકળ (ન) આખુ; મ પુણુ
ર (મ) મથું	મુરી તી (મ) મારા કી તી,	અચળ (મ) અસે નહી એ
કેશ (મ) પાલ, વાગ	મારવા આણુ	વુ હમેશા કાયમ

(કવિતાની સમજૂતી.) (૫)

આવા પીવાનું જે જેને બાન, ને ગાન તનમા જે મર્યા રહેતો હોય અને પોતામા મા નહી હોય તે જના કેડે કેડું વિદ્વાન છુ એવાને નાદન સમજો. (૧) માયાના બાલ જા. એળી એળીને જેણે રામનો વેષ કે ધરો, પણ મુલક જરાઅત મે નહી હોય તો, એ વેષ હમેશા નીખતો નથી. (૨) જે મલુમ રાજ મનામા જઈને આજે ને આજે હુ આખર મેજવું એવું હંરકે, પણ પછી તે પતનજથી કામ કરે, તો માયાનો મુગટ હમા ખોર કહેવાય-એટલે (તે દગાખોનો ઉપરી છે એવું સમજાય) (૩) વાનટમાં જઈને દુકાન માટે, ને બન રંજવને વારતે ઘાટ ધડે, પછી જુડું

કાઠમે નફો મળવવા જાય તો, ખનને ઝાટે જુલમ થાય (એટલે પકડાય તો શિક્ષા થાય) (૮) જે માણસ મનમાં શાણપણુ નહીં આણુયે તેને અજ્ઞ-
 હયા મનજ્યા, ને જે માણુમહિણુ નહીં ગણયે તેને નફાનુ જુકશાન
 મનજવુ (૫) ન્યાત જાતમાના કાઠનુ માફુ ક વામા જે રાત દાહાડો ખુ
 શી હોય, તે માખાપતી જાત જાતની મારી વાત (નીખામણુ) માને નહીં
 (૬) ગામે ગામ ઠગમાજના કામથી, અર્થ ઠગનુ નામ ફેલાઈ જાય એવી
 રીતે સુરખનો રાજા હિમતથી પૈસા મેળા (૭) મરી આખર મેળવી
 હોય તે જાતી રહે, ને ટેક કરી મનમાં મજા થય, ને ઠગ ટેક કરે ને પી-
 જાને કગને તે વખત તો માન મેળવે, પણ આ તે ને દડદી થય (૮)
 ધણી અદેખાઈ કરનારો મજામ, અને વર્તમાનો ન દાર એ બને અ-
 વતાર બધને પાપનો બાર બારે (પૃથ્વી ઉપર નકાતો આજો થત પડે તો
 તેમાં મર કાઠાડે નહીં (૯) જે બાળક વુ ખરાગ યુણને બળી નાખજે,
 ને આ દુનીઆની જ જાગથી મલાજ નાખજે તો મરીખ પા દયા લાવ-
 નારો તાર રક્ષણ કરનાર જે ધંધર, ને તારો મરણનો બે મટડયે (૧૦)
 બજવાન બુદ્ધીનુ જોર, ને કજાય નહીં એવુ શરીર, અને પછી કા જે
 પૃથ્વી ઉપર છે, તે બધુ દલપતગમ કેહેર કે વાદગના જેવું નાચવત છે,
 પણ હમેશા કાયમ કેહે એવુ નથી (૧૧)

પાઠ ૪૬ મો.	ધણીના ધરો; મારી દ	વાદળી
આનેટ (અ) એક જાતનો	ન્યાઆ	ગગ=નાળી ન નીગોળીઆ
પથર	વાવરેક=વાવરેકે	મમલખાર (આ) એક જા
પાવાગઠ	કુડ (મ) કોથી બાધેયો	તનો બેરી ખાર.
આબુગઠ	ગાગ વેરેતો મરો	મજવણી=મિગ
ગીરનાર	પાઠ ૪૭ મો.	ચાળણી=ચાણણી
ઓપ=ચળકાટ, ગુરુ	એટલેટ (અ) અગ્રેજ	વાવ=અવ
બજતણુ=બાજવ ના લાકડા	લોગોનો દેશ, (મગલડ	વીલાપતી=વીલાપતમા બ
હીરણા.	રકેટલંડ, નામ મળી	ન, (અગ્રેજ)
અપુ=અપુ, મમજુ	યવરો)	પાઠ ૪૮ મો.
ધમારતો (આ) હિન્દી બા-	આનમાર્ગ (કા) ખુરો,	દશી (અ) વતનથી; મોતાના

દેશના	ત કરનારા.	મુકમલશૈક્ષણ (સ) ઝીણી
શેઠેનશાહ (ક) મોટો પાદ	મહામતી (આ) મુખારકબાદી	ચીજ મોટી દેખાય એ-
શાહ	વાદળી=ભુરો, ઘેરો	વો કાચનો મ ચો.
અખવવાનો (ક) અમલમા	મુશોભીત (સ) ચારાદેખાવ	મુવાળા=નરમ, લીસા.
લાવવાનો.	ના, શોભીતા.	નાનીચેક=નાની મંખી
અખત્યર (અ) અનીકાર,	નાજ (અ) એક જાતનું રે	છુસી=ચોલી
મતી	સમી લુગડુ	કમોડાય=નરમથાપ, પાચો-
ધાગલુ (ચ) રત્નો, રીત	પાકોરા=કાણા, પાકા	પડે,
કારભારીઓ (ક) ક તા હ	પાઠ પંચ મો	પીઠ=પીઠીજી, બારોડીઓ
રત, મુખી	મુર્તીપુજક (સ) મુર્તીપુજ	દુર્ગમ (મ) અગળ બાજ.
છક=અજબ, દીગ	નાન	ન્યાતી (મ) હાલત
પ્રીચડ=સાદા	રતેલી (ન) પારકારેજન	પાઠ પર મો.
ટેકટ=એક જાતના પક્ષી	પર મુજકના	વનવત (મ) પેશાદાર
ડુખડી=બુડડી	રત નળી (ક) રજ	ધર્મ [ન] ક મ, ધગ
મહો=નાની હોડી	કુમાડીઆ=ધુમાડોજ	ન જંગ (ન) પાણીવગરન,
પાઠ જુદ મો.	વાનો રત્નો કાઠાડેલોને	(ની -જળ)
કચચીતજ (શ) કોઈ વખ	કુડક રટ=દગો કટકો	નનુ=પણી રાખવાના જ
ત; જવદો.	અમર=વાળની પીઠી	ગા તે કુવ, વાન વગેરે
બ ડી (હી) મદન	નોતન (આ) નગારા, દોલ	વીળી=મોટી, મજબુત
ધ વગ=ચખીઆ જેવું પર-	નાશન (ક) વાવરો, જ-ડો	એ પન (ન) દવા, ઓનક
વાળુ જુલડુ સીંધુ	નેઢેરા=નાકો, નેજ.	ક બ (મ) કપીતા
લુગડુ	હેઠો=પોકા, ચોર	મળાવે=માફ કરાવો
તાલિવર (ક) પેશાદાર	મમી=ચોખ્ખુ કપ	મથ (મ) ઘુગત, જલદી
બુધલુ (સ) શસ્ત્રગાર	રતારી (ક) કમના; ચડાધ	ધર્મશાળા (સ) પન્દેશ.ઓ
કચકશાળા=નાસીક કચડી	મોઢ (મ) એકજાતનો વર્મ	તે વગર જાડે કિત-વાનો
ને, જે ચીને.	(વીજલુનો નવમો અવ	મુકામ.
વચલેવાધેના=આધરલુ પં-	તાર)	નાવારો=મટાડો; મમાલો દુ-
કતીના	મત (ન) ધર્મ; વીચાર	ર કરો
નીચમ (મ) ધારો	પાઠ પર મો.	આદરવી=સ્થાપવી, અચી.
ધાણા=ચોખ્ખું; પેટેરો	મનોરંજક (ન) મનને ખુ	ઔપચશાળા (મ) દરેદીઓ
વાપર=ખપ; વાવર	શ કરે એવું	ને ઓમઠ મળવાનું ડે-
અમલદારદેઆ. ક ક હકુમ	પમરકારી (ન) નવાજનેવી	કાણું; દલાખાનું

દુખાગ (મ) દહીં; દુખી	ખો એકકીક રો	પરલોક=પારકા દેશનાલોકો.
રોગી=દહીં, રોમવાળા	મુખનજ (મ) મુખનો મા	હોમ=કેમગ; ૬૨૭
ભીખારી(મ) ભીખમાગના	માગ	ચી (મ) ચી જ
ગળેલ=ગળાઈ ગયલ, હાડ-	મરેતો=મોથો	જુગે જુગ (મ) હમેશ મુઠી
કા નીકળેલા.	તકરો=તકારો.	જોતા ભવ.
જળેલા (હીં) દાઝેલા	જમાતા=કાહાડો, જારી કરો.	જેગ (મ) વખત, દાવ.
ઉતારો=કાહાડો, ખાતે લ	કગા(મ) યુક્તી, તદ્દગી	લાતા=આરીઓ

(કવિતાની સમજૂતી.) (૬)

પાણી વિનાના ગામ જ્યાં કે પાણી જલ એ તેવા દેશમાં, કુના, વાવ, નદી, તળાવ, વગેરેને ગયાતો, તે બધા જુના હેય તેને શેવીને વુ ન મુધારો, એ ધનના ધણી એટલે (મોટા પૈનાવાઓ) તમારો ધર્મ ૭ (૧) મેટી ધર્મશાળાઓ બધોરા, કે જ્યાં મિત્રા મરીય લોકોને ઉતરવાને જગો ન હોય તે આનીને ઉતારો ૬, તેના માણસના ચરીરના દુખ તમે મટારો, એ મોટા લોકો તમારો ધર્મ ૭ [૨] એક લાગી પોઢેળી માટી નિષ્કાળ બધોરા, ને નાના બચ્ચાને ભરી રીતે બહુતો, કે જેથી આખી ઉમર મુત્રીનો તમારો ઉતાર થાય એ મોટા લોકો તમારો ધર્મ ૭ (૩) એક મોટું દવાખાનું કહાડો, કે જેથી કરી મિત્રાગ દંદીઓનું દુખ દૂર થાય, રોગી બચ્ચું હોય તેને આરામ મળે, એ મોટા (૪) ભીખારીને જોઈને દયા લાવી જાયો, ને તેને ખાવાનું આપી ભીખારીને ભીખારીના મળો, પણ જેવી હજારો ઉદયોગનો ઉઠાવ થાય એવા કામ કરો, એ મોટા (૫) જેના શરીર ગળાઈને બળી ગયેલા એવા અપંગ આચળા જેનાથી ખીરજથી ધધો ધારી થઈ શકે નહીં, એવા માણસના પોષણને વાસ્તે પુજી ધરમાથી કહાડો, એ મોટા (૬) મન કરી હરેક વગને મુરમીને ખર્ચ મુખનો મામાન લોકોને વાસ્તે મરતો કરો રોજ તમરા મનમા કઈ પણ નહારા વિચાર લાવા નહીં, એ મોટા (૭) પાકે દેશ જઈને ત્યાં દુકાન કાહાડીને જમાતા, ને પાકા લોકના હજારો યુક્તિ આપી લાવો, મનમા ઉમગ રાખો ને હિમ્મત મુકિ ના દેઓ, એ મોટા (૮) કવિતાની યોજના (કવિતા બનાવવાનું કામ) કવિ પાસે કરાવો ને સદાકાળ ખીરજવાન

છો એવુ તમે ન મ કહેવડાવો, અરે મહાત્મ કુર્મને આતો વખત તમને મ-
જવાનો નથી, માટે દક્ષપતરામ કવી કહેછે કે તમે ઝારો કાતા લઈ લેઓ
(એટલે એ રોડકા ના કામ કરી લેઓ,) નહીં તો મુઆ પછી મધું ડે-
કાણે રહી જશે (૯)

પાઠ પૃથ એ	કરેલો મટામત	મગલુનોલ (ન) મરવાળે
દુવાઈ (હી) આણ, દુઆ	ખંડગી=કર, યોય	રકકાઈ=અ ધાઈ
નમાધાન (ન) દર કહ કા	વળુ=કાવુ, ચ હ્યું	અગ (ન) દગે, કપટ
મનો નીકરો મડમડા	પાઠ પથ એ.	પરાજય (ન) દાગ
મટી જાતી ન	દુરદ=ગવે, અહ કાર	પાઠ પદ એ.
મજુક (આ) મગનદા	મદના (કા) મરદના	મુકામનો (આ) મેચીજ આ
બાઈ મધ=મસ્તદાર	મીત્ર ગાવ (મ) દોરતીનીરાતે	થે મુગ્ધ વવી તે મેળાપ
પડતી દયા=ન મળો દાહારો	ડોગ=મપા, ચેતેરો	ધમારો=વચાવડો કુમલો.
તોખા=કાપ	ચુકલી (ન) તદ્યાર	ટોટો=કટકો
મહીત (ન) માથે	મીનજ (આ) રવભાવ	રડતી (ન) પ્રવૈના, વખા-
છેવટ=છેલ્લે, આખરે	રવાર્ય (ન) મનભાવ મગજ	લુ, કાલવલા
દુકાગ (ન) અભાજ પાણી	દગાખાણુ ક) દગે કટકો	દોટો=અ ખારી.
નહી મળે એના વખત,	મુકમ (ન) ગ્રીણી	તીર (કા) ગાણુ
નહારો વખત	હીમનવાન (આ) બાહારુર	શકુડી=ચીચે બીઆના પી-
આફત (આ) દુ ખ	ઝાતીવાગા	છાનુ જાવગ
બાતક (કા) નોકરીથી ર-	દડકુરતી (ન) ભાવપર પડી	મલીક (આ) ધણી
જા આપતી તે	કસરતપ્રી શરી વાગવુને	મેડ એ (હી) કેનીના દાય
પાઠ પૃથ એ.	શાભાવમાન (મ) રાજો,	પગમા જડવાગા કડા ત
મળો=પુટ, કુટ	શોભીતો	થા મોકળ
વીધાય (મ) બરોમો	પ્રમાણીક (મ) માચો.	આગાદ (કા) કુમદરપસુખી
દોરતી (કા) બાહ્ય'ધાઈ	ઉદગ (મ) મોટા મનનો દા-	દાંડ=ગર, દબદમો
મીત્ર ધ	તાગ, મખી	બરે=દમદયા બેરેલો.
વજરાત (આ) પ્રધાનપણું,	કિતાવળીઆપણું=દગક દંક	ગવેમરે=કુરીથી
દીસાનપણું.	મમા રોડા દોડ અથવા	મતુદ (આ) મસીદ
સુગવૃક્ષ (મ) પેલેલો મ-	તાજીદ કરવી તે	રોજી (કા) કબર પર આપે.
ખસ	દારડીએ=દાર પીનાર; છા-	લો કુમર.
કાલકરા (આ) વચન માથે	કટો.	તાજમહેલ (કા આ) રાજ

માદીનો મહેલ	બાણ (મ) રુ જ.	કરવ=કર.
પાઠ પૃથ મો.	ગુપ્ત (મ) જાનુ	ઉદેશ (મ) મનકામના
અશર=કન, પરીણામ	નેણ (મ) આપ્ય	અપરાધી (મ) યુનેશાર
સકર (આ) વાહાણુમા મેસી	ગીરી (મ) પર્વત	નીલિજ (મ) અશરમા
જળમાર્ગે મુગાફરી કરે	૧૬ (મ) નમરકા ક ર	કરગરી=કાલવાલા કરી
વી તે	અનાન શ (મ) જેનો નાશ	મનનામ=નામા નામ, ગ્રા
રાચરથી કુ=ધર ચણુગારને	નથી તે, ન મેશ્વર (અ-	ચા બાવરી
શોભનો પ્રમાન	વીનાશ)	હરી (મ) હાથ, પ્રભુ
કારીગર (ક) કીમતી, કુન	સહ (મ) સર્વની આગપામ	ગુકા [મ] બપોલ, પાહાડ
રનો જાણનાર	કુતા તેજરની તારા	નુ પોલાણુ
હત્યાદી (મ) એ ગીવાય,	કુટુ=ત, માશ્રમ	નીહાતો=જોતો
એ વગેર	અગવ ત(મ) અગવાન, હરવ-	૧ણુ=શબ્દ, મુકન
મરજા=પેદા કીવા	૫ ઉપકાર (મ) પાગકા ઉર	કગડા=આકુગ
મરજના =પેદા ક નર	ઉપકાર	નગમ્ (આ) કેમણી
પાઠ પૃથ મો.	અનંત (મ) જેના કડે ન	મેશ્વરમા=સુગમ વગરનાં ન-
હાથપ્રથમ (મ) ૧૨૧૫	હીન (અ-અત)	કર નીલિજ
ની રગુની નમરણુ	૧૨૨૫ [મ] મોટો હાથર	ઠગવ (હી) નીશ્ચય
જુમી (મ) જમીન	(૧૨૩-૧૨૪)	બન વ=વીના, હકીકત; એ.
વીહણુ (મ) બારીક	૧૨૪૫ (મ) નાગ મુણ	હેવાલ

(કવીતાની સમજૂતી.) (૭)

જે હાથગની બાલાથી પૃથવી, પર્વત, અને આકાશ એ મધણુ બન્યું તે જે (૧) શરવત થી) અવા હાથરના જશને કુ ધણુ નમરકાર કંદણુ (૨) ચક્ર, સ્વર આત તેની આગપામ કુતા નાના તાગની ગતિ, અને ગતિ વિષય ને રગુ તથા વગુ જાડ ને જનવરો, એ મધગાને આ હાથર તારોજ અવા છે [] અરે પ્રભુ તે આ દુનિઆ મા કેવી કેવી તજવીજો કીવી છે, તારા ૧૨મથે કામના ચતુરાઈમા અને તારા ડહાપણુમા કશી જાતનો ૫૨ નથી, એટલે તે બેહદ છે (૩) તારી નીનિના રાજમા કે મોટા હાથર તુ માફ ગણુ કર અને કુ નિત્ય મદાચગણુથી ચાણુ એવી મારા મનની ચારણુ છે ત તુ ૫૨ પાડ (૪) કુ ધણુ પથી જીવડો છુ, ને અનંત કામ કુ કરછુ, તે મવાથી કુ ગાયે બારે તારી અરી રગુતિ ક-

રીને કહ્યું કે તું મને બચાવી લે (૫) જે પ્રભુ તે મધ્યથી શક્તિ
 બરેલી છે, એક ખુલ્લામાં વાત બને કે દિલ્હીની શુક્રામા (એટલે મત્તા)
 હોય તો પણ તું બીણી આખથી જુએકે (૬) જેને હું જાણુ
 તેનો તું આજણુ નથી, મા ! છુતા કામ તું ધારી ધારીને જુએકે; એવો
 તું જોરાવર જગતનો સુરજ [ધરતર છે] (૭) જે જે દહયા હું પાક કરે
 છજી ને નહારા શબ્દ આચરે છુ, તે બધાને તું નોની રાખીને તેને વારને
 મારા તરફ કરડી નજર કરેકે (૮) જે મેં દહયા પુન્ય પાપના જમે
 ઉધારો કર્યો છે, તે મધુ (એટલે પુન્ય જમે થયું ને પાપ ઉધરયું) તે
 મુઆ પછી તારે ત્યાં ઇતમાકા વચ્ચે છે (૯) જે મોટા બપ (જ-
 મતના બણી) એ માગ લિજી કામ નિષે તું માફ કર, હું શુ મોટું બ-
 ઇને એ મારા નામવાળા પ્રભુ તારા પગ પામે આપુ (૧૦) તે મટે દો
 હું કદી પાપ કરે નહીં એવો હું પુરો નિશ્ચય કરે છુ, કેમકે દહયા જાનો
 બનવ જે કહ્યું બનેકે તેની પ્રભુ તને પગ પળની મળ્ય છે (૧૧)

પાઠ પદે મો.	નવાઈ=અચ તી	નામા વહેરે એવીઆઈ
પરાજ=જાતનું ધામ.	ચીકણ=મટ બાગે તહી તે-	જોબણ=ચારો; ખાચ
જુગતી (૫) હીકમત.	વ, ચીકવાળા	જોખ ડી=ચોગમ
હાટ=લોહાના દાતાનાણુ હા-	ખ મેગો (અ) એકજાતના	મુતગ=સેરેલુ, મુગમ
બવાનું ફરુ ચકકર.	કોપના તથા લોહાનો થ	વીનતવાર=વીનતની માથે;
ચુરે ચુર=ચુકે ચુકા	મનો પદાર્થ	ત સીલથી
નાતરી=વહી.	કુગરીએ=લોહીઆ, મોળી-	પાઠ ૬૨ મો.
થોકડો=થોડો, થોક.	આ	કામગ=નખોદ, મત્તાનામ.
મકંચો (કા) મ ચો	માજીને=અજવાળીને,	અરસો (આ) વખત
ખાદી મ (અ) થ હીચુસી	પાઠ ૬૧ મો.	નિગત (મ) ચેન, અખ
લેનારા.	મજરેલ=ખરૂ લે હું	નિખેરી=પાછી દહાવી
ધા=ધાથો; દરનો	ધરી=આક	હિમમણી=પૂર્વ તરફની
સીમ (અ) સીમ ધ.વાનોકા	સીડ (અ) એક જાતનું લ-	મરદદ (આ કા) સીમા.
મગનો થોકડો	કડું	તાલુકદાર (કા) પ્રમણાનો ધ
પાઠ ૬૦ મો.	સુગની (મ) ખુશમો	છી, માહાલનો મખનાર
પેનસીધ (અ) પુનડરેન.	કરમત (મ) જે જણા, મામ	મારા=કમાઈ; મારી નાખ-

નાર	થીઆર વતી ઝટકો દ્વારા	લોક
અડતીદશા=આગાદી	ગેલો તે	ચેલો (છી) શાચી.
અંદેહ (ન) ને દેમ, શકો	કુટ=કુટ, બાંધવી	સુખડા=કોરી મીઠાઈ.
નડવા=કોણા, નડવા	ગરી=ન તી, વખાડ (પર ન	આટો=પોટ.
પાઠં દડ મે.	જમા નાર માર મળેલી	ખાટયો=છુટયો, કમાયો.
નીચાણુ=નીચડું નાચ	જગ્યા)	શાહ (ક) શાહકાર
અનિમાની (ન) અહકારી	મચ વ=નંબાન	ન્યાય (ન) ફેનલો
મગર ન	નિકા (ક) વડુ પડ મગકા-	વસો=વડવ, મુકામ
અચન [ન] હોશઆર	રી ચલણુની છ નાડેલી	મોધ (ન) ઉપેશ
અગુર (ન) હલેયો	મોઢિરો	ખાસો (આ) મળનો
કાગર (કા) માટું કામકાજ	પાડં દપ મે.	ચોગ (ન) ધટારત
ચોકસી (દિ) તપામ	શિય (ક) ચે ન, ચાચીત,	તાલન=મ તા, જળરા
વનરાજ (ન) વનગો રાજ	દાર (ન) મગજી	મુજો=માબજો
હુટકટ=જોર જીલથી હુટીને	રકર (ન) ચો	ખાતર=મોટું ખાકું
વુ ને	વચીક (ન) તાણીરો	દયાયા=કચડયા
ધાટ=વર્ષ અગળતા	પુડી (ન) નગરી શેર	માત (ન) મા, નાજી
પાઠં દડ મે.	અવેરી=અવેર નગરીજવા	પ્રખાત [ન] વાહાણુ, મહ
અગમેદ (ન) નપચ, દગે	હનમકનુ મરા બગ ઠે-	વાર
કટકો, કુકકટ	કાણુ નહી તે	ફરીઆદ (ક) અરજ, દાદ,
ગુણુ=આગુર	મ કુ=ગારો	યુળી=કાસી
મેહણુ=નાહાની મોકલવું તે	ટકો=મે પેમ; રીઓ	દદ (કા) અરજ; ફરીઆદ
પેલ વ=મડ લોડુ	ખાત=કાણા કાણા વળીન	ખુન (કા) હરીયાથી મારી
અજર [કા] કટાર, કટારી	ફેત પુડી	નાખવું તે
જખમી (કા) વાવન, મરી	મુડી=મ ના નડારી	કા=કેકાણું, જગો
ન હર કોઈ બામ પર હ	મુડ (ન) વેમે રજક, શી-	

(કવિતાની સમજૂતી.) (૮)

એક અવેર નગરી હતી ત્યાનો ગજા ગાડો તેથી ત્યા રાજનુ બ ન બ ટેકાણુ મળે નહી, ત્યા એક ટકાની શેર બાજુ અંગે ટકાના શેર ખા જન મળે અવી ધીને બવી ચીજ એકજ બાવ વેચાતી, તેમા મારી કે ન- ઠારી દાવ તે વીરકથી વેચતા નહી હતા (૧) તે અવેર નગરીમા એક ગુરુ અંગે તેનો ચેલો જણ પેલુઆ, તેમા પેલુઆ તો તે ગામમા તે ચેલો

ભીખ માનવા મથો, ત્યા બજારમાંથી તેણે લોટ આપીને નેટથી લીધી, તે
 લઈ આવી ગુરને કહેવા લાગ્યો કે હું તો આજ બહુ કમ હજી આવ્યો આ।
 કે (અટો આ બીને બાંધી લેવો (૨) ત્યારે તે ગુરએ એલાને કહ્યું કે
 હજીયા આપણે એક રાત ગણ રેહેવું નહીં, કે જ્યાંહા બધી ચીજો અકબર
 ભાષે નમાય છે, તો એ પ્રમાણે હજીયા ચોરનો ને ચકુડાના ઠંઠામાં પહોં
 એકબર હશે, અને ગુલાવાળાને ઘટલી સીધા થતી નહીં હશે. (૩) આગળ
 એ શેઠેરમાં એક રાત ગણ રેહેવું નહીં, માટે ચાલો કેલા ઉત્તર આપણે
 ખીજે ગામ જઈએ, ત્યારે એમાં કહે કે હજીયા ખાવા પીવાનું પુષ્કળ મ
 ખેડે, તે મુકીને હુ તો કેડે આવવાનો નથી (૪) ગુરએ તેને બહુએ ઉ.
 પડેશ કીધો, કે ભાઈ હજીયા એક રાતની રાત પડી રેહેવું એ ઘટાગત
 નથી; આખરે તે વાત એલાએ જ્યારે નહીં જ માની, ત્યારે ગુરજીતો એ-
 કલા તે નગરી છોડીને ખીજે ગામ ગયા (૫) પછી પેલા એલાજી તો ત્યા
 ધણા દહાડા રહ્યા, ને દરામનું ખાદ્ય બીને ખુબ મનવાળા બન્યા, પણ ત્યા
 તેના પછી કેવા હાલ થયો, તે હુ કહુ ને તમે જના દગાન રાખીને નામળો (૬)
 એક વાર એક વાણીઆને ત્યા ચાર ચોર ચોરી કરવા માફ ખાતર પાડવાને
 મથા, ત્યા પામેશ્વરના બતાવથી એવું બન્યું કે ખાતર પાડતા ભીત વુટી પડી
 એટલે ચારે ચોર કનડાઈને મરી ગયા (૭) ત્યારે તે ચોરની મા મરવાન યઈ
 કે ઉતર કહેલ મ ડોલ નળને ત્યા ફરીયાદ કરવા મથા, ત્યારે તે ડોસીની અરજ
 માંબળી રાજએ તે શેઠ (વાણીઆને) ફાંસી દેવાનો હુકમ કીધો (૮) રાજએ
 વાણીઆને કહ્યું તમે એવું કમ ન ચાલ્યું કે તે ડોકાણે ખુન થયા, તે એકે
 કાલે રાતે ખાતર પાડતા ચાર ચોર દમાઈને કચરાઈ મુઆ (૯)

પાઠ કદ મો.	લેય (મ) જરા, ઘોડી	ની ધાર (મ) નકડી
વાક=તકસી; યુનો	પૂરતી (ન) શેઠેરનો રાજ	ખુપ (મ) ગળ
આતર (મ) પ્રજ્ઞાન; જેને	મુદલા (ફ) હોરા લોકોનો	જોગી (મ) સાધુ.
પાર નહીં.	મૈયુર, (મુમલમાનમાંએ	અદભુત [સ] અનઅવ
ખોડ=ખામી; કમુર	ક ધમિની પડવી છે.)	અવસર (મ) વખત
ઉચ્ચાર [મ] વેલુ; ચખ્ખ	અવીક (મ) ધણું.	વેગે=મડપથી; તાકીરે.
પખાલી=ભીરતી.	હાડો=થુકો; હોડો.	વીમાન (મ) રવર્મની પાલન

ખી, કૈનામ વાહન | પ્રતાપ(સ)મેહો, મેહોરખાની | મજુલ=મજુલા
 પૂર્ણ (સ) મગમ, પુરો | આય=એમ, કલક | મુનતી(સ)ગભપૂરનીનોધણી
 (કવિનહની સમજીની.) (૯)

ત્યારે વાણીઆએ બચાવમા રાજને જવાબ દીધો કે એના કડીઆની
 તનામ કમુર છે, આપ જો વાજખી વીચારીને જોશો તો એ કામમા જ-
 રાએ મારી ચુક નથી (૧૦) ત્યારે કડીઆને ફાસીનો કુકમ થયો ને
 વાણીઆ તો બચી ગયો, ત્યારે કડીઆએ કહ્યું કે રાજજી એ તો મારો
 કરનાગની મુન થઈ (૧૧) ત્યારે મારો કરનારો બેઠ્યો, કે વાણી વ-
 ધારે પડ્યું તેની મારો દીધો થયો, નથી એ જુલ તો પખાલાની છે એમા
 મરો જરાએ વાક નથી. (૧૨) ત્યારે શેહે ના ગળએ પખાલ ને કહ્યું કે
 હું ગસીએ જાવ તો હા રહી આ ગામમા આવા યુના થશે નહીં (૧૩)
 ત્યાર પખાલાએ કહ્યું કે મુલ્લા રતનામા નીકળ્યો તેની તરફ મે જોયું
 તેથી વાણી વધારે પડ્યું, મારે હે રાજજી મરા ઉપરથી રીન કાઢાડી નાખો
 (મારો યુનો માફ કરો) (૧૪) ત્યારે મુલ્લાજીને મારવાનો નક્કી કરાવ
 કીતો, ને યુળી પાસે પ્રસ્ત તે મુલ્લાને લઈ ગયા (૧૫) તે યુળીને કુજ
 જાડું હાથ ને મુલ્લાનું ચરીયો તાળુ (તેથી ફાસીનો ગાળો દીધો પડે એ-
 ટને મેગલુ નીમડી જાવ,) એ વાત ચાકરે રાજને જાણને કહી (૧૬)
 ત્યારે રાજએ કહ્યું કે તમે વારે ધડીએ આવીને પ્રજા શુ કરો, જાએ
 કોઈ જાડો હાથ તને શોખીને યુળીએ ચડાવી દો (૧૭) એટલે શોખીના
 શોખના એ જાડા ચેલ જી હાથમા આવી ગયા, ને ધણા હાડાડ'ને આઈ
 પીને ચરીરે મતવાનો બન્યો હતો [૧૮] તે ચેલો તો થોડા દહાડાની રજ
 રાજ પાસેથી માગીને ગયો, ને યુર પાસે આવીને પરતવા લાગ્યો, ત્યારે
 યુરએ આસીને એક અજબ ઉપાયથી તેનો જીવ બચાવ્યો (૧૯) તે યુર
 એ યુળી પાસે જાઈને કહ્યું કે ગળ ફાળે આભળ, આ વખતે જો કોઈ
 ફાસીએ ચડે તેને પ્રસ્ત વેમાન મળે (૨૦) ત્યારે ચેલો બોલ્યો કે હું ચડ
 ને યુર કહે હું ચડું (એમ પેલા મુરખ ગળને અમલવાને આજી રજ-
 બક કરી,) ત્યારે રાજ કહે કે લાવને હું ચડું કે જોધી મને અજાત મુ-

ખનું ઠેકાણું મળે (૨૧) પછી પેલા યુર તથા ચેનાને તે નમરીથી પામ
મહં દુર પોહિયાડયા, અને રાજા પોતાને નામોસી લખાડીને જાતે મુળી
ઉપર રહ્યો (૨૨) માટે જ્યોત્તિ કે જે રેશમા રાજા બહેલા નહી હોય ત્યા
એવા ધનદાક થાય, તો પછી ૧ દેશમા સુનારો થશે એવી આશા તે ક-
મ રખાય ! (૨૩)

પાઠ ૬૭ મો.

ખાપનાલ=ખરડા વરડા
-વનારો ધરારો=ઓઠુ વધતુ

કમી જાતી

મ પૂનુ (ન) મધળુ પુર
શીના જાત (ન) પથરા જાત
પીના કામગીર હાથે લ
એણુ રૂપર ઉપરથી જ
પાય જ તે

અથ (મ) ચોરાડી.

લહીઓ=નારા અક્ષરો નો લ
અનારો

નકલ (આ) પ્રત

ય ત્રો (મ) માયા.

બીજવવાની=બીનાવવાની

વીજામ (મ) તથા જામ,

જામમા સ જામ કરેલા ૧

શોભીતા (મ) મારા

વર્તમાનત (મ) નવા મ

માથારનો અપેલો આ

ઓ કામગ

પાઠ ૬૮ મો.

આપરફા (ફ) ધનવલ-

લોફ પકાયેલો.

બગાડ=અગમી; જુકશાન

સીડર (આ) સીડર કુદકર,

ગરદન માગે (ફ) જખર જ

તી ૧૧ જીવ લા, દગે

થી માગે, ડોર કરતા

અથકાર (ન) ચાપડી

વીરુદ્ધ (૧) ઉલટું, મ મુ

પ્રગટ (ન) જાહેર, ખુલ્લ

પાઠશાળા (ન) નીશાળ ની

લશાળા

વીદ્યાજાન (મ) વીદ્યાનો

અખાન-વચાર

કેરી=ઉત્તરો અનીકારી પો

તાથી અહડતો, વડો

મન દ (આ) પરવાનો, પગ

પુરતકશ (ન) ચોપડીઆ

નો બડાર બારેલો તે, પી

ત અખાનુ

મ જીતારેટ (આ) મોટા દ

રજાનો ફોજદારી અ

મજદાર

મકાન (આ) ઠેકાણું ધર

ઉધરણુ=કામ કામ ચારુ

ધાએ શકતી પ્રમાણે પે

મોકાહાડીએકાકરવાને.

બડાર (મ) અજાનો.

સીધો (મ) પાળનો.

વજુઆ (મ) જમાન કંઈ; પી

રગરો

નાટક (ન) નચ તમામાનો

એલ

પાઠ ૬૯ મો.

દુગ્ધા (ન) જુડાહલ

કાગાર (આ) એક જાતનું

હાનુ રક્ષી.

આશીદા=અણવાણુ

કદમુ (ન) રતાણુ, ચકરી

આ વગેરેના મુજ

ખાજો=ભાર

જેવકાલે=કેવડાવે.

કુતડો=મગધો.

કુકડો=કુકડારો.

પાઠ ૭૦ મો.

એ (ન) શોક, દવગીરી.

પ્રતિજ્ઞા (ન) આપર

માધુસ ત (મ) વેરાગી

સ્વત વપણું- [ન] આપઅ

અમારી

અભીમાન (મ) અહકાર;

મમરૂખી.

અપમાન (મ) ગેરઆપર

કપીર (આ) સાઈ.

એલચી (ફ) વજીર; વજી-

લના તરફથી જુવતાકું.

કુમ્ભ આ) નવગમ
મતલમ (આ) રીય
નીનરણી=સીડી
ચોથ=ચોથા ખાગે, ચોથાઈ
પાઠ ૬૧ મો.
નિચવા (ન) ગડેના સ્ત્રી
ઓઠવડુ=ગે હવડુ, જુડુ હ-
ડમેલડુ
દવા ૧=દવા, હવા
અરજ (આ) કરીવાદ
ઉકળુ=તપુ, ઉગુ ચપુ
પરભારી=તારકી
નિમક હવાના (કા) કૃત્તના
એકમીટા
નોકરી (કા) ચાકરી
પાઠ ૬૨ મો.
રાજ્યામિષેક (ન) રાજ્ય ક
રવાનીક્રિયા, તે કહ મા
યા ઉગર તાણી રેડીને ક
રેડે
ગુના[ન] વાજવા, કાટેતોલ
મહાહકાગ[આ] મજલની આ
એશઆગમ(કા) મોજશાખ
આમદની (ક) દેજ
મરવા (કા) ઇનામ, ખુશી
નેમદને કહ બક્ષિમઆ
પડુ તે
દાન (ન) ધર્મ, ખેરાત
હુટાગ=આચીઆ, જ્યાર
જરતીથી હુટી લેનાગ
ટેળીઓ=મંડળી.
હમથી=સીવી.

પરવારીને=નવરો થાને
પાઠ ૬૩ મો.
ક કર (ક) હુઆ, મલેઅ
ખુન=મક્કન, ચુક
પોડેરાર=પોડા ઉર રવાર
થનારા
અડગી=દગ વર્ષનો કર
ગવાફ=મોટું આકું.
નરીન (ન) હવામે
કાન ૧=દવા કટકા
અનતો=તેમજો
ઓચિતા=એકદમ અજાણ
રજે
કામ=નમ ધનના લોહનો
કેનો ચમકો
પાઠ ૬૪ મો.
મુકામ (મ) જાન, મોખવારી
મારો પખત
માગવત (ન) હિદુ શસ્ત્ર
નુ વર્મ પુસ્તક
પોપી=ચોપડી
માગીઓ=પત્રજો
રત્તા=નીબતા
અવગા=ડોના
ચડા ચડપ=નડપ ઝડા
ચલકી (કા) ઝડપ, હેલિ
આરી.
પાઠ ૬૫ મો.
ખીલી=વામની ગોગ ઘડેલી
મળી; ચુક
નકલો (કા) ન ચો
પ્રતો (ન) નકલો.

મલો=મળેલી જીલ્લી હો-
નો ભીનો કાલ
નમુનો (ક) વાનગી, જોડો
(મુકામલે મીલો
રટીરીઓટાઈ (આ) એક
વાગ જાણને પછી તેના
ઉર ૧૫ રેડવાથી માથે
જોડાઈ મયના કાપમ દરમો-
ના એકદા ખીયા
લિકમન (આ) તદમીગ.
ગોગુ=ભીનુ ચીથક
ગમ=માજુ, ગરુ
પાઠ ૬૬ મો.
પુટ (ન) ગાગ
અનુક્રમ (ન) એક પછી
એક આન એવી જો ગેઈ
ઠવવાની રીત
મદવગે (આ) અ એપટેવ
અમદરી (કા) રોશિઆરી
આબર (અ) હથીઆર.
તમડના=લટકત
અમથા=એખલા, ફકત
પાઠ ૬૭ મો.
ફગવત (ન) કાદફ, કમ
વાજો, આખાદ
ખુમખુગ (કા) રવાના; ચો
ભાવતા.
મદગુ=પાચન ચપુ.
મથક=મોટું ડેકાણુ.
મજા મ) મહકાઈવાળા
રિચકી.
પ્રમાણીક (મ) સાચા.

જાહાજો (હિ) મોટા વહાજો	મનવીયા (મ) માચીવીયા	વચની (મ) ખગાળ લગ- વાળો
કાની=તાળીઓની ચોટલી	ચીરોમણી (ન) નર્વરી મો	ખીકલુ=નરમ, થોથો
ના રેમા	ટી મર્વોલી.	તાતી=કિશોર, મરમ.
કોપરેલ=કોપરાનું તેલ.	પ્રોહા (ન) મોટા.	આથમણો=પચીમ તરફ
કશી (આ) બુદ	મહા (મ) વગર નીચા થુ	ધાવ (હી) ધા; મટકા, જ-
લીલામેહેર=લીલુ લીલુ ઠ	જોખમવાળું જોરનાથી	ખમ.
ડક ઠ ડક	કિતાવળું	ટેહ (ન) કાષા, સરીર.
જવ.હીઃ (આ) હીરા માણે	નવવાદી (ન) માચો	વાઝીઓ=જોની સ્ત્રીને હો-
ક વમેરે	થુગ (ન) બાહાદુર	કરા થાવ નહી તે મખમ
પાઠ ૭૮ મો	જવવાતા (ન) મનવતા,	પ્રગટે (ન) જ-મે.
છુટક=છુટા છુટા	પ કાતા જશવાળા	પુતર (મ) હોકરો.
તળામવુ=ચાપુ હાખવુ	પાણીઆ=પરથર.	રાક (ન) ગરીબ.
જાહ (ન) લક્ષ્મી	કૂન (ન) કામ	ભદ્ર (મ) કલ્યાણ; રૂડ
પામર (ન) મરીન	કટાંત=વઢવે, લેવડો	તક=વખત, સમય.
વહાવુ=હેતરાવુ, ઠગાવુ	મરજદા (ન) માનઆખર	કળે=પ્રમુદ થાવ
વામવુ=દુર કરવુ, કાહાડી	કારજ (ન) કામ	મોલ=શુદ્ધ પેલુ
ના મવુ	અચીત=અચીતુ એકા.	મોતુ=માથે; મોભવુ.
બદ્રા (ન) રૂડ ચાહનારી	એક	સુનતાન (આ) બાદશાહ
સ્ત્રી, બદ્ર ને કલ્યાણ	વીમામવુ=હાથ ધમવ, પ-	ગુને (મ) બરાબર.
તે કપરથી બદ્રા)	રતાવુ, વીચારવુ	રહેવાર=વકકર આટ શાખ.
લક્ષ્મી (ન) પેથો, દ્રવ્ય	માધુ (મ) વેરાગી; મત	દાવાદન=ધણુંજ, અગુલ.
કર (મ) હાથ	પુન્ય (મ) ધર્મ, દાનનું	
દસી (મ) ચાકરડી	આચીશ	

(કવિતાની સમજૂતી.) (૧૦)

વિદ્યાના મોટાડા આગળ લક્ષ્મી હાથ જોડીને ઉભી રહેહે, વિદ્યા આમળ લક્ષ્મી આધુ હોડીને ચાલી જાયહે; વિદ્યા આગળ લક્ષ્મી પગ ચાપીને નેને નમેહે; વિદ્યા આગળ લક્ષ્મી ક ગાળપણથી દાસી થઈને રહેહે. માચી વિદ્યા એ મર્વોથી મોટી છે, માચી વિદ્યા ત્યાં ધન ધણુ એ; શામળ કહે માચી વિદ્યા વિના બિચારા માણુસોને મોટા પથુ જેવા જાણુવા. (૧) જે પુરુષો વિચારવત છે તે વખર વિચારસુ (એકદમ જોરનાથી હ-

તાવણુ) કામ કરતા નથી, અને એવું કામ જે નહીજ કરે તે કોઈથી ઉતરાતા નથી જે પુનઃ વિદ્વાન હોય. તેજ એવું વગર વિચારણુ કામ કરે નહી, અને એવું કામ જે નહી કરે તેજ સાચા શુભ નર હોય છે; જે વગર વિચારણુ કામ કરે નહી તેને ક્રી વીવત જાણવા, ને જે એવું કામ કરે છે તેને વારતે શામનદાત્ર કવી એવું કહે છે કે તેને વિદ્વાન નહી પણ પદ્યર માનવા (૨)

વગર વિચારણુ કામ કરનાર કોઈ દાહાડો મથું કાળે, વગર વિચારણુ કામ કરનાર ઇજ્જત આનન્દ ઓવરશે, વગર વિચારણુ કામ કરનાર પોત નો જીવ ખુએ, વગર વિચારણુ કામ કરનાર કોઈ દહાડો પણ મુખે નવ સુએ, તેમ વગર વિચારણુ કામ કરનારને એવિયુ દુઃખ આવી પડે, ને એવું કામ કરવા યકી શામન કહે કોઈ દહાડો હાથ ધરવા પડે (૩)

પડીને પડીત મળે નો તેઓને અરસ અ મ ધણું સુખ થાય, વેગનીને વેરાગી મળે તો તેઓનું એક ખીજનું ધણું દુઃખ જાય, ચોખ્ખા ની માટે ચોખ્ખો મળે તો મોટા પુન્ય બરાબર ગણાય, તેમ સાચાની માથે માથો મળે તો મોટી અગત્ય પડાય, જુદા માણસને જુદો મળે ને વ્યગ્રનીને વ્યગ્રની જડે, જેમા જેવ ગુણ મળતા તેવા જગતમા મેહેજ તેના જાબાવથી આવી મળે (૪) વાણીઓ જેનું નામ કે તે કની રહુ જુદું બોલે નહી અમ (કિંગામી) તરવાર બાધવાથી ખીકણુ હોય તે મૌથી પેહેલો નામે કિંગામી તરવાર બાધવાથી મનના કરતા પેહેલો રહેથી તે આદર્શ આરે, ઉગમી તરવાર બાધીને તે પોતાનાજ વખાણુ કરે, અને પુર્વ તરફની પડે જીમ નો પશ્ચિમ તરફ આદર્શ જાય (આગળ પડયું હોય તો પાછળના બારણા લે,) વળી વાળી પાછડીઓ માથે મેલે (વરણાગી બતાવે) ને સાવચેત થઈને પેહેલા ચહડી આરે, પણ શામન કહે જ્યારે મોટા ધા માથાપર પડે ત્યારે મૌથી પેહેલોજ તે નાસી જાય. (૫)

જો કોઈ ગરીબ માણસ પણ તે જીવતો હોય તો કોઈ દહાડો તેને પૈતાનો લાભ થાય, દુઃખી કાયા અથવા કોઈ દુઃખીઆરે જીવ પણ જો તે મનમન હોય તો કોઈ દહાડો પણ તેનું દુઃખ દૂર થાય; વાકીઓ પણ

જો તે જીવતો હશે તો કાઢ દહાડો પણ તેની સ્ત્રીને ઠાકરો થશે; તેમ કાઢ મગીન માણુન પણ તે જીવતો હશે તો કાઢ દહાડો પણ તેને મારૂ ધરખાર મળશે, જે નર જીવતો હશે તેની સ્ત્રી નહીં હોય તો કાઢ દહાડો પણ તે મળશે, પણ મુઆ રહી મગવાની નથી, મટે આ વખતમા તમે બધી નમારની વાત બીટારી દો, ને એકે ચિને પ્રભુનુ રમરણ કરો તો કાઢ દીનમ પણ ઈશ્વર તમને તેનુ ફળ આપશે (૧)

વાણીઆ જેનુ નામ કે તે જરા પણ એ જુ તોળીને આપે નહીં; વાણીઆ જેનુ નામ કે જે પોતાનો બોનેમો બાલ પામે, વાણીઆ જેનુ નામ કે તે વ્યાજ સાથે પૈસા આણે, વળી નામ વિરેકી વાણીઆનુ કે જેની શાખ શહુકાગની મરાયર છે, પણ જો તેનો પેલેવર મુટયા તો પછી તેને બ્રહ્મં દુઃખ થાય છે, એટલે (તેને પૈસા રહી કાઢ વીગુ નથી) (૭)

પાઠ ૭૬ મો.

પ્રકૃતી(ન) નીચત, સ્વભાવ
દાશમ વ [મ] અરેખાહ,
ક્રાને

મચ વાઅ=સોવીએ

લ ન (ન) મીક, ખક

નાયુક (ફ) કામગ, ૧ મ,
કુમળી

પાણી=નીત, કમ, દમ

ખીદમનગાર (ફ) ખીદમન-

મા રહેનાગ ચાકરો

જુત (બી) મગદ, ધોડા વ

મેરેર નાખવાનુ લટક

તા છેડાવાનુ લુગડ

કમ્પાએલા=જોરાવ, કમ પા

મેલા

આશાક (ફ) હો વાર; ચ

અન.

મણ્ણી=હીઆપ; સેપુ.

કાન (અ) હયાઆ થી કા

વીન માનુ ત

મજબુતી (આ) રેકો પુટી

પાઠ ૮૦ મો.

૩ વણી(હી) લમરનો મુક મ

બીલુપત=નામેલી

યાતમીદાર (મ) મયર રા-

અનાગ

હાજી આ) જાલણુ, હજ

કરનાગ

આદરમરકા (ન) આદર

બાવ, આવકાર

ખાટ=નેતણુ, તોડ

પુકડીઓ (હી) કડકા બામ

ધારતી=મીક ડર

કાખા=દમા ફકકાના.

મતી (મ) વને હાલ

ખાતમી (મ) અખર.

ઈતપાર (આ) બરોચો.

પોક (મ) દલમીરી.

ઈતીહાસ કરતા (મ) આગ-

ળ બનેલા વ તમાનોના

લાખનાગ

પાઠ ૮૧ મો.

મરકાર (મ) વાકા વળીને

નમવુ તે

કમ હો) છટા, હખારત

ખામી (ફ) ખોડ, કસુર

નીમાસો=નીમવામ

અગીયાર=મીલુ સીના-

હ ખોર

છીકુ=સાડ કે ખતમા જ-

વા આવવાનો રરનો;

મોટુ બાકુ.

આપતા=દાખતા; છ દતા

પાઠ ૮૨ મો.

આમકો=હડમેલો; પકોડા

હામાજ=હેમ; માતર

ઇનમીશી (આ) બગબગ ત-
 પાસી કામ કરનારો; વા-
 જખીની રહે આજનાર
 ઉપાડી=કચ્છા, ઉમામી
 ડોકથો=મારથે, ઝીકથો
 ઝાટા=મપટા; કુડા
 પાઠ ૮૩ મો.
 અથ (અ) શરૂઆત
 છતી (અ) જેવટ છેડો
 મથારથીત (અ) જેવુ જોઇએ
 તેવુ; બરાબર
 અત. કરણ (અ) હૈયુ
 પરીણામ (અ) ફળ
 બેવડો=બે વારનો; બમણો
 વીતેલી=થયેલી; બનેલી
 ટમમગ=ડગમગ, ટમર ટમર
 મધનો (અ) પાસે ગમ્ય
 તો, એકકુ કરતો
 મત્થ (અ) નાચુ.
 આમહ (અ) બગાડકાર
 ચાહે=મદદ

મરકરી (કા) મળક.
 પાઠ ૮૪ મો.
 કાલુ મછલી=જે જોડાયેલી
 પોનાજોડકા, જેમાથી મો
 તી ન કળેડ તે
 રસી (હિ) દોરી, દોડુ
 પાલકો=કર્ષ જોડો ઇમારત
 ઉ. ચહડામી નાકટી
 પાટીઆ વગેરે દોડીયા
 બાધવા તે
 મગોટો=કરડો, કાડો
 રસ (અ) કપડા, લુગડા
 મટખીજી=ગાળો
 મીનાટ (અ) ૧૦ સેકંડ
 ચીમટો=ચીરીઆ
 ચુટી=વીણી
 વડ=જાત, વગ
 ગુમ મા=લુમખા
 મટન (અ) મોરીણી
 પાઠ ૮૫ મો.
 ગીલા (અ) પચર

ચાન (અ) કુતરો.
 પુજ (અ) હમણો
 આભ=વાદન, ગગન
 મંવ (અ) બાધવાના દોરી
 રીએ=પુચી થ વ.
 ડચે=ડચો, કરડો
 પુચ (અ) ફુલ
 રામ=અમર
 પુ (અ) રેલ પાણીનુ આ
 વવુ, થેડો
 થોભે=અટો
 નીર (અ) પાણી
 માડ=ખાડો
 ખાળી=અટકાવી
 લધુ (અ) નાનુ, કુમળુ
 ઝાટપટુ (હિ) બાગપટુ બ-
 ચાણુ
 ફીવા (અ) વીંચી, જુગત
 મિનતો=મિનતો
 રંગે=રંગાયો
 રડે (હિ) બચે

(કવિનાની સમજુની.) (૧૧)

માટે પચર અથવા પચર ની મદદ કુતગની પુઝડીને માથે રાખીને,
 જુઓ તેને હીકમતે બચ્યા બાવી લાવી; પછી તેને સીવી કરી તો પછી
 વાંકીની વાકીજ, માટે જે દેવ પડી છે વ તે મદાડી કેમ મટે. (૧) જીટના
 અઠાડે અમ (ચરીરના બાગો વાકા વળેલા છે, હો ને ઢાકી ગખીએ તો
 કોણે ઢાક્યા કેમ રહે;) ભાવના તળીઆપ કુએ તો તે આકાશના તરફ
 નજર આ; માટે જે દેવ પડી (૨) જુઓ નાગની જાતની દેવ જે છે
 તે કપી છે, ક જો તે ખુશી થાય છે તો રમે છે ને ખીજવાય તો કરડે છે;
 હો તેને ધમ્મી ખુશીથી ખેર વળી રાખીએ, તોપણ જે દેવ પડી (૩)

ધણા કુલના હમજામા હીંગ પેચે, તોપણ તે હીંગને કુલને પામ (સુગધની અમ) જાગતી નહીં; અને તેમ કુવાને કાઢ માળી માથુ કુટીને મરી જાય તોપણ શુ થયું ? માટે જે ટેવ ૫૬૦ (૪) માથુ ચાપડાને કાપલા જે કાગાએ તેને કુપમા ગામ્પીને કુચો, તો કાઢપણુ દહાડો તેની કાળી જાત મરીને કિલ્ળી થવાની નથી; માટે જે ટેવ ૫૬૦ (૫) મોલો પાણીનો પ્ર વાઢ જનો હોય તો તેને કાણુ થોગાવી કુડે ? ને મોલો નેવના પાણી ને મોલો સી રીને ચડે ? એ પાણીને ખાડામા કાઢ અટકાવી રાખશે તો રહે છે ? (નહીં,) માટે જે ટેવ ૫૬૦ (૬) કુમળુ ઝડ આપજુ જેમ વાળીએ તેમ વળે, તેમ તમ જયપજુ જે ટેવ મુકાય તે મુકી દો, પછી નકાસી કે મારી, તમી કે રહેમવાળી મમે તેની હોય, પણ જે ટેવ ૫૬૦ (૭) તમે જયપણુમા કિા કેજરો (કામ કેજવાને મારા કામ કરો) ને તેમા ચુણુ મેગા, ને તેમા મારી નીલી મના ને તમ રો છવ હેગવો; આ પાઠ સા- રી રીને જે બજુ તેને મારી ટેવ ૫૩, આ મારા છદ કવિ દલપતરામે જ- નવ્યા ડે (૮)

પાઠ ૮૬ એ.
રચન (ન) શેખા.
કપડા (છી) લુગડા
ખાપજુ=મોઢ, ખામી કમર
ચીકન (ક) રસમનુ બરત
દરજી (કા) મેરાહ, મહ
રોજી (કા) રોજમા
રકમન (અ) જયપજુ
મામઢા
કમાહ (છી) રગતર
લાનો=બેડો, મોટો
રૂબવે (અ) લોહનો મુક
નો ખાધેસો રસ્તો
કમનમજુ=ને મમજુ એ
છી અકાલ.

સીનામ (અ) મોકન, મ-
જુતી, બેજુ
આગમેટ (અ) વગગન
જોરવી પાણીમા ચલતુ
મોટું વાહાણુ
પાઠ ૮૭ એ.
સ ખા [ન] કાટો.
ની મ- (ન) મેચ
મારમાન=અ ખુ વરન
જગતી [ક] મેવકુક, બુકી
વગરન, મુખ્ય
નીદિ (ન) ધાતકી દયા વ
મરના
નીસ્તાર (ન) વસ્તી તરી-
... ; એ હેવાન.

પા=મામો કાઠો; મામો કી
ન રો
ને હેરો=નીકો
રોટી=મુકું કપડ
મનમચ=મીઠું લુગડ.
મળી=એક જાતનો કાળો મ
મપેતો (કા) ચાક.
મુકામ (આ) વેચાણુ લીવે-
સો ચાકર.
રીવાજ (આ) ખારો
મેહતા=ખમતો.
કેવજાપચલ=કેવજાર.
પાઠ ૮૮ એ.
કમાહ=ચીમખાહ.
મુગાડીઆ (અ) એક ત્રી-

સ્ત્રી મૂળીઆ
 રેસા (ક) રેસા.
 ધામ (મ) ધમ, ધામ
 માર=આમાના કુલ
 પાઠ ૮૬ મો.
 તરેહવા (આ) જાત જાત
 ના, જુદા જુદા
 જાણુઆ=જાણુ જેના
 ખડમચડી=ખાડા ખખખા
 વાળી
 જરે=રહે, નીકળે.
 મકેદ (કા) વેળું
 અકે (મ) ગરમીના જોરથી
 મ મ ઓરી કહાડેલ પા
 છી જેવું તત્વ
 પાઠ ૮૭ મો.
 નટ (મ) નજા બનીનો ખે
 લ કરનાગ, માજીરવાદી
 આમત (મ) ખેમણુ, મેક-
 ક, (શરી) વાતવાની કીયા
 નજરખ ચી (કા) નજા માચી
 ને ખેલ કાવાની કીયા
 ગારડી (મ) પાદી, મ મી
 ગરે
 ખેલ (આ) તમાસો, રમત

આકાશચલવી=આકાશની
 ચલવી; મદારીઓ ભંચે
 થાભતપર ચલડીને ચ-
 લવી જેવા રેખામ છેએ
 વો ખેલ રાકમ-તનોત
 માસો
 તમ સે (આ) ખેલ, રમત
 ભાખ=મવાયાનો ખેલ, બ
 વાયાનો તમાસો
 મેહનાવ=મેહ પમાડે એના
 વલો
 ચાર=ચારો, ધામ
 મ જીગર (કા) ન દી, ગારડ
 ંગાઈ (હી) ંગમ.જી
 નજરમ વ (ક) દ્રષ્ટીનો અ
 ટકાવ
 ચુકડી=ખમેડી, જુલવી
 પાઠ ૮૯ મો.
 દીગ=ઢક, અજગ
 રેડી=જાણુ રેક
 મે ંતણુ=મેંવગી
 પ્રતેક (મ) દગ્યેક
 પાઠ ૯૦ મો.
 જુડ (હી) ટોળું, જથો
 મચે=મડે, જાડી રહે

ચહે=ચાહો.
 શુક્ર (મ) બગબર
 કૃપળું (મ) દયળુ
 કપારો=તરે જારે ખોટોલો
 છી બગાયલો ખાડો.
 ચાવણુ=ચોણુ
 રામ (મ) ંચ, પ્રમુ
 રીતમાત (મ) માખાત
 રહાવ (હી) ભાસુને
 રથુડુધ (મ) પથુડા જેનો
 પ્રમાણી (મ) કપ્પન
 રક=મોટું
 ંગારા=ંગ લોટો
 જીભાણુ=જીભવાળો
 નાન (કા) પૂંપ, ના
 કટ (મ) કામ
 ચુરો=ચુ
 ચીક (મ) છીટ, શીટકા.
 જનમ મારો=જી જગાળી મ
 ર જીવત
 કપી=કહી વર્ણવી
 કો (હી) નાનો; થોડો.
 કરાંતો=કેરો, કાહડો

(કવિતાની સમજૂતી.) (૧૨)

મોટા બાગમા જેમ ગ્રાડની ધટા થવને, તેન મુગમાથીજ પાણી
 મીઁચવાને જેમ મડે, તેમ જો તમે સૈનો જારો હાલ થવાને સાહાતા હોય
 તો, મુખારો થવાને જારી વિદ્યાનો વધારો કરો. (૧) દયાવત થઈને બચ્યા
 ને વારને વિશ્વજો કહ્યો, ને મધગાના મુગના પી તમે રોપો (અટલ
 વિદ્યા બણી તેઓ મુગ પાને,) જેમકે ચોપામ ફાટી વાડ કરીને તેમા

કપારો કરે, તેમજ સુધારો થવાને (૨) આપણને ઈશ્વરે ચોક્કસ આવવાને દાત આપ્યા ને જુઓ કે માખાપ જેવાએ જ્ઞાન આપ્યું, તેમ ને આપણને બહારો તે આપણો ખરો પાળનારો છે, માટે સુધારો થવાને (૩) ને માણસ બહુલો નહીં હોય તેને પશુના જેવા મનજો, ને બહુલો હોય છે તેજ માણસમા કબુલ થાય છે, વિદ્યા શીખવવી એ મોટું પુન્યનું કામ છે એમ ધારો, માટે સુધારો થવાને (૪) ખરેખાર વિદ્યાનો બંડોળ કદી ધરવાનો નથી, તેને ઠગ ઠગી કે છુટાના છુટી જવાના નથી, જુઓ કે ને વડે (વિદ્યાએ કરીને) હજારો જીવનું પાપણ થાય છે, માટે સુધારો થવાને (૫) ને મુર્ખ વિદ્યા વિનાનો હશે તે ખીનખોથી ઠગશે, તેને દુખમા કુખનો જોડને તમે તેનો હાથ પકડો, ને તેને તમે પાર ઉતારીને ઉતારો, માટે સુધારો થવાને (૬) ને માણસ લખીને વાચ્યે તેનેજ આખવાળો એટલે દેખતો મનજો, (નહીં તો આખજો જાણો,) અને ને માણસ બહુ જાણ્યે તેનેજ જીવવાળો મનજો (નહીં તો મુજો જાણો,) એરો એરો જીને પુરૂષ બનેને લગતો એજ ધરો છે, (એટલે બનેને બહુ વુ જોઈએ,) માટે સુધારો થવાને (૭) ને માણસ બહુલો હોય તે દુખનો ચુરો કરી નામે (કોઈ દિવસે પણ ને દુખ કાળી થકે,) ને બહુ લો નહીં હોય તે મનમા પ્રજાજ પરતાય છે, ઈછી તે એમ ધારે છે કે આ મારી જીજાનાને વીકકાર છે કે કુ બહુલો નહીં, માટે સુધારો થવાને (૮) તમે ખચીત માનજો કે આ વાત ધ્યાન આપતા જોગ છે. એટલે એ વાત મોટી છે; નેહુડ ખરૂં વિરનારીને કહુ છું કે એને નજીમી મણુશી નહીં; માટે બધે હામ હામ નિશાળો કહડાતો, એવુજ મોહોડે દહપતરામે માયુ છે (૯)

પાઠ ૬૩ મો.	ત્યા)	પાઠ ૬૪ મો.
ખાણુ કંવુ (ન.) લુવુ ખર	મહા વુદ્ધ (મ) બહુ મુશકે	કૃત્તવી (મ.) મુશને બદલે
વુ, ચહડાવવુ	લાખથી	અવમુલુ કરનારો નીમક
જોદત્યા (મ) ગાયને મારવી;	વાણી=બુરા, અરમાની	હરામ,
ગાયની દત્યા કરવી, ગા	દેવરમાન (ન) દેવનું રોકા-	આડા=ઉભટા; વીરુદ્ધ
ય માયોનુ પાત (જો=દ	હું, નહીર	પાધરાદોર=સીપા.

દુગ્ધશા (મ) બુડા હાલ

મંજુર (આ) કબુત

પ્રુમ ટ=પોકા; સોર

પાઠ હપ મો

દનાલુ=કબુલો, ફાસો

મસલહત (આ) વીચાર

મ્યાના=મેનો, પાલગી જેવું

એસવાનુ

દીવાનગીરી (ફ.) વજીગત,

પ્રધાનવડી

એવકુશી (ફ) મુરખાઈ

જોહર (ફ) શીકા, છાત

ઓહરો (આ) પદવી, દર-

જલો; (અ) મારી

તનાડું=તલ ડીંગી નોકરી, ત

લાડીનું કામ

ટોળી=મ ડળી

પાઠ હદ મો.

રક્ષક (મ) વાલો; માયવનાર

આળીર=ખરવાડ, રખારી

વશપ પરા (મ) પેદી ધ-

પેદી, ચ દરોકાળ.

મગદારી (ફ) હાકમી

વડો=માનો ખાપ; દારો

તફાવત (આ) ફેર

પાઠ હૉ મો.

જુદવો (મ) લડવૈયા

ધામધુમ=દમદમો

ઉલટીને=સામા ધબને

દીવાનખાનુ (ફ) બેઠકનો

મેરો ઓરડો

એશુમાર (ફ) મુમાર વગર-

ની; ધણીજ

ધ લુ=મ હાર, નાશ.

ફંટકુટ=મેદીલ, તુટ.

પાઠ હદ મો.

ખાડ=ધુટારાની ટોળી

ખ ધલા=નામ દા, હીચકારા

ખીકલુ

ધા=જખમ, ઝટકા

પરાક્રમ (મ) બારે કામ

મદાકાગ (ન) રોજ

ચેરો=ઓટસો, ચે રો.

સે હેર=ખુઆરી

ભગી=માગ પીનારો

ઝાઝ=ચીઝ

ચાગક (ફ) કટકો, ચાખખો

નીમચ (ન) નવાઈ

કમગમ્તી (કા) બુડા હાલ

જોડી કાટેલા=ખાવટગી,

ખોટી

પાઠ હદ મો.

ખુદ (હા) કાના

જીડવા=દોડવા, ખીઆ વા

ખા ફળ

મત=મવો, મીચ

સીગચટા=જરા પીગા

મુરમ=વાસ, સોડમ

જા ટ=દરમો રવાદ

જગતી (મ) ટોલીઆરી

શુદ્ધી; માવચેતી

મીઠામ=મગપલુ

પાઠ ૧૦૦ મો.

જજીવન (મ) જજીવો

પરીપકવ (મ) પુરાપકો

ગાળી (મ) ગવાળીફળદુપ

અમગાવીને=વળીને, મર-

ડીને

રેશ વર (મ) પરરેશ; રેશા-

તર, પારકે મુલક

પાઠ ૧૦૧ મો.

દાખલ (આ) મામલ

નાતરથુ=નાક, ચોખ્ખુ

મખ ધ (ન) વગલુ

સ્થી (ન) હ લે ચાલે ગલી

ને, કાયમ

શોગે (મ) ઉપાથે; થી

ગોફલુ=મયમા મેજો ને બે

પામ છેડા દોષ એવું

મીણા પરથર મુકી ઉગા-

ડવાનું તે

પાઠ ૧૦૨ મો.

આમન્વા=માન; બા

મુખમશ્કિયલ (મ) મીણી

નીજ મોટી રેખાય એ.

વો કાચનો મ ચો

વાળાનું ચી=ખલનો ત નો

કુચડો

પાઠ ૧૦૩ જો.

લેલી=જાનવ જગ્યા ઉગ

મમવાનુ લેહાનુ હયા-

આ.

ખાવ=ખવડાવનારી સ્ત્રી

શોભીતા (મ) મારા.

દટો=ખુચ, દટો

જલુ (મ) જલક.

ડ'અ (મ) ચટ્ટો	શુદ્ધ (મ) ભાન.	ફાળ=ધારકો, કુદકો
પાઠ ૧૦૪ થી.	૧૫=પગ.	ફાણુ=કોળા જેવું પશુ.
દમયતી (મ) નળ રાજાની	રૂચી (મ) લોહી	નાદ [ન] અવાજ, માદ
ગણી, ને ભીમક રાજા.	આખડે=અથડાઈ પડે.	શીમળ=શમળાનું ઝાડ.
ની છાકરી	ડેન=ટોકર	મેકટી=નરનું ઓ
નળ (મ) ભૈરવ દેશનો રાજા	દેઝરડા=કાપા, નોહાર	પથ (મ) રસ્તા, (ધર્મ)
ચીથેય (મ) શુદ્ધ પડવું	ગરાડ=મોઠા, ઊંઝા	કટળી=કાઠાનું ઝાડ
નથન (મ) આખ	અશુદ્ધ (મ) ભાન નહીં તે	થોર=થુએરીઓ
શોણીન (મ) લોહી	ઉગ (મ) ઝાતી, દીલ	થોર=થોરડી
દીંયા=ઝેલ્યા ટેકરા	થડકે=દાલે, થ થરે	મુદરી (મ) રૂપવતી સ્ત્રી
વૈદરભી (મ) વૈદરભ દેશના	અગડ=પોકાર	અણે (ન) પગે
ગભાની છોકરી તે (૨-)	ખોય=ખો, અખોલ	કામળી (મ) આપડી
મથતી	ગફ=દર	ઝાખર=કાઠ વળી ઝખળી
વલવલે=ટાવળે, વળખા	કુફો=કુ'કુ'કા મારે	જટીઆ=લટીઆ, (જટા-
મારે	પુધા=પોષાટ કરે	ની જેટું મુ અવાવલા મા-
ભામળી (મ) ખડચી	પોય=પો કરીને મરડા જેવું	ધાના ખાલ)
ભે (મ) ભય; ખીક	ખીયામણા અવજનું	રેણી (ન) ગાત; રાલી
એકલડી=એકલી, નીરાધા	ભનવર	ભડુ=અધોર, ખીકવાણું
૨, જાતે	પ્રીછ=ખણ, અમર	ધોર (મ) ભયંકર
રમળા (મ) જીભ	વણીઆર=મીનાડીના જેવું	અનકેદક (મ) અનને પાણી
ભય (ન) ભય, (એકસીતે	પણ તેથી જરા મોટું પશુ	ગીંદા (ન) ઊંધ
રમરણ)	છીકારવા=હરણ	મુવન=મુવનું.
જપતી=જાપતી.	ચીતગ=નાના વાધ	

(કવિતાની સમજૂતિ.) ૧૩)

વૈદર્ભી વૈદર્ભ દેશના ભીમક રાજાની છોકરી ને નળ રાજાની ગણી ને દમયતી) વનમાં આધારી રાતે ટાવળે છે, તે જાતે સ્ત્રી જાત અને વળી એકલી તેથી તેને ધણે ડા બાળે, વૈદર્ભી વનમાં ટાવળે છે. (૧) તે ગણી દમયતી જીભાએ નળનું જ નામ દે છે, ને તેન'જ નામના જ્ય જપ્યા કરે છે; (વારેવારે નળન'જ એમ બોલ્યા કરે છે) તેને સચીરનું જાત નથી, ને અવચી રાતે તેને પગે કાઢા બાળે છે, વૈદર્ભી વનમાં (૨) તેની

રડતા રડતા આખો રાત્રી થઈ ગઈ ને આખમાંથી આસુએ કડીને તેજ
 ધટ્યું ને નેત્રમાંથી આસુની જે ધારા ઝર્પી કરે છે ને લાંબી પેદે છે, વૈદર્ભી
 વનમાં (૩) તે આલેખ પણ અલીથી અલી ને પાહારી પાહા એવી રીતે
 અથડાય છે, ને પગમાં ઢોકરો વાગે છે તેમ કાઠામાં બાલ જરાય છે, ત્યારે
 ચાલતી ઉભી રહીને અટકે છે, વૈદર્ભી વનમાં (૪) તેના શરીર ઉપર જા-
 ડની ડાખળી વગેરેથી ધણી નેહાર કાપા પડ્યા છે, ને તેમાંથી લેછીની
 ધર પેટે છે, ને મોહોડેથી નળ નળના ઉચ્ચાર સિવાય ખીન્ને કંઈ પણ બી-
 ચાર તેને આવતો નથી, વૈદર્ભી વનમાં (૫) તે જોડા કોતરે ઉતરે ને માઠા
 મોઠા જોયા કુગરે આંત્ર તેપર ચઢે, ને વાલ મોઠો પોકાર મારે તોપણ
 તેનું દિલ જન નિનાનું (હો નેદિશ) થઈ ગયું તેથી ધડકતું નથી, વૈદર્ભી
 વનમાં (૬) તેને વાકે રસ્તે ટેકરા ટેકરીઓ ને ખીચ મણી ચુક્યાં ધણી
 આં, ને નય દમમાં કુકારા મારે ને મોખની માટે ધોધાટ કરે તેથી લાચ
 પામે, વૈદર્ભી વનમાં (૭) રથ પખીના જે શાદ થાય ને તેની જાણમાં
 અંત નહી, તેમ વર વણીઆરનો જાદ પણ ધણો થાય ને તેની પાંજળ
 રીંછ દોડે, તેની પણ અંત તેને પડે નહી, વૈદર્ભી વનમાં (૮) ત્યાં દરણ
 કુજાં મરી રહે છે ને ચીતરા (કાળરા વાલ) પેટમાં ધારકો પાડે છે કે (ઓ
 આવજા) કહી એટલે કોલા જેવા જાનવરનો પણ બહુ આવજા થાય; ને
 ગીયાગનો જાદ પણ મંજલાય, વૈદર્ભી વનમાં (૯) આખા, આમની, ને
 લાંમડા, તેમજ અંખગના જાડ પણ બહુ, વળી મંખો સદડી ને મેકડી
 એ જાડ પણ ધણી નથી દમયતીને રસ્તો મુઝતો નથી, વૈદર્ભી વનમાં (૧૦)
 ખેરના લકડાના, આખરના રાવના, કચડીના, કટળી અને મુએડીઆ-
 ના જડ, નમજ આવજના જાડ પણ ધણી ખીચામણા, ને ત્યાં ધણી બા-
 રડીઆ તેથી પણ તેને રસ્તા દેખાતો નથી, વૈદર્ભી વનમાં (૧૧) તે જા-
 ડોની અટવાઈ મા તે દમયતી રાણી અથડાઈ પડે છે, ને તેને પગે જાડોના
 વલા વીંટાઈ જાય; ને તે રાણીના માથાના ચોટલાના બાલ છુટા તેથી તે
 લડીઆ જાડ જાખરામાં જગાઈ જાય છે, વૈદર્ભી વનમાં (૧૨) તેના શરીરે
 જાડો આવડાય ને શરીરનું જાન નથી તેથી કાઠામાં તેનાથી પગ મુકાય છે,

(૪૩)

ને નળ રાજગુરુ રમરણ કરતી જાય છે, વૈદર્ભી વનમા ૦ (૧૩) તેને રાત કે દિવસ કશું માલમ પડે નહીં, એવું તે અધોરવન, ત્યાં થઈ જીવામણા શબ્દ થાય તેથી તેનું શરીર થરથર પૂન્યા કરે, વૈદર્ભી વનમા ૦ (૧૪) ને ને અન કે પાણી કશું જાત નહીં ને રાત્રે જિંદ પશુ આવે નહીં, તેમ નહીં મેશાય ને નહીં સુવાય, એવી રીતે ને અટક રાતમા તેને બટકતા બટકતા ત્રણ દહાડા એમ વહી ગયા વૈદર્ભી વામા ટપવળે છે (૧૫)

પાઠ ૧૦૫ મો.	૧૨કુળ (ન) લુગકુ, વચ્ચ	અનગર (ન) માપ
કુમ [ન] માડ	કેલટ=કોમ, ઉમગ	વીકાલી=પોડોળુ કરી
પરદરુ [ન] કોડવ	ખાન=ગોધ, તપામ	પ્રીડયો=અણ્યા.
પુનપરનોક [ન] વર્મતા, કીરતીવત, ત (નળ રાજ)	ખુરાગ (ન) રાજ	વીચ (ન) એ, ચોમજ
	કટ (ન) કડ	અચી (ન) ચીરજ વગરની
	મારદુલ (ન) વાન	અ કળી
રયામા (ન) અર્ચી	વહાલ=કેત, માદા	ચક્ર [ન] આખ
જનુ [ન] હુચ્ચ	નૈશદ દેશી (ન) નૈશદ દેશ-	કંડે (ન) ગળે
પત્ની (ન) રાણી	નો રેકેનાર, ૧૫	શોષ (ન) પાણી વગર ગળે
નૈશદનાથ [ન] નૈશદ દેશ-	માનજ=વાધ	મેલય નહીં તે
નો ધણી ૧ (નળ રાજ)	વનદેવી (ન) વનગી માતા	મગ્લુ મમે (ન) મન્તી વ-
કાજળ=મેશ	૧ (દમયતી)	અને; અતકાળે
આકુળ (ન) આવરી	કંસાય=ચાથરે, ખીએ	સારી=નીકારી
દેહડી (ન) દેહ, કાયા	તરપતી (ન) માડનો ધણી	જુગત (ન) હીકમત
નાથ (ન) ધણી; સ્વામી	જિંચુ માડ	

(કવીતાની સમજૂતી.) (૧૪)

નૈશદ દેશના રાજ નળની રાણી દમયંતી બુધી પડેલી તે વનમા બટકયા કરે છે, તે મુખેથી નળ નળ કર્યા કરે છે, ખીજો કંઈ પણ શબ્દ મોલતી નથી, દમયંતી બુધી પડેલી તે બટકયા કરે છે (૧) તેની આખમાની મેશ પણ આસુએ ધોવાઈ ગઈ, ને તેનો સ્વામી નળ રાજ તેનું પેઢેરુ વચ્ચ ફાડી જતો રહ્યો, નેથી તેની આડવી કાયા ઘેંઘાડી રહી તેના દુઃખે તે માબરી થઈ મઈ, દમયંતી બુધી પડેલી તે. (૨) એટલામા એક ચીતરે આવનો દીઠ, તેને હોમથી પીરજ રાખી દમયંતીએ નળ રાજની અખર

પુછી કે બાઈ તરા જેવી કેડ છે, તે નજરાજને દીઠાતા ? દમયંતી બુધી પડેલી તે (૬) પછી દમયંતીએ વનમા એક વધને જોયો તેને દમયંતી પુછે કે હ વાહલા, તને કંઈ નૈશદ દેશના રાજા રસ્ત મળ્યા ? તારા જેવીજ તેની ચક્ષુ, દમયંતી બુધી પડેલી તે (૭) એટલે વાધ તો મળગયો, ને ખીકયા નાશી જાય કે રખે એ વનના માતા દમયંતી મને પકડયો, (કેમકે વનમા તે રાક્ષસી જેવી દેખાતી હશે) અને ખીજા પશુ પક્ષી થ યર કુળવા લાગ્યા, દમયંતી બુધી પડેલી તે (૮) પછી ઊંચા ઝડને પુછ્યું કે તારી ઊંચે ઝાળ મઠ છે, માટે છે ઝાડના વણી (ઘોંટી ઝાટા ઝાડ) મને નજ રાજા કૃષ્ણ માલમ પડે દમયંતી બુધી પડેલી તે (૯) ત્યારે ઝડનો કંઈ જવાય આપે નહી, તેમ તેમ રાણી ધણુ રૂદન કરવા માટે, ને કેહેકે નજ રાજાથી હુ જ્યારે ગળી પડી ત્યારે મધના મગ શત્રુ ઘર્ષ પડ્યા, દમયંતી બુધી પડેલી તે (૧૦) એવામા એક માટો આપ મેકુ ઊધાડી રસ્ત મા પડયો છે, તેને દમયંતીએ જાણ્યો નહી તેથી તેના મામા પગ મુકી દીધો, દમયંતી બુધી પડેલી તે (૧૧) તેનો પગ ધુટણુ સુધી તે આપના મામા મથો, તેથી ગણીને શરીરે બધે એર ચડી મધુ તેથી તે ત્યા બાવરી ઘર્ષને નજ રાજાને માદ પાડીને બાધાયવા લાગી, દમયંતી બુધી પડેલી તે (૧૨) તે આપતો મનમા ખુશી થયો, કે આજનો બળો શીકાર હથ આવ્યો પણ વૈદર્ભી ધણું રૂજવળવા લાગી લાગી ને તેના આખના નેવ બનો ઊંચા ચઢી ગયા, દમયંતી બુધી પડેલી તે (૧૩) તેને બોલતા બોલતા મળે શેરો પડયો, ને માટે પાણીનો શેષ પડયો, ને કહ્યું કે મરતી વખત પશુ મરૂ હર્ષઆ દોહ મળે નહી, એમ કહી જુએ નજ નજનુ દયન થતી જતા, દમયંતી બુધી પડેલી તે. (૧૪) એવામા નાણીને રડતી માંખાળીને ત્યા એક શીકારી દોડનો આવ્યો; ને રાણીને દીકી તો માપના મામા તેનો પગ બગાયો છે, દમયંતી બુધી પડેલી તે (૧૫) તે શીકારીએ પછી ચાપને કુદાડનો ધા કરીને મારી નાખ્યો; અને હીકમળથી તે નજ રાજાની રાણીનો પગ તેના મામાથી કહડાયો, દમયંતી બુધી પડેલી બરકપા કરેછે. (૧૬)

નગ એ મોટો ધર્મી રાજા થઈ ગયો, તે નૈશદ દેશના ત્રી-
રસેન રાજાનો છોકરો, તે ઉપરથી તેને નૈશદનાથ કહેડે દમયતી એ વૈદ્યના
દેશના ભીમક ગામની છોકરી, તે ઉપરથી એને વૈદર્ભી કહેછે નૈશદ એ
અમાગાનો એક પ્રદેશ છે અને વૈદ્યના તે દક્ષિણમાં છે તે ધણુ કરીને
(વરાડ હશે) નગ દમયતીના આખી વાત પ્રેમાનંદ કનિએ ગ્યેલા છે
તેને નગાખ્યાન કહેડે, તેમ ૧૪ કડવા છે તેમાં આ તો ૩૭ તથા ૩૮
માં એવા બે કડવા છે નગ રાજાની પુત્રી કનજ્યુગ પડયો અને તેણે નગ
દમયતીને દુખી કરી તેઓ વચે વિલોગ પડાવ્યો ત્યાથી આ આસેંછે
૧૦૫ માં પાઠની છેલ્લી કડીમાં પારવીએ માપના મામાથી દમયતીનો પગ
ચુકાવ્યો પણ પછી યુ થયું તે વાત ખીજા કડવામાં છે તે પારવીએ પછી
દમયતી ઉપર નજર અગાડવાનું કર્યું ત્યારે દમયતીએ તેને કહ્યું કે મને
છેડીશ નહીં હું મરી છું પણ તેને માન્ય નહીં ત્યારે તેને તે પા-વીને
આપ દીધા તેથી તે બળીને બસ્ત્ર થયો ત્યા પછી દમયતી વનમાં નગ
રાજાની શોધમાં આગળ ચાલી ત્યા તેને ધણુ દુઃખ પડ્યું, તેને મથે
ગાવી ૥ દારાની ચોરીનું તોલેમત આવ્યું, તેમજ નગ રાજા જ્યા હતા
ત્યા તેને બાકિજીનો વેષ સેરો પડ્યો પછી તે ચા-વિદ્યા શિ-વો વગેરે જન-
લુવા જોગ વાગે નગાખ્યાનમાં ધણી વિસ્તારેલી છે તે રમુજ અને રમ પડે
એવી છે; માટે તે ચોપડી વાચેથી બધો ખુલસો મળશે તે ચોપડી (ન-
ગાખ્યાન) વાચવા લેવક છે.

પાઠ ૧૦૬ ઠે.	અમીર કમરાવ (આ) ઊંચા	પૌત્ર (ન) કોકગનો છોકરો
આગરીઓ=આગર બર્ધ જ	કુળ ૥ માલુસો અનંદ-	દમલયાજ (ક) લુચ્યો, દ-
નારો હથીઆ વાજો	ગવાળા	માખોર
પુરુષ.	પાઠ ૧૦૭ મો.	કાપ કાપી=ખુના મરડી; ક-
કાચીઆ=દરીઆમાં લુકારા	દુર્ગની (ક) અમદાલી લોક	ટાકટી, ખુનરેજ.
લુકી જનારા	રાજાજી (ન) રાજાની માદી	એચેચ (મ) માટી ખુશા
વેશવાઈ (છી) વેશવાળા ગ-	ઉપરથી ઉડાડતું.	લીનો દાહડો; મોટો ત-
જાની માદી	રાજાજી (મ) રાજાની મા-	હેવાર, રૂડ ટાલુ.
રજુ (આ) હાજર; હજુર.	દી હોરો	પુળડીઓ=પુળના કરનારા
કુંથ (આ) બધો; પ્રમામ.	પાસ (મ) પ્રવાહ; પાર	પાઠ ૧૦૮ મો.

મરહદ(આ) સીમા, મર્યાદા
કવાયદી (આ) કમરત કરના
ર, કવાયદ બાલુનાર
પેલ=પગે ચલન કે ભરકર
આવક=વચરો, બડોલ, પે
દામ
તગી (કા) ખોટ, તાલુ, તોટો
આગુર (ન) હોસીલ.
ખાઠ ૧૦૬ મો.
રોહી ના=રોહી ત અ ડનારે-
રેવાસી
દીવાન (ક) પ્રવાન, વર્ગી-
મડદ (ક) ના નોથ
જામ (ક) મરકા ત્રી
મેહેવાયુ=અમ કુ
અઅદાયક (મ) સુઅકારક,
સુઅ ઉપને એનો
ખાઠ ૧૧૦ મો.
રાજનીતી (ન) રાજ કરવા
ની નાતી
પ્રકરણ (ન) બામ, બામ
વીરુદ્ધ (ન) કેલદ, મામુ
પ્રમુખ (ન) અદવદો, વડે,
નુબામા જોયી મટે, ન
ગનવીન
સ્વતંત્ર મંસ્થાન (મ) ઉતર-
અમેરીકામા એક દેશ છે
અધિકારી (મ) એવેદાર
દવીવાળો
નીત (મ) દોસ્તદાર
ખીટીશ (અ) એ એજ, ખી
ટીન દેશના.

મનતાવડો=હનતા સ્વભા-
વનો
સીપાઈગીરી (ક) સીપાઈ-
નો ધવે
નકાર=ન, ન કચુલ
કેમેદવાર (કા) હોસીને, કે
મેદ ગાખનર,
મામાવાળી એ=મામાવાળો
શત્રુ, હરીફ હમનાથો
પ્રમાણીકપણું (ન) માત્રવ
ટ, મત્ય
સીફારત (ક) બહામલ
અનત (ન) ધજોજ
પારો=વાહનો
ગેરવાજાળી (આ) ખોટુ, અ
ધરમ
આગતસ્તગના (મ) મેવા
ચાકરી, પરોણાગત
ખાનગી (ક) ધર કામ મ
અ બી; જાહેર નહી તે
ખાઠ ૧૧૧ મો.
સ્વ દીઝ (ન) સ્વાદદાર
પાચનકારી=તરી જલથએનો
વસ્તેવ (મ) દેવના, આગ
કુંડવાઈને=સીકડાઈને
ગામીન (આ) નકકી, સીદુ
દેખાવ=શોભા.
એલુ=મીણીરજ; પૂન
ખાઠ ૧૧૨ મો.
જગ=સીલીક; હોય
ગામ (અ) એક જાતનોવા,
હવા જેનો પ્રવાહી પદ્ધતિ

બાસે (મ) લાગે
ધમગાણુ=ધાણુ, નાથ
ગીવતર (ન) ગી દગાળી
કોશ=નરાજ, માઉ
ગણતરી=હીથાખ
ખાઠ ૧૧૩ મો.
સીમ (ન) હદ, મર્યાદા
સુમાર (કા) આશરો, અડ-
થો
તલેટી=નાંચેનો બાગ
તીર્થ (ન) નદી કાઠાની પરી
લ જગો, એવારો, ધાટ
અમકાર=અપકારો
ધુમર=ધુમમ, જમીનથી;
આકાશ તરફ નજર કર-
તા ધુમાડા જેવું દેખાય-
છે તે
ખાઠ ૧૧૪ મો.
કરગુરી મુમ=જે હરણનીના
ભીમાથી કરગુરી નીકળે
છે તે હરણ
પટુ=એક જાતનું, ઉતનું ક-
પટુ
ધ મા=ધોદ્ધ ધર્મ અલાવનાર
ધોદ્ધનો એક અનતાર
કુટી=નાભી.
કરગુરી=એક જાતની ધણી
સુગવીદાર ચીકણી કા-
મની વસ્તુ.
મથર (આ) એક જાતનું
સુ રેશમી કપડું.
મચલીઆ (આ) ગેલીઆ

મનલીઆ,
મનલી (કૃ) જીવન.
જાવીમેદ (મં) મનલી આન
ર, નાતમા જીવન.
પાઠ ૧૧૫ મો.
દંડુશન (મ) હાથીદાન
તોલ (મ) વજન, બાર
લોથ=મડડ, લાથ
શીકારીઆ (કૃ) પારવી
કાચો=કાચ જો, શુળી
કોમટ=અમથુ, નકામુ
હાથી નાનુ=હાથી પાણીરા
ખવાની જો
પાઠ ૧૧૬ મો.
હરીગીત (મ) હરિ નુ ગી
ત, (૭૬૬ નામ)
તનજેવ (મ) પુત્ર
યોગ (મ) જે હારે ચાનેત-
લી તે; કાયમ
નનીન (મ) નવ

પુદ્ગિશુળી (નં) અકલવ
ત, મમથુ
કમુર (આ) ખામી
પુટ (મ) જગરા, જોગવર
બ્રહ્મ (મ) નકામ, નાચા
મહા (મ) ૧ થ, ધમશા,
છગ કાટ (મ) દગા ફડકણ
પ્રાચ
ખાન (મં) લુચો, કાટી
મહા=કેવ વા
અપટ=જમીન મરાખર
પરીએ =દુઝમનો
શુદી=અજવાળીગી
રીપુ (ન) દુરમન; પરી
ગીમુગ (ન) મુગ વગરના
(નાનુ-મુગ)
છજ=ગપરાનીએ જડે છે તે
સીદ્ધિ (મ) દોલન
સીદ્ધિ (નં) મનગી હરગા
પુરી થાય તે

અપુટ (મ) ધણીજ, ખુરે
નહી તેટલી
બડાર (મ) બરડા પાળનો
મનોરથ (ન) મનગી હરગા
મનકામના.
કુશળ (ન) શરીરે સુખી
મુગકાર (મ) મુખ કરે એવો
ગીદોષ (ન) દોષ વગરનો
હળી ન-કદારી વગરનો
ગીશળ (મ) ચળે નહીં એ
તો, રેતી
જામજો=થાગજ
પ્રતી (મ) દર એક
જયજયકાર (મ) કંતેહ ફેરો-
દ, જશનો દમડો.
ગાજ=અવાજ
રનેડ (ન) ચાહે, પ્રીત.
મજજન (મ) મોગ માણસ
(મત-જન)
ચેલ (મ) રચેલા

(કવિતાનો સમજીતી) (૧૫.)

હે દેવના દેવ એટલે મેટા ધંધર તું તરત દિનમા દયા કર કે જે
રાણીજીના રાજની હમે મુખીઆ થયા, પુત્રિત્ય એના મુગટમા નવુ નવુ
તેજ આપ, અને મદા પું એ વિકટોરિઆ ગણીને આ રાજમા આખી રાખ
(૧) એ પ્રીતિવાળી અને દિલમા દયા લાવનારી અકલવત મોટી પાઈ
છે; કે જેના મનમા ધણી ચતુરાઈ બરેતી જે દેશમા જેના કામ વિષે જરા
પણ કસર માલમ પડતી નથી, માટે મદા પું એ વિકટોરિઆ (૨) જે ન-
કારી વાતમા મચેલા એવા જે જાગ્યા આ નાચારમા એના શવર છે; જેઓ
માણુમને ફાપ દે અને નકારા વિચારમા કરતા કરે- તેનો વરત નાશ કર-
નાર આ જગતમાં પ્રભુ પુજ છે, માટે મદા પું એ વિકટોરિઆ. (૩) હે

પ્રભુ આવા વખતે તુ ઉડીને હમારી આગળ મનમા સેજે, ને દગો કરે એવા કપડી જે લોકો કે તે બચાને તુ જમીન દોરત (પાએમાલ) કરી નાખજે, એ દુરમનોના રેહકાણુને (ટોળીને) જરા વાગમા તુ દુર કરી નાખજે, ને મદા તુ એ વિકટોરિઆ (૨) અજવાળીઆમા જેમ સદ્રમાનું તેજ દાહાડે દહાડે વચતુ જાય, તેમજ એ મોઠા રાણી સાહેબનુ ધણુ તેજ તારા વડે ચડતુ રહે, ને જેમ જાજમાના છોડવા મુગ વિલાના દોષ તેમજ તેના દુરમનોના કુગને તું મુગ વિલાના કરી નાખજે, ને મદા તુ એ વિકટોરિઆ (૫) તાગ જાડરમાથી ધણીજ (ખુટે નહો તેટલી) દોલત એને આપજે, ને એના માની ઇચ્છા પુરી પાડી ને મધગા દુખ એના કાપી નાખજે; કે જગતના માલવાનાર ઇચ્છા તુ એના બચા ગજમડગમા કુશળપણુ આપ ને મદા તુ એ વિકટોરિઆ (૬) લાની મુદત મુત્રી અનુ રાજ હમાન ઉપર મદા કાયમ રાખજે, વળી એના કુટુંબનો પંદિવા પૃથ્વી મધ્યે મુગ પામે તેમ વધજો, પરમંચર પ્રીતે એના હકુમત બધા દેશમા બાઝજો, ને મદા તુ એ વિકટોરિઆ (૭) એનો ઇનસાફ દોષ વિનાનો (તરકારી વગરનો) છે તે જગત મધ્યે પથરાજો, અને નિત્ય જીવે જીવે દીવસે બચા કામમા એનો જશ વચજો, હમે જીવ્યા સાહે એવાજ અવાજમા એના ગુણનું ગ્યાન કરીએ માટે જન્મ તુ એ વિકટોરિઆ (૮) બાઇએ મનમા કિનંગ ધરી ઇચ્છરની સ્વર્ણ કરીને મેહોડેથી એક મગજો, કે આ પૃથ્વીના ગણીજીની હરેક કામમા કંતેહ થજો; ને એના દુરમનોનુ જો નરમ પડી જજો, ગાયા રોહબાવથી તમે મધગા મારા માણુઓ ગામે ગામના એની કીર્તી ગાજો, ને આ મારા નવા ૭૬ દહાપ તરામ કવિએ રચેલા છે (૯)

પાઠ ૧૧૭ મો.	આગર (કી) રાગ.
આરકાર (મ) રાગને બદલે	આગરતા (ન) દોષ
નહાર, અવગુણ	મેવા (ન) આકરી
ઉપકાર (સ) પાડ, ગુણ	તમરી (અ) મેહનત.
આગ્રમ (ગ) રેહકાણુ, આ	દેશ (ન) અદેખાધ
શાનુ ડોકાણુ	પાઠ ૧૧૮ મો.

ગુહા=આવકોમા જેગોવાળ
કરવા તે
બદગી (કી) ઇચ્છરી પ્રાર્થના
રમરણ
મસાંસીએ=વશ પરપરાથી
કહ મરકારી જમીન મ.

જેથી કે તે બદલ કંઈ	યુર્જી=યુજગતની	દેવ (મ) ગદામ, વાદર
રોકડ મળતુ હોય તે સે	મીરાળે=મીરે, મોમે	વિસવ (મ) આનંદ, આ-
નાગ લોકો, ગરામન ધ	વીવ=લગન, મારી	રૂઝ
ણી એક જાત ૧૨૪૫	ધોક=નથો ટોળુ	હજીવો (મ) ખુશી થયો.
૧-કાકોર	શહી માગ (ક) રાહજહા	આતશબાહુ (ક) દારૂઆ-
ઓવારણા=બલા ઉતારવી,	બદશાહે બચાવે મો	નુ, દારૂ બરેલીઓને
અલાગલા કાહાડવી તે	ટો બાગ.	કુટથી જોવાનો તમાશો.
ધુમટો=લાજ, (મથનો છે-	માથ=જમવ	લકપુરી=લકો નગરી
ડો મોરર ખેસ ૧૧)	સુણાવી=મળાવી	બખકાર=બપકો
ને ખી=મુઠી, અજગી	વધાહ=વધામણી, ખુશીની	છમી (ન) ચેહેરો; ચોત ૧
૫૦ ૧૧૬ મો.	ખમર; ખુશાલી	મીર
મામુદધુની (૧) માકડો	ગજી ૧૧ (મ) મોટો અવાજ,	ગજ (મ) વદાનમા મોકુ-
પાણીનો બાગ પાણીનામે	મડગડાટ	બ મધુગ તરકનો; 'ધી-
મોટા બાગને માવનારો	નીપમ'ગા (મ) હારખંધ ન	જવ સીનો
અધ=અગમો, નિરવર	વાળી રોમની કપી તે	લોચન (મ) આખ.
અઠમો=દીનો બાપો બુજો	ઓપી=અગમી, દીપી	ત્રીલોચન (મ) લણ આખ
જા મા જોવો પેશાક	રાજમેદેલ=રાજનો મેદેલ,	(ત્ર-લોચન)
નાનમ ૬ (ક) અલુગમુ,	(કલેકટર સાહેબનો બ-	ઉપમા (મ) શોભા, સરખાવવુ
૫૫૬ નહી તે	મલો)	પદલો=હેડો, કેડો.
આમ પરમ=માહે માહે,	મોટા=કલગી	મમાન (મ) સરખો.
અ-પેઅ-પ	નીવાળે (ક) બક્ષીમપા બ-	નારે=નહી આવે
અદબ (આ) ગણકાઈ, મ	ક્ષીમ મળી	જમાન (આ) જામીન
ધાદા	દારૂઆનુ' (ક) આતમ	રૂકી=અટકી; ધોભી
૫૦ ૧૨૦ મો.	બાહુ	

(કવિતાની સમજૂતી.) (૧૬)

વિક્રમાજીત મંવત ૧૬૧૫ મા, વળી આગ વખતે મેશતાજ વર્ષમા, જ્યાં કે યુજગતની રાજધાની (અમદાવાદ) ખીગળે છે, ત્યાં આજે રાણી-જીનુ આર રાજ ધર્મ (૧) ને વખતે બધાના મનમા એવો હરખ ઉપજ્યો, તે એવો કે કંઈ પેશાનો બાબ થાય અથવા કંઈ મનનુ ધારણું કામ થાય તેથી જોમ અંતોષ ઉપજે તેમ થયો; જન ક્રોધ પણ તે દિવસનો વાર જાણે

(૫૦)

મોટો હોય એમ શ્રેય, એવું આજે રાણીજી (૨) એ દિવસે લોકોના ટોળે ટોળા મોટા ઉમંગથી ફરતા, અને બધાએ હુમડા પાછું મૂકે તે દેરેલા એવા ખડેબટ ગનેલ, તેઓ બધા એજ કામને વારંતે શાહીબાગમાં મયા, એવું આજે રાણીજી (૩) ત્યાં બધા સુધગા શ્રદ્ધેભો (ધુરોપીયનો) મડળી મળી, અને ધણા હોસે હોસે દેશી શેઠીઆઓ મળ્યા, અને રવારો મળેલા તેના બહુકના મોટા અવાજ થતા હતા, એવું આજે રાણીજી (૪) ખુશ અખર એટલે રાણીજીના રાજ્યની જાહેર અખર વાચી મળનાર્યાથી ન-મગાને ધણો હજી ઉભર્યો, અને તેથી જુદા જુદા નગમાં વાજા વાગી ગયા, તોપના અવાજ વખતે તે દિવસે ત્યાં મોટા અવજ થયા એવું આજે રાણીજી (૫) મળેલા ગ્રહસ્થો પછી ધેર જાહેર ને દિવસે મારા મારા ભોજન ભર્યા, અને એજ રાત્રે પછી દીવાની મારી રોડની તેઓએ બનાવી, તેમાં God Save the Queen (૫૦ મેથર રાણીજી રહેલું કરો) એવા મોટા અક્ષરો ન લખેલા તે શેઠી રહ્યા હતા, એવું આજે રાણીજી (૬) એ દિવસે રાજના મેહેલમાં (હજીઆ અમદાવાદના કલેક્ટર ગા-હેવના બગલામાં) ધણાક લોક મળેલા, તેઓને બાપજી મળનાવી પછી કુત મોટા આવા, તેમ કવી દલાતગમ ડહાબાધને નવી પાધડી તથા શાલજોડો બક્ષિમ આપ્યો, એવું આજે રાણીજી (૭) ને દિવસે આત-મયાજીનો ખેલ રાજુ મારો ચલ્યો હતા, એ તમાશો ને વખતે ધણા લોક જાહેરને જોતા હતા, જાણે દેવ (નાદરાનો દેશ એટલે લોકો બળવી કેમ હોય એવું દેખાવું હતું, એવું આજે રાણીજી (૮) મારા રાજ ચલ્યું (૯)

એવી રીતે જયજયકા આનંદ થયો, ને બધું સુખ મડળ ખુશી થયું; અને તેઓ બધા હાથ જોડી ઊભા થઈને પ્રભુની પ્રથિના કરવા લાગ્યા કે હે હૃદય, આ વિકટોરિઆ રાણીજી રાજ્ય સદા કાયમ રહે એવું વું કરજે. જાણે શેરથી વેમળી લોકો નગરી કેમ મળગી હોય તેમ તેમ મોટા બપકાથી આનંદજાણી વખત રાવજીની છપ્પી ભાગી, કે કાનેા મોકુળ મથુરા તરફના દેશમાં વગડાનો અગ્નિ મળ્યો, અથવા જવાબામુખી પ-વૈતની આગ મળે તેવીને ગાજી; નહીં તો જાણે (શીવ) ધૈર્યની ત્રીજી

આખ ઉધડી હોય એવી ઉપમા દક્ષપતંગમ કેહેછે, તેવાજ આને અમદા-
વાદમા રાજ્ય સ્થાનાં આગળ રાજે આતમ્યાગીને ખેલ બ-ચો, (૧)

મલો પેનો પેસો આગ ખેલમા ઉમેલોડે તે જુઓ, તેને ગોઠડા વ
તે યુધી લીધેલો હોય એના જાગે હનુમાનજી આવેછે; તેના હાથ ધરવા-
ના કાળ ને ફાટી મોઢુ પલુ કાળુ દેખાયડે, ને પાછડીનો છેડો બટકતો
પુઝડા બરાબર જણાયડે; તે ઠેકાણે (આતમ્યાગીમા) મોઢો ત્રાસ પામીને
નાશાન સ કરે પલુ જેના રામજી જમીન ડે તેને કરી ઝાળ લાગવી નથી;
તે ઠેકાણે ઠેકાણે બધે આગ લગાડીને આવેા ખસેડે, તે કાણુ જાણે હશે
હનુમાનજી કે પછી નહીં તો મુલના મુલેમાનજી (૨)

આ કવિતા મા નહુ સમજવાનું છે. પહેલા અગ્રેજી રાજ્ય ઈસ્ટ
ઇન્ડિયા કંપની સ્થાપતી હતી, પલુ ૧૮૫૭ ના બળવા પછી એ રા-
જ્ય રાણી સહેજે પોત ના હાથમા લાવુ એ રાણીના ગભ્યની શરૂઆત થઇ
ત પ્રથમે જુદા જુદા શેહેરોમા તેમને મુખ્યારક્ષાની આપવાને સ્થા મળી
હતી મુબઈમા પલુ મળી હતી, સુ તમા રસ્તમ રામા જ્યા કે સરજમસે-
હજી ઝોકગાઓની િશાન છે તે લીલછી બગમા પલુ મળી હતી; અને
અજ કારણુમર એક માટી જમા અમદાવાદમા ત્યાના કલેક્ટર મહેબબ
બગલાના સ્થળ ૧૯૨૫ ના કા તક સુદ ૧ ને દીને મળી હતી, તે વખતની
મજાનો આ કવિતામા બધા વિસ્તાર આપેલો છે એવુ સમજવુ

આતમ્યાગીનાજા હંદમા ગવણની છાંતી ભાગી એમ લખ્યુ છે તેનો
અર્થ એવો કે જ્યારે રાવણુ મુઓ ત્યારે તેનુ માથુ કુટી તાબતીમાથી અ-
ગિ નીકળી બકા સગી હતી, તેજ પ્રમાણે હંદમા (અમદાવાદમા)
આતમ્યાગીની વખત પછી રાજની થઈ તે વખતે કોઠીમાથી આગ ની-
કળી જાણે તેની બકા કેમ સગી હોય એવુ થઈ ગલુ હનુ.

મનહર હંદમા પહેલા ગોઠડે યુધાયલો હનુમાનજી એને ઉદ્ધે લ-
ખ્યુ છે કે તે હશે હનુમાનજી કે મુલ્લાં મુલેમાનજી ત્યારે કાઈ કેહેશે કે
આ કવિતામા તે વળી હોગનું નામ કેમ લખ્યું હશે ? તેનું કારણુ એ
સમજવું કે જ્યારે હનુમાને બંકા બાળવા માટી ત્યારે પહેલાં તે બધે આ

મ લગાડીને ખસતો રહેતો હતો, તેમ અમદાવાદમાં સુખા મળી તે દિવસે આતમચાણ તથા રોશની થઈ ત્યારે તે સુખેમાનજી હોરાએ સુખચાવી હ તી, તેથી તેને હનુમનની કિપમાં આવી છે. જેમ હનુમાનના પુત્રાને છેડે ગોદડા વીટેલા હતા, તેમ આ હોરાને છેડે લટકતો હતો.

પાઠ ૧૨૧ એ.
દેવલ (ન) મદીર દેર
નખતેલ=એક જાતનું ચી
કાણું તેલ.
હમમુખા (મં) ખુશમી જા
જના
શોખીલા (આ) મોજ શોખ
કરનારા રહેલાણી
સમજી=દાના, વીચારવત
ખુશમતીઆ (કી) ખુશામ
ત કરનારા
દોગી=મદાનાખો
અનુમતીને=મેજવીને મ
ત, લગના
માલીઆ (કી) ખીજ વવાના
હનના કીમતી પાયરણા
પરમેપોલીશ=ધગાનની અમ
લની ગજધાની
મનારા (આ) એક જાતની
ગોળ ધણી ઊંચી પોહે.

ળી છાની હમાત
પાઠ ૧૨૨ એ.
સી હણ (ન) સી હનીમાદા
અચાગ (ન) કેચવાળી, ગ
જા ઉપરના બાલ
ખુની (કી) કોઈને મારીના
અનાર, ધાતકી
તડકે=મપાટે, અપાટે
વપત (ન) દુખ
જાન નખાનુ=જાનવરો મા
વવાનુ ઠેકાણુ
અચાગ=મચવના
પાઠ ૧૨૩ એ.
તડધા=પાલેલા બોલ ઉડાણુ
કે ઝાડીવાળી જગ્યામાં
અથડાઈને પાછા મળ
જાય તે
મટોનમ (ન) અહકાનમા
ઝાકેલા, મનથી જાહેર
જાપરો

જાડ=ખુમ, ખરાડ
દવની (ન), અવાજ
મમ [ન] ગરખો
ઓણુ=આણી તરફ
કુકા=કુકારો, હલને બોલ
વનવની (ન) વાનો રાજા.
દિચારના (ન) બાલના
પ્રતીવો (ન) મામો અવાજ
કેશરી (ન) સીંદ
કેકતો=કેમિ રહેતો
હેરો=હંચે
ગવ (ન) અહકાર
તડ (ન) ઝાડ
વગાળ (ન) વગનો રાજા;
(સી હ)
ચાગ (ન) ચુપ, વારો
તડવુ=પોલવુ
આણીઆડ=વગર વીચાન;
જેમ મનમાં અધુ તેમ

(કવિતાની સમજૂતી) (૧૭.)

એક ખીયામણા વનમાં એક મોટો ઝીંદ (વનનો ગજા રહેતો હતો,
તે મનમાં ધણેજ અહકાર માને; અને કેડેકે આજને સુખે પૂરી ઉપા
મારા જેવું જમરૂં ઠાઈ નથી (૧-) એણે એક વખત ત્યાં મોટી ખુમ પા
ડી, તેથી ત્યાં ઝાડોના જગ્યામાં તેના અવાજનો પ્રત્યાધાત થયો (એટલે
યિ હે જેની ખુમ પાડી તેવીજ શામિયી ઠાઈ જાણે ખીજે ખુમ પાડતું હો-

૫ એવુ તેને મમજીયું (૨) તે જિહ જાડાની મામા જોઈ કરીને વિચાર કર્યો કરે, કે આણી તરફ કોઈ આબુ; તને પછી તે જિહ કેહે તુ કાલુ તો પડધામા પણ કાલુ મ ભગાય, તથી તેણે જાણ્યુ કે કોઈ આ માસા આળા પાડે (૩) જિહ કેહે કે તું મને ફકારે (લલકા શબ્દથી) કેમ જો લે ૩ હુ તને ઠાકી નાખીશ નહી તે અહિ આપી બહાર નામ; ત્યારે પડધો પણ જાણે તેને કેહેતો હોય એવુ લાગે કે તુ મને ફકારે કેમ જોલે ૪ હુ તને ઠાકી નાખીશ, નહી તો અહોઆપી બહાર નાથ (૪) જિહ જોલે કે હુ વનનો રાજા છુ ને તુ તો ચાર છે, ત્યારે પડધો પણ માણુ તેવુ જ જોલે, એમ જોલતા જોલતા ત્યા ધણા પડધા પડવા લાગ્યા (૫) પછી પેતા જિહ મનમા નમજીયો કે કેલુ જાણે એને માફ એ વનનુ રાજ્ય જઈ લેવા વારતો હોય, એવુ ધારી તેને જોવાને વારતે તે જિહ ફકારો માર્યો (૬) પછી તે મનમા દિમ્મત રાખીને બધે ઠોકાણે ઉભા રહેતા, અને અહકાર મનમા રાખીને મોટો બરાડ પાડતો ત્રાડ પર્વત એવે બધે ઠોકાણે તે કરી વળે (૭) એવુ જોઈને ત્યા તેને એક કાલા શીઆળે કહ્યું કે હે વનજ એ અવાજ આપનો છે, આપ શીવાય ખીજા કોઈનો નથી (-) એ પ્રમાણે શીઆળે તેને ધગી મમજીયી આપી, તે જાગણી જિહ થરો પડશે અને તે બધા કાલુ મનમા નમજીયો એટલે તનો નહેમ દુર થશે (૯) એ પ્રમાણે આ લોકમા જોવા જોલે, તેનો પછગથી પ્રત્યાધાત થાય, તે જોલેલા જોલ જોનાજ મમજીય (૧૦) કાલુ જાગે કહીને આપને જારો શબ્દ માનગતા ને બાળક કહાથી તે બાળક કેહે, તેમ વ માણુ કરેથી તે આપણા વખાણુ કરે, ને માજ દીધાથી આપણને જામી તે માજ રે (૧૧) મટે મોમાથી શબ્દ કાહડો તે વિચારીને જોલેતો, પણ દલનરામ કેહે કે વગર વિચારથી છુટી જીભે એક પણ જોલ નહી, (ખાતુ તેમ કવચુ નહીં.) (૧૨)

પાઠ ૧૦૪ મો.
ઉપદેશ (ન) માવ
કીક (મ) દામ; શેવક.
મુદમન=મુદમજીક.

અવની (ન) પૂરવી.
અધઓધ (મ) પાપનો દ-
મણી
અંબાર (ક) જયો; જડાર

કરોર=વનજર; કાલુ
માયા (મ) પેશો ઠોકા; ઠોક
રા છેઆની વાડી.
મીરયા (મ) ફાકર.

(૫૪)

મરકટ (મ) વાદરો; માકડું (મુક બકડી)	મત (મ) સાધુ, ભોગી શુદ્ધ (મ) ખરેખરા.	કોઠાર=ભડાર; ખભનો.
પ્રપચ (મ) છગબેદ; દગો, કૂટકો.	રાત્રી (મ) ઢગલો ગર્ભ (મ) ઓધારણ	જડપ (મ) હાલે ચાલે ન- હી એવી જે હાલત (મા-
પરહુતા (મ) ડોડતા	મણા=કમ, ખામી	ને જેટ જન્મ્યા તેજ, કા ધનગવતમેવાપ્રીવીનહી)
રમરણ (મ) પાદ	જગદીશ (મ) જગતનો ચ-	શીત (મ) ઠંડ, ટાંદ.
બજજળ (મ) દુનીઆના	ણી, ધંધર, (જગત-ધંધર)	વર્ષ (મ) વરનાદ
જજન; મારફીરાણી	અવનાતન (મ) પૂરની	ફલેશ (મ) ક કાન
જડપુદ્ધી (મ) મુખ જેની	નળીકાં	સોડ=વુમટો, પાશુ.
વમજ.	કુર્મ (મ) નહારા કામ	

(કવિતાની સમજૂતી.) (૧૮)

મનને સો ફેરા મમજવુ તોપણ શુ મન માનવું નથી. અને (ખજ, કંઠણ, કોરો, અંચળ) એ જે મનના ચોર કહેવાય છે તે માથે ચાળ ચિ તવાણુ મ। તે ચો નરકે કૃષ્ણ કરેડે (૧) મન ભુતની પેડે ભાષા કરે છે ને તે માયામા મચ્છુ રહેડે, પણ તેને ધંધરનું બજન કરવાને મમજુ નથી, મનને સો ફેરા (૧) મનને માણુમજુ રૂઆપીને કહેડે કે હે મન જો તું ધમ રાજા ॥ દુતનો ડર ગણુડે હોય, તો આ ખોટા સખને કેમ માનેછે ને ગયો વખત તે મનમા આણુડુ નથી મનને સો ફેરા (૨) માથા ઉપર મોટા મોટા મગદળીઆને। માર પડે, તોપણ કન દેખીને વાદરો (માર ખાપ તોપણ) જેમ ક્રાડપર ચડે તેમ તુ મન પણ તે ખાણા આગળ જઈને મેચેડે મનને સો ફેરા (૩) માટે પ્રીતમ કવિ કહેડે કે હે ભાઈ (મન) તારે જગ બેદને ડોડી દીધાથી, અને ગજ પામેશનું બજન કરવાથી તને આ દુનિઆકપી પાણી (જનનથી) તારો ઓઠાર થતા વાર લાગવાની નથી સો ફેરા મમજવુ તોપણ શુ મન માનવું નથી. ૪

પરમેશ્વરનું બજન કર્યા વગર આ દુખ ભરેલો જે દરિઆરૂપી મ માર તેનો છેડો આવે નહી, માટે હે સુદમતિ જીવ તને નાશુ (કોઈ ઉપ-દેશી) વગર ખરો રૂનો ખીજો કાણુ ખવાને? (૮૬.) મને જેટ અવતાર લઈને ધણા દુખી લોકો ઢગલે ઢગલા માલમ પડ્યા, પણ માયાના બધ

તને કાપીને કાઢ તેમથી નાશી શકશે નહીં. પરમેશ્વરનું બજન (૧) તને પરમેશ્વર મનસા રહેનો અવતાર આપે એમા તો કંઈ બુદ્ધ નહીં, તેમજ ખાવાને પુષ્કળ અન તથા પૈસો ટકો અને ઊંકડા છેઆની વાડી આપી, માટે હા તુ જગતના અનાવનાર ધંધાના ગુણ મા કે તાર કલ્યાણ થાય પરમેશ્વરનું બજન (૨) તે આ પૃથ્વી ઉપર અવતાર ભીંષી, પણ નકારા કામનો બહાર બર્ષો અને પાપના ઢગનો તે મોટો મજા બનાવે, (ધણુ ૫.૧ એકઠું કીધું,) માટે પરમેશ્વરનું બજન (૩) જેમ કાડને પાહાડ સ્થી છે તેવા રૂપે તુ રહેશે (એટલે કંઈ પણ બગવન ગીતામા તેં દયાન આ ધુ નહીં અને ઠાઠ તથા વાંઝાનો બહુ તાપ તુ ખમશે છે, એ તારા ક તવ કાઈથી કહી શકાય નહીં માટે પરમેશ્વરનું બજન (૪) માટે પ્રી-તમ કવિ કેહેછે કે હે જીવડા તારે માથે મેળનો ભય હ તે જાણીને તુ ચેતી લે, ધુમટો તાણીને સુધ શું રહેશે છે (એટલે હે ને હરી કીર્તન કરવા માઠ) પરમેશ્વરનું બજન કર્યો વગર આ દુઃખ બરેલો (૫)

પાઠ ૧૦૫ એ.	તીહામ; રાજા પદનાહ	પાડ (અ) વાર; ૧૧ મજ
કાહીતુર (કા) એક જાતો	ની થયવી હકીકતનું પુ	ભાધુ=ખાવાનું, કાન્ની કો
મણે નીમક વાળો ઊ	રતક	પી સુખડી
એ હીરે	અર્થે અ કાકાર (મ) અડ-	કિતાર=તાલાણ કે ગાડીમા
તળ (મ) અવાહી	ધા ધ ડ ના જેવા અ કા	મસી જનારા
મુજ (વ) કિંમત	રનો	મેજ (કા) ટેબલ
કામી (અ) અવાહીરના ને	વજન (આ) બાગ; તોલ	પલમ (કા) ઢોલીઓ
પારીઓ	દમલમાજી=દગો ફટકે	મનવાર (અ) લડાઇના વા-
કાખઅથ (ન) કવીતાનું પુ	ધ ગ્લીન (અ) અ એજ	હણો.
રતક	મુગઠ (આ) તજ	કાટકા=અવાજ.
કવીતાકવી (ન) કવીતાના	પાઠ ૧૦૬ એ.	પ્રવાહ (મ) ધોધ; રેલો
રૂપમા	ખતેશ=કુનેમારી કરતા ના-	દાગ=ટપાલ, ડાક.
જુદ્ધ (મ) મોઠી અડાઈ	ના વાહાણુ	વરાળવંલ=ખાકુના જોરથી
વશજે (ન) વશમાના કુ	કુનેમારી=મોઠા ખતેશ	સાસે એનો મ એ
ટાંખી	નકરી (આ) જાનમાર્ગે મુ-	ધરકર (અ) પેસ; ફેર.
તથાસી (આ) માલવાર ધ	સાફરી કરનાર.	હોકા વંલ=લેસા જાણવા-

નો મ ચો
 લોહચુ પક=લોહાને ચુસી
 લેનાર, ચમક
 પાઠ ૧૨૭ મે.
 કીમીઆ (કા) વાચુ લોહ
 વગેરેને યોગુ બનાવી દે
 વાનો હુનર, ઠગવાનો કી
 મય.
 લત=ખો, ટેવ
 કીમીઆગરો (કા) કીમીઆ
 કરી ભાણના
 ગાહ=ગીરો; ખુદ
 રો=સોનાનો બીજો ગાગરો
 નકકુ દાણો
 બુહારો=ગફલત
 વીત (મ) નાણુ કમ
 છદ (મ) ચરમ, શોખ
 જેવ (કા) ધરેણુ
 કનારો=ફોડલાવી લઇ જ
 નારો
 નવસાર=ધાતુ ગાળવાનો એ
 ક જાતનો મકેન ખા
 ખત=વાડકા જેવુ ખાડાવા-
 નુ છુટવાનુ પદ્ધતનુ
 વાચુ
 ખારીક (કા) કીણું
 પરતકુ=કીણુ વાટકુ
 પરીક્ષા (મ) તપાસ
 પાઠ ૧૨૮ મે.
 હાકા (આ) પ્રાતના તાપા
 નો મુલક
 અદાબ (આ) ધનમહ કર-

વાનુ ડેકાણુ.
 રેવન્યુ કમીશનર (અ) મે-
 હેમુલના હીસાબનો ખં-
 હોગરના રાખનાર અવી.
 કારી, (કલેક્ટરનો કિપડી)
 પોલીસ કમીશનર (અ) ખુ
 ન, ચોરી વગેરે યુનાહ-
 ની તપાસ તાપનાર પો
 લીસ ખાત મા મૈથી વ
 ડો અવીકારી
 દોજદારી (આ કા) ખુન,
 ચોરી, માનમારી વગેરે
 યુનાહ મય બી
 નિવ ની (ક) પેણુ દેણુ મ-
 બ વી, મુલરી
 મુકદ્દમા (અ) ફરીઆદના
 કામો, કલુઆ
 જડજ (અ) ન્યાય ચીમ,
 પોતાવી નીચવી કોટો
 મા થયેલા ફેરફાર કિપર
 ની અપીલનો માગવાના
 ર, ને મ જુરવેટ તરકવી
 મેશનમા નોવાવલા મા-
 ઠા યુનાહનો ચુકાદો ક-
 રનાર
 મેઈટ માજુરવેટ (અ) મા
 જુરવેટને ફોજદારી મુ-
 કદ્દમામા મદદ કરવાને
 આપેલો તેની માથનો
 ખીલે માજુરવેટ
 ફેરફાર [આ] ચુકાદા.
 હાથ કેટ (અ) હાથ કા-

મા મૈથી મોટી ધનમહ
 ની કચેરી, મદર અ-
 દાક્ત
 અપીલ (અ) એક અપીલ
 રના કરના પે મલા ઉપર
 ઉપર નારાણુ થઇ તે રદ
 કરાવવા તેની હિપથી કો-
 ટમા અનજ કાવી તે
 ૧૨=પોહોગાહ
 કુમળી=કાદા, ૧૫ જ
 રજ (મ) રચકણુ, કણી
 પાઠ ૧૨૯ મે.
 વસુખાત (આ) કિપર
 કોરટ (અ) દરવાજ, કચેરી
 કિપસાગર (મ) અખાતનુ
 મા પોહોણુ થયેલુ તે
 કલેક્ટર (અ) તામેના જી-
 લાના જમાન વી એક
 રી કુ ૧૨
 કેપ (અ) ખુશીર.
 મનામરી (કા) મરખે ભાગે
 ફાગા પડકુ ગણુવુ તે,
 મરેરામ
 કાટ=ધમારત વ્યાધવાના
 લાકડા
 જનધર્મ [ન] આવક, જાજ
 માર પોકોનો ધર્મ
 મયકલેક્ટર (અ) કલેક્ટર-
 ના હાથ નીચેનો આ-
 દિવાર.
 પાઠ ૧૩૦ મે.
 સફ્ટેનંદ ગવનર (અ) મય.

રનરથી ઉતરતી પાવડીને
 મવરનર
 હોલ (મ) ખેત
 મગમ (મ) મેગમ
 હોઆમ (ક) દુ તે મેને આ
 બ તે પાણી, એકમે મે
 નદીઆ મ ના અને જ
 મના વચે આપેલા પ્રાત
 ફગવાન (મ) કંગદુ, ફગવ
 ત, મકનાંગા
 ચીક (અ) મુખ્ય મેટો
 કમીચનર [અ] મુખત્યાર
 અનીકારી, હકનાઇ લે
 નાર
 નાનકપંથી=નાનક નામના
 માણસે મનાવેલો ધર્મ
 નીમકહલાલ (ક) આવેલા
 અ નનો ઉપકાર કરનાર,
 ફતમ
 પાડ ૧૩૧ મો.
 મરો=જમીનમાથી દફડીરૂપે
 નીકળતું પાણી
 ઢોમ=ધનુ મ, બાહ્ય
 મલ (મ) જલ, ધનર
 પ્રવાસી (મ) મુસાફર
 અમલકર (મ) નવાઈની વા
 ત; અમ મા
 ઉચેલી=કાઠાડી
 નીકારી=મોરી; નીક
 રાજ=મળી બડકા સાથ એ
 વો પદાર્થ
 ડામર (અ) એક જાતનો

ચીકણો કાળો પદાર્થ
 જલ (ક) ચનર મનર
 પાડ ૧૩૨ મો.
 રરચુરણ=છુટા છુટા, ચુદા
 જુદા વીધવા
 કુત્સીન [ન] નહારો, ચી-
 કારવા જોગ
 કપોત (મ) હોમો
 ઉલુક [ન] બુનડપક્ષી
 ગીરા (મ) પાણી
 હોડ=હોમન, હોમ
 પ્રીય (મ) વાહાલો
 અણમેદ [ન] અબાપદ
 ખીક વીનાની પદની
 ખપત (ન) રતી
 હશ દીએ (મ) દન નીશાએ
 (ચાગ નીશા, ચાર ખુણા
 ને ધ તી તથા આકાશ)
 લધુતમે (મ) બચપણમાં,
 નાનપણે
 લીમન (મ) ચોખ્ખુ
 નપુત (મ) મારો ડોકરો
 વચુરત=ગત નહી તે
 મેહ (મ) વરમાદ, મેન
 વીરી=વીન વરમ સુચીની
 ઉમમ
 માયાજન (મ) માવાને જન
 તે એવુ
 મંડાણ=શરૂઆત
 મુણીઓ=નાજીયો
 નીનય (મ) નજવા.
 ધાવર (મ) અમજ; જે ખ-

મે નહી મે.
 મુજશ (મ) મારો જશ મા-
 રી કીર્તી
 વાદ (મ) તરાર
 રીરવ (મ) જગત પૂરવી.
 વળીકરણ (મ) વશ કંવા-
 ની વીણા-મન
 કુમર (મ) મધ નહી તે;
 અપઆણી=અપોડી
 ધાન (મ) કુતરો
 મહીશ (મ) પાડો
 મળી (મ) ખીનાડી
 અજ (મ) બકરો
 કાણી=કેવલ; કેવેલી
 મરધવ (મ) મધેડો
 ગીવ=લોહી મામ આનાર
 માટું પક્ષી
 અરશુકન (મ) અરાબ શુક
 ન; નહારી નીશાની
 વૃથા (મ) ફોફટ
 મડી (હી) મોટી
 કગ (આ) કેવુ, રણ
 કુપાલ (મ) નહારો ડોકરો
 કપુત
 માળાપણ (મ) બચપણ
 અડોળીશ (મ) હ મેશા
 તુખ્યા (મ) વરમ, હોમ
 પૂરશ (મ) મગદ, નર
 ખીકાર (મ) ગુન્હકાર.
 રહીત (મ) વમર, વીના.
 આશ (મ) આશા; ઉમેદ.
 નીરાસી (મ) જેને આશા

(૫૯)

નહી તે જાત્ય (મં) વચન; પેણુ.	મ તોષ (મ) આનંદ વર્ગ (મ) પ ક્તી; જાત	સ્વર્ગ (મ) કેલ શ
---------------------------------	--	------------------

(કવીતાની સમજૂતી.) (૧૯)

કંઈ પણ માથા ઉપર કલક આપ એ મોટું દુઃખ, તેમ કંઈ માલ જલ અથવા બોવાય એ પણ મોટું દુઃખ કે ધણું અમાન થાય એ મોટું દુઃખ, તેમ કંઈ શરીરે રોગ થાય એ પણ મોટું દુઃખ, ધરની બાવડા મરી જાય કે કોઈ માથે જલ્દી રહે એ મોટું દુઃખ, તેમ કોઈ માથે વેરથી લડાઈ થાય એ પણ મોટું દુઃખ, અપણી હિમ્મત હારી જાય એ મોટું દુઃખ, તેમ જોરી જાનવરનું કે ખીજા કશાનું જોર ચઢે એ પણ મોટું દુઃખ વળી માથે માનનું તેમજ ધરમાં મનથી ખટકાનું દુઃખ એ પણ મોટું છે, પણ કવિ મામગદામ કહે છે કે વાહાલો છોકરો મરી જાય એ વળી મધ્યા કરતા મોટું દુઃખ ૭૦ (૧)

પૃથ્વી ઉપર જીવતો નર એ કેહેવાય કે જેણે પાકાના દુઃખ કાપ્યા, પૃથ્વી ઉપર જીવતો નર એ કેહેવાય કે જેણે વમર ખારતીની જગ્યા આપી, પૃથ્વી ઉપર જીવતો નર એ કેહેવાય કે જેણે દશ દિશાએ કીર્તી આપી, પૃથ્વી ઉપર જીવતો નર એ કેહેવાય કે જેણે અપભ્રંશથી પોતાના કુટુંબને તારણ (કુળમાં લીધા નીકળેલા) જગતમાં જીવતો નર એ કેહેવાય કે જેણે જશે કરી સોકાવ્ય તેનો નામિગ ચુલ્લ જાણેલો, તેને જારતે શામ-જદામ કેહેજે કે મપુત નર જીવેલો એ કેહેવાય કે જે પારકાના કામને જારતે જીવ આપે ૭૦ (૨)

તત વીના (વીંધાગા ઉનાગામાં) વરમદાદ આત તેથી અનાજ પાકે નહીં, અને પુરા પોતાના પરાક્રમ વીનાય દુઃખન ખીજથી હારે નહીં; તેમ પેહેલા વીંધીમાં (વીંધ વરમની ઉમર વૃદ્ધીમાં) જે દોષથી વીંધા નહીં જાણે, અને મનમાં મોડાને જીતેલો એના કાનથી કોઈ જાણેલો નથી, ગમેલ વખત ફરીને આત નહીં પછી તેનો મનમાં પરતો થાય, તે મોટે મામ-જદામ કમુ એવું કેહેજે કે પેહેલાથી જે માણસ એતે નહીં તેને પછીથી અકસોમ કરતો પડે. (૩)

નજવાનો વીરક બધા ઝારા માણસોમા શોભે છે, અને નજવાની વીણા તેજ સ્થીર અને સદા કાયમ રહેછે, નજવા યજ્ઞીજ સુધના સોડો મળી ઝારી કીર્તી આપે છે, અને નજવા યજ્ઞીજ રાજા કે મરીમ સોડો દોશ બાવે નકરાર (એક ખીજામા અદેખાઈ) કરતા નથી, માટે જગતમા નજવાના એ ઝાંપી મોટી છે નજવા એ ધર્મના માર્ગમા વસે છે, તે માટે સામગદાન કરી એનું કહેવું કે વશ કરવાના મતગી વીણા, તે નજવાના માજ વાસો કરી રહેછે (મતજન કે નરમ લોકોજ તેને માને છે) કેમકે તે વીણા ઝાંપી નથી. (૪)

કામડા અને હોઠાની વાણી નઠારી છે એવું મતવા કવીઓ અવખાણીને કહેકે કુતરો પાડો, ખીનાડી, મકરાના શબ્દ, અને નઠાના કપીના મોઠાની વાણીને પણ નઠારી મણીને કહેકે; તેમજ ગધેડો, ગીચ, ધુવડની વાણી જગતમા અરશુકન વાણી કરી જાણેલી છે, પણ દશાવગમ કે વિ કહેકેકે એ સુધના વાદ નકામા છે, પણ કુમ પગી વાણીએ નર્વ કરતા મોટી નીર્દય મણાવે (૫)

શરીરમા કઈ રોગ હોય ને એવ મા કઈ વ્યમન બાઝવું તો તેથી વીણાબામ ન થતા દેવામારી નીકળાવું નથી. કુટખના મણસોમા મપ રહેતો હોય નહીં, ને ધરની બાવડી કે કામ મૂકે નહીં તેમછોકરો જો નઠારો ઉઠે તો તે છોકરાનો અવતાર બાગ ૧૩ જો. અમજનો કઈ પણ ધંધો કર્યાથીવાય મદા મેસી રહેવું તેથી હરેક વાતની ઈચ્છા ધણી સધ આપે, માટે આ જગતમા એવા પુરુષ ૧૧ જીવતરને બહુ ધીકકાર હે. (૬)

શરીર રોગવીનાનું રહે ને પછી ધણી વીણાનો અભવાય કાધો, પછી તે છોકરો બોલેલું વચન પાળે, તો તેને કાધ પણ દીવત ખીજાની આશા કદી રાખવી પડતી નથી; મીઠા વચન બોલી જી હોય ને તેને માથે એક પઈબાર પણ દેવું ન હોય તો તેને હમિયા મનમા મનેય રહેછે, નેતે ઝારા મણસની પ્રીતી મળવે છે વળી દહાડે દહાડે કુટખના માણસોમા છે જેમ મપ વધતો જાય, તો પછી એથી વધતું સુખ સર્વગમા છે એવું ક' જોતો નથી. (૭)

ખાઠ ૧૩૩ મા. | વાતાવરણ=વાતવ્યુને | આવરણ તે શકલ, ૪-

રવીની આમપામહવા-
 નુ ઠાકણ
 પ્રવાહી (ન) પાણી જેવા રૂ
 પનો
 ભરતી એટ=પાણીનું આ-
 વડુ તથા જવડુ
 મહાચતુર (ન) મોટો આક્ર-
 મ વળ=મજા ડાલો
 પગમદયાણુ (મ) પગકા રૂ
 દયા લાવનાર
 દોષ (મ) વળ, લેણે
 જાણે જાન (મ) દમ
 ફેફસુ=ધામ લેવાની નળી
 મુનકાર=અવાજ વગ નું;
 કોઈ મોલે સાલે નહીતે
 પાઠ ૧૩૪ મો.
 અમ્બરુ (મ) એમ્બુ ન
 હી તે
 અદમો (ફ) નહારી મંત્ર
 મગ્ન (ન) દદ સીમા
 પાઠ ૧૩૫ મો.
 અમરી=કચડી, જુદી
 આપુ=જીવનાનું આળીંગ
 આડુ=અડકડું, આડુ
 પાઠ ૧૩૬ મો.
 કરચલી=હાક નું મુવાળીવ
 રતુ નકડ ને વળી ગ-
 થેલી તે, બાલ ચડવી
 કોરી=ટોળી બાતરી
 પામ=નાશ
 કુદા=ધવામા ઉડતા નફેત
 મગતરા

પાઠ ૧૩૭ મો.
 બલન (અ) વા બરેલી કો-
 થળી, હવાનું કાનમ
 વનક=એક જાતનું પોદો
 બી ચાચવાળું પદો
 પંડે=પોતે; જાતે
 હૃદયોજન (અ) એક જાત
 ની હવા; પાણી ઉત્પન્ન કર
 રનારો વાધુ
 થેલી=કોથળી
 કંતાન (આ) ઠાટ
 મહી મલમત (આ) દોમ કુ
 શન, મારી પેટ
 પાઠ ૧૩૮ મો.
 આપવડાઈ=પોતાની મોટ
 હ પોતે બતાવવી તે
 અનુભવ (ન) અજમામ
 ચોચતા (ન) લાયકી
 મગડી (આ) અહ કાર
 જાહેર (આ) ખુલ્લું
 નમ (ન) નરમ
 અલકા=દલન
 પતરાગીઓ =થપ્પીઓ, શે
 ખી કરનાર
 કોરચોટીઓ=કોરલક;
 ટોળ=ભરો, ચેહેરો
 પાઠ ૧૩૯ મો.
 નમ=કવી નમિદાશ કર લાલ
 શંકરે બાતલી
 દોલુમચુર (મ) પલકમાગા
 મી જાયએવુ.
 ખરવ મડળ (મ) આકાશ

મડળ, આકાશમાએ-
 ક રથાર નારો છે તેનો
 જથો
 દોલક (મ) કામી; નાશવ
 ત; દોલની
 મોહ (મ) મોહીણી
 વણનાડ=નાશ પામે એવું
 અનાડ=અનાડી; બધ વગ
 નો
 નેહ (મ) રેનેહ, ચાહા.
 તેમી=ચળકાટ, ગુર.
 સુચના (ન) અમર.
 અમ્બારો=શીયાળામા હુ
 મમ કાકળી ઝાડનેરો
 ગ થાય છે તે
 ભવ (મ) જીવમાની
 તક (મ) નીચાર, ખાલ
 ગરજાવતા=દેખાડતા
 અમ (ન) મગર
 ગ મીર (મ) વજર
 મદવરુ (ન) મારી વરુ
 નાશદીન (ન) ગાનદારો
 લગ (ન) નાંધ, વીવા
 મમ=મમજ
 મ પ=મગત, પગમ છું
 મીનકત (આ) દોલત,
 મડાઈ (દો) માટ ઘ
 દારુ (મ) બચ કર
 કચન (ન) મોનું; દેમ
 તરી (ન) ખુશી થઈ.
 જર (ફ) પેમો.
 જો રૂ (ફ) સી; ખાચડી.

સોશ=શોભિ	શુક=કગ; સુરચો	કાશુમ (હી) મખીલ; ચીક
મમદી (ન) દોલત	કાગાન [દી] ગરીબ.	છે, કમરીઓ
કોટી (ન) કરોડ	રતનાગર (ન) મમુદ, રતના	
	ખાલુ, (રત આકાર	દુઝન [ન] ખરાબ નાલુ-
ગુરુ (ન) હલકે	ગુલના (ન) તોગવુ, માપ	ન (૬-૪૪)

(કવિતાની સમજૂતી.) (૨૦)

આ ખવો મંઝાર તે મેહીણી જો છે, અને તે પનક વારમા જતો રહે એવો નાણવત છે, એમા મલુચો સદા ડગાય છે, અને અલુધડ લોડો પાપ કરેછે (૧) હરખનુ હમવુ ને દુઃખની વખતના આસુ એ ખોટા ચગકે છે ને રહેજે, ને અહીઆ (આ પૃથ્વી ઉપર) કંઈ ગ્રામી વસ્તુ નથી, પણ સાચો પ્રભુનો રનેહ છે (૨) કીર્તીની કલમીનુ તેજ તે શુક્ર થઈ જાય છે, જેમકે વાદળનો જગ આજે જલદી જલદી જતો રહેજે (૩) પ્યાર, આશા, ને સુચના (કોઈ રૂપના ગણે) તેના ખીલત મોર ખરી જાયજે, પણ મોતનો શુખવારો તેનુ મોટું જોર છે (૪) આ મંઝારકપી બરેલા હરીઆમા તોફાનો બહુ ચાયજે, તેમા મીઆગ હલકા ગરીબ જીવડા ધમડાતા ચાલ્યા જાયજે (૫) આ પૃથ્વી તે એક દુખીઆગી મુઝાકરી ને અધારી ખીયામણી રાત છે, તેમા મોજવતી શરીર અહીથી તહી રાગડા ખાયજે (૬) અકકલનુ રળીઆમણું કીરલુ જે તર્ક તેનો ચગકાટ તે ભુલો પડેલો રસનો ખવાતે છે. (૭) પરમેશ્વરને આગખીને રીંગમ ચલવુ તે અને વર્મ તે નકકી રિથર અને વીરજવાળા છે, તે વગર ખીજુ કાંઈ રિથર અને મળી નથી એવુ માનજે (૮) માટે હે હલકા પ્રાણી તુ મદા ગ્રામી વસ્તુ ગાયે રમ અને સર્વદા તારા છવને તેજાજ સાથે જોડવામા સુઝ પાડ (૯)

પૈસો અને મોટી મીલકતની જે વડાઈ કરે તેને કોઈપણ જગાએ સખી સમજો નહી, તે તો ધણુજ દુખીઓ છે એમ જાણો (૧) સોનાની રેતી સાથે મોટી નદીઓ વહે, ને તેના વાડામા તથા ખેતરમા સોનાનો વરસાદ થાયે. (૨) તેના ઉપર પશ્ચિમની (અમેરીકા તરફની) સર્વે બદમી રાજુ થઈ હોય, (એટલે પેહેલા ધુરાના લોકોને અમેરીકાથી પુષ્કળ સોનું મળતું) ને પૈસો જમીન ને સ્ત્રીથી ને જીવાન શોભીતો હોય. (૩) ધણીએક દોલત મળી છતા

કરોડો રૂપિયાની પુંજી ધરાવે કાળ બરે [તુલ્યા રાખે,) પણ જેનું મન મોટું નહીં તેને હલકો, શક, ને ક ગાળજી જાણો. (૮) કુ એટલો જાણો કે જે કુ દરેક મહાને જાણે આડકું, અને મુદ્રને મુઠીમાં સેદેજ સમાવી દઈ (૫) એવી રીતે સર્વને કુ માપુ પણ મને માપનાર મનહીં, માર તોલ મન યકીજ થાય છે તેથી મન એ સધળા કન્ટા મોટું છે (૬) માણુ મન યકી જણાઈ આવે છે, તેમ સુમ કે દાનાપણુ તેપ થી જણાય છે, માણુ મન યકી જણાઈ આવે છે અ- ને મારો કે નહારો એ ધારપથી જણાય છે, (૭)

પાઠ ૧૪૦ મો.
ધુમટ=કેવલો ગાળ ધેરાને -
ધેર
ઝગઝગા=ચળકતા
ગીહાળીને=નજી કડીને,
ધારી વ રીને
સપ્તરૂપી (મ) સાત તારાનો
જીમખાં; સાત નવેચરી
ઉત્તરજી=કેવલ, ઉપર તરફને
દરેક (ન) ઉપર દીશામાં
એક રથીર તારો છે
કેવલ (મ) જીલકુંજ
સીદ્ધ (મ) સાપીત
જમ=દેમ શક
જંગારેલા=જ નર નાખી અ
ટકાતલા

પાઠ ૧૪૧ મો.
ખાંડ (મ) અણી, છેડો
આદરણી=અજવાળી
તેજ=ચળકાટ ગુર
પાઠ ૧૪૨ મો.
પમરે (ન) ફેલાય
મહત્ત (ન) પોઢેજાઈ લં
જાઈ ને જાડાઈ; મોઢાઈ

અજમાએશ (ફા) તપામ
ધન (ન) જેટલા લાખી તેટ
લા પોઢેળી તથા તેટલા
જોડી જગો તે, એકજ
સખ્યા અ-સ પરમ લલ
વખવ યુગેળી જે નવી
સખ્યા આવે છે તે.
ઉડસી (અ) ખત્ત સરોવર,
(પુર્કરતાનમાં)
પાઠ ૧૪૩ મો.
અશ (મ) બાગ; રતલનો
ખારમાં હીન્મો
કરા=દવ માંડી છુટ્ટ રડીને
જાયણુ પાણી, એક
જનનુ ખરફ
હર (ક) દર; પ્રત્યેક
દરેક (મ) અંતઃકરણ.
બાધા (મ) લાંબી, મોળી
પાઠ ૧૪૪ મો.
દાકટર (અ) અંગ્રેજી વેદ-
હકીમ
ખર (અ) સીસાપેતના ડા
ધા કે હરફ કાલાડી ના-
ખવાનો એક જાતનો

ચીકણો પદાર્થ
મુ' શુદ્ધ (ન) મરાખર, સીધી
પાઠ ૧૪૫ મો.
મેળ=હીનામ, ગણતરી.
તજાવત (આ) ફેર, ફરક.
રાદગ=ગામ કે કરવાની સી
મ=ભાગીળ
ચરોતર=ખેડા જીલ્લા તરફ-
નો મુલક), (તર્મિદા નદી-
ની ઉત્તરથી તે છેક નજ
દીક જામરમતી નદીની
દક્ષીણ સુધીનો)
અનુનાસીક (મ.) અનુ પા
મે, ને નસીક નાકનુ ના
ક પાસેનું, નાક પાસેથી
જે અક્ષરો બોલાય છે તે
(ડ-ઝ-ણ-ન-મ)
પડખો=પડોચ.
અબણુ=બણેલો નહીં.
પાઠ ૧૪૬ મો.
દેશાટલુ (મ) દેશનું અટ-
લુ, દેશની સુસાફરી કરું
પી તે.
ખાત=તરફ; જાત.

અમલમ (અ) એક જાતનું	મુમયેર (કા) તગવર	શમી પેટીઝી, ધાણું કરી
દેશમી પાતળુ કપડું	પ્રતીમા (સ) મુર્તી	ને પીળું.
સ દેશડો=મુદેશો, બપર	મમીપ (સ) ૧ સે, સોડે	માગવી=માળવના
વીસલનગર=વીસ ભર, (યુ)	કાળી=કદલા, ગાદા લીઝા	તાવળે=માડી વાગળે; મે
જરાતમા હ)	તોડ	બાક કુળે
વીશ્રામ (સ) વીશ્રામો	મુમલા=સીકકાને તાકા ચો-	પોળેડી=વોળેગલા
પાત્ર (સ) વાસણ; બાવક	ડી તેનો હા કરેજ તે	મજદન (સ) હાથી દાત
હગદ=હગધ	મકા (મ) દયાન, (લાખ)	ટકશાળ (સ) ચલની સીકકા
હેમ (સ) સોનું ક ચત	જગપલ (સ) પાણીના વા-	પાડવાનુ મરકારી કાર-
ધાટ=એક જાતની ચગકત	મણુ	ખાનુ
બુઢાની શાડી	સાપડે=મળે, જડે	સીધાવળે=જળે, પધારળે;
સી=ઝેંયું લુગડું, અમર	પેંણી=પેંણ, શેહેરની	આવળે
પટોળા (સ) દેશમી ધાટ	પીતાપા (સ) બરે ભંચુ રે-	વામડ=કરડોનો એક ભાગ.

(કવિતાની સમજૂતિ.) (૨૨)

દેશની મુસાફરી કે તા તમે સારી ભાગ ભાતની જાણ્યો જોશો, મટે તમે રસ્તેથી પેહેલા તો વળીને યુજરાત જોજો (૧) શોભાવતી યુજરાત જોવા લયક છે એવું જાણ્યો; અને યાદ રાખી અમદાવાદથી એકાદ વસ્તુ પોહોરતા આવજો, અતલસ અને બારે મલ મશરૂનો તમે સારો મગાવજો, અને ધર તરફ વગસાદ (ચોમસુ) પેહેલા પોતે પેહેલા આવજો (૨) પછી પેથાપુર તરફ જતાવ સી લોકો જે જામડે, ત્યાં બાધણીની શાડીઓ ને બદક ધણી વખાણાય છે; તે દેશથી સમાચાર કોઈ માણસ માથે કાઢાવજો, અને ધર તરફ વરસાદ (૩) પછી ત્યાંથી વીસલનગર થોડી મુદત થોભજો, ત્યાં પીતળના કુળસીઆ અને હગવરને સો તા જેવા પીળા બાયડીઓને પેહેરવાના ધાટ શોભી રહે એવા સાગ મળેડે, પછી ત્યાંથી તાટણે જઈને રંગીત પટોળા રખાવજો અને ધર તરફ વરસાદ (૪) સીરોઈમા સારી તરવારો બનેછે અને મુરતીઓ સારી કુતરપુરી કહેવાય છે, ત્યાંથી કપડવ જ તાલુકાનું ગાયકવાડી મામ આવ-મુખે આવતા જળે, ત્યાં છગ અને સોઢાની છરીઓ સારી બનેછે; વળી કપડવ જગા કાચ ને સાણ પાસે રહી કરાવજો, અને ધર તરફ વરસાદ (૫) કાઢી આવાડના કદલા ને ઝાઝાવાડના મુમલા સારા મણાવજો; તેમ જ ખાવળી મુ-

ત્રેજી અને મુરતના જમણા આંગળા પાડીને આરી બરસી તમસીને મુરતથી લાવજો, ને ધર તરફ વરસાદ (૬) નાશકમા આંગળા પાડી આ અને આરા પાન પુને મળે, તેમ બરાનપોરનો સેલારશ અને પેઠુંલુની પાધ-ડીઓ ધણી પકાય છે; આરી શાલ નો કારમીરમા બને છે એ તો જરૂર મગાવજો (૭) ને કાશીના લેટા ને પિતામર તેમ માગવાના અશીષને છાવલ, અને રેશમી કોરના વિતીઆ નામપોરના તે આચવાને જાતે જઈને લઈ આવજો આઠ તો ધણી અમાળામા નાંખજો તે લઈને લીશાખ માડી વાળજો, ને ધર તરફ વરસાદ (૮) ધાળેગમા રૂઆઈ થાય છે, અને એ જુલ્હાની આમપામના ગામોમા ધણી આરા થાય છે, તેમ હાથીદાત સીતલદ્વીપમા થાય છે ને મુબઈ તો હાલ સોનાની છે (ત્યા ધણી શ્રીમત લોકો વસુ છે,) ત્યા નાણાની ટકસાગ જોઈ મમામા પધારજો, ને ધર તરફ વરસાદ પેટલાં (૯)

પેડા મથુરામા મળ અને જયપુરના ચિત્ર જુઓ, કચ્છના પોડા આસ થાય છે, ને દીનને ખુશ કરે (૧૦) નવાનગરમા (જમનગ) જઈને જુઓ ત્યાના કડુથી કામ થાય છે, તેમ વાગડ (કચ્છનો એક ભાગ એમા પાલણપૂરનો પૂર્વ તરફનો મુલક પલ્લુ આંડે) ત્યા મગ ને બાજરી દલપતરામે મળતી દીડી છે. (૧૧]

પાઠ ૧૪૭ મો.	મડાના પતળા પડમાથી	સુનો વણી, ઠાકોર; જ-
બેલ (અ) માટું મરઝ, મ-	જે ચીકણી વરડું વીક	મીનદા
ગર મરઝ	જે છે તે	આશુપુર=કલિત ગામનું
જળમર (જં) પાણીમા રેલે	પાઠ ૧૪૮ મો.	નામ
નાર	ખ્યાલ [આ] વીચા	મટી=નાનો કોટ
મલ=મુલતી આમડી	જોખમ (હો) તાલ થવાની	મરણપોપલ (મ) મુજરાનમુ
જેરજમુખી (મ) એક જળ	ધારતી, વીમા	જારો
નું સુજના જેવડું કુલ	વામઅ.મ, ડાહ્યા	મોદી=સીકુ આમાન વેચનાર
તે મુરજ ઉગે ત્યારે ખી	મરગડી=વરેડી, ગાળો;	(નાઉલમી.)
લેઈ ને સુજ આયમે	વીલા=મુના, છુટા.	વજૂકા (આ) સરકારથી ઇ
ત્યારે કરમાય છે	દરકાર (ફા) પરવા.	નામમા મળેલી જમીન;
વલ્લુ=ખુલ્લુ; પેહોણુ	પાઠ ૧૪૯ મો.	જાગીરી
મગ્ની (ફા) જાપરના આ	તાલુકદાર (આ. ફા) પરગ-	અવીઆરી (મં) જમર-વીમા

રેના	રૌકડ=રૌકડા પૈમા, નગદના	અડમરો=આમરો
ઉડાઉ=ફકકડ, અરાય રરતે	લુ, નગદી	વરો=ન્યાતી અરય, જમલુ
પૈસોઅરચનાર	માખ (ફા) આખડ	વાર
આઠ (અ) આરપૈડાનીગાડી	મેહેનો=મુનીમ; મુમદી	મરથ [ન] પૈસો
બપડો=દોર, દમદમો.	મુમારના=વાણોતર	જશ (મ) માન આખડ
ઉભણી=મીજ્યાની	ધડેલુ=ગીરવી	મામાવડીઅ.=મામા વાળો;
રામજણી=મુલકા, કચની,	એકપગી=પોસીલી	દમમાથો
નત કનારી	કિલટી=નીરુ દ, મામી	પગત (મ) ઓળ, લોકોહ
વણા સી (અ) કાશીના.	નેતર્થ=જમવા તેડવા	રખ ધ જમવા બેઠેલા તે
દેવવાઈ (મ) હાચરી	નલુનીએ (મ) વીરનાનીએ	કુલય=કુલાવડો, ગર્વ.
લાણા=પુષ્પમકલી બદલ શા	બ્યા. કરાએ.	અરજી (આ) કડીઆદ.
કા આડ રેશમી કરડ,	પાડ ૧૫૧ મો.	હારથ (મ) મમક
કે કાવામલુ આખીન્યા	ડમોડન=ટપોટા	ગીથા (મ) ચુમલ આડી
તે વેહચવુ તે	કકમનામુ (ક) ફેમલ નામુ	ઓમરતા (મ) બોલતા
દુ.મુણી (મ) અરામ મુલુ	પૈમ.અપવાવામતનોડા.	અદનો=લમતને વખતેઆ
ના; નહારા	પાના કાગળપર જડજની	ગણા આગળ જોએ મા-
પાઠ ૧૫૦ મો.	મકીનો છાપીત કકમ	મ મામા છાપગ માથેજ
નગારખાનુ (ફા) નગારાકે	જાતી (આ) કલમમ ચી	ક જજમ જેવુ ચોખ કલુ
દોલ વગાડવાની જગો	રાતોગત (મ) રાતના વખ	ગક માથેજે તે
પ્રુઈ (ફા) એક જાતનુ ના-	તે નોવઈ	પાડ=નહારી પાપડી
નુ બાણુ, પોપટ	કુનણુ=કુલાવ્યો કુપેને જે	ટેકો=આવાર, મમત, (ટેક-
મેવડ દેવડ=લેવુદેવુ, લેલુ	અડ વ્યો અડે તે, અરજી	નુ બહુ વચન.
દેલુ, વીરધાર	ઉ મડેજાઉ લાલજી	

(કવિતાની સમજૂતી.) (૨૭)

કુલણુ તમે ચડાવ્યા કેમ ચડી ગયા, ને આ આરક જાવકનો (પેદામ તથા અરચનો) આમરો તમે કેમ ભુલી ગયા માગ કુલણુની (૧) માથ રર દે-વુ કરીને તમે ન્યાતના અવગ વગ તો મારા કીરા અને પા કા નાણા અર-ચીને લોકોમા જશ તો મારા ન'પા મારાન [૨] પોતાનુ ધર પેચીને ન્યત જ માડવાને ધી માકર તો લાવ્યા અને મામ વાળા કરતા જમણુ પણ ધણા મારાં બનાવ્યા મારા (૩) મોટા ભારી રેશમી બોટીઆ પેહેરીને તમે પંગતમા ફર્યા, અને મનમા કુમાડો કરીને મુઝ ૧૨ હ થ ફેરવ્યા માન (૪) પણ થોડા દહાડા મથા કે મામનાર માથે નાણા, પણ તમ રી પાથે નાણા તો ઠોઠા (ક) ઠેકાણા

નહી મળે) મારાં (૫) પછી કુલસુત્ર ઉપર ફરીવારો થઈ ત્યાંથી, ને મ જીભકત જપત કરીને કહડયા ધરમાયી (અડતા કર્યા) મારાં (૬) કુલસુત્ર તમને જેણે કુનારીને ચડાવ્યા, તેતો આ વખતે કોઈ મદદ ન આપ્યા મારાં (૭) પછી કુલસુત્ર તો ફરી શેધવા (કુવામા પડવા) આપ્યા, પણ પૈમા ૧૫ના કોઈએ આપીસુ ન આપ્યા, [પાસે નહીં મળે કોડી તેથી કોઈ આવી નહીં ઉભા કોડી) મારાં (૮) જે લોકો જમતી વખત મારા મારા વખાણુ ક તા, તેઓ આ વખત હાસી કરીને પકાડી બદલો કરવા બાગ્યા મારાં (૯) અરચ ક-રતી વખત તો ધણા ધણા વ માણુ કરીને તમને ચડાવ્યા, પણ આ વખત તો અણુપડમા ઠરાવ્યા. મારાં (૧૦) મારા પીતાનર પેદેસ્યા ને બાગણે ચ કરવા આપ્યા, પણ આ વખતે તો ધગ બાળીને તીત્ય કરવા આપ્યા મારાં (૧૧.) કુલસુત્રની બાધડી પણ છેડો વાળી કુલસુત્રને નામિ ગડેછે પણ કુલસુત્ર તેતેનો કચો ટેકો (દીલાયો) આપ્યા વગર, અથવા પોતાનો ટેક છેડી આપ્યા મારાં (૧૨.) ભોળા અ દમીને જે કોઈ નહારી સીખામણુ અપયે, તે માથે મરીમના નીસામાનુ ધણુ પાપ લેયે મારાં (૧૩) માટે દલપતરામ કવીની સીખામણુ મનમા લેએ તો, માથા પડેવુ કરીને ન્યાતી અરચ નહીં કરએ મારા કુલસુત્ર ૧૬

થાડ ૧૫૨ મે.	નદાવગુ (મ) માધુ વગેરે.	ચુરમુ = છુટો બાડો.
જમમ (મ) ઉપડી શકેએ.	ને ધરમાદા સીવ સામા હરજોતો (મ) સાહોતો	
વી જીભકત (પૈસો) ટકોમા	ન આપવાનું મોદીખાનુ	મદગુણી (મ) માન આચ.
જમતા, ધરેણુ માધુ વગેરે	પરખ = ધરમાદા પાણી પાવા	રણુનો નદાચણી
રૂથાવર (મ) ઉપડી શકે ન	નું ટેકણુ	મફત (મ) પૈમા વીના
હીં તે, (ધરખાર જમી	ભીલો (મ) ખેરાત	તડકા = મપો ગપાટા
ન, થાડી, વગીફાવગેરે]	સીવ = કાચી રમોઇ	હરામખોર (કા) હરામખુ
આખાવીખી = કુળ બાણી,	મ તોખી (મ) તરપતકરી	ખાનારા લુચ્યા
પાએમાલ; ક ગાળ.	કરણ (મ) વર્માજી રાજ,	ધરખોરકતી (મ) પરમેશ્વર.
પીએર = ખારનું ધર	(પાડવનો બાધ)	નુ દયાન = રમણુ
સીધીર = વીકકાર, ગુરજકાડ	ભીલુક (મ) ભીખારી	ચ મુ (મ) માત.
વખોડવા = વગોવવા	થાડ ૧૫૩ મે.	નીલચો (મ) નવગોલચો.
દુરાચરણી (મ) અરાળ આ	ધર્માતમા (મ) પુન્યાતમા, ધ	ખોળવા = કાઢવા.
બના.	મીઠ, મખી	પ્રમાણીક (મ) માલ્યા
રમોઈઓ = રાધણીઓ	ખાતી (મ) ધર્તી	વીધાસુ (મ) બરેશુદાગ;
શુભ (આ) હનકો, થોટો.	ઝ.વા (મ) આશગો.	પતીજનીના.

લેખો=ગણે; પત કરે.
 પાઠ ૧૫૪ મો.
 લેખી [મ] મેડેનવ.
 હથાડે હાક=જાહેરાત, ખુ-
 દ્ધો રીતે.
 વટેમારુ (મ) રસ્તે જતો
 માણેમ; પંથી.
 આગ (મ) મરીરે ખોડવા-
 ના, આખે એાધના, પ-
 ગે લુભા વગેરે
 મોઢે=નજરમાઆવે; ગમેતેમ
 જજમાન(મ) ગેરનામરાક
 મહરથ [મ] મોઢા કુળનું
 આખર દાર માણુમ
 મહાકુ=પાડ, આખાર
 અપકીર્તી (મ) બદનામ
 દવાખાનુ (કા) દરદીએને
 એમડ મળવાનુ ડેમાણુ
 ડગતો=હાલતો; નાપીહા કે-
 ડેનો.
 ગવેવા=માર ગી નરધા માથે
 ગમ કાઢાડી નાગ; ગ
 ધર્વ
 હનામ(આ) ખુશી બદલકક
 બહીસ આપવુ તે; સ
 રવાવ
 આયબ (મ) આવરદા.
 (મ) ધડપણ.
 ડો (મ) રવર્ગેમા રે-
 રો.
 ૧ (મ) અમલુપણ; ૧
 હાપણ.

પુ-પવાન (મ) ધર્મોત્તમા
 પાઠ ૧૫૫ મો.
 મહાભારત (મ) મોરોબિડો
 આધાર (મ) આમરો.
 નીરાધાર(મ) આધાર વગરનુ
 મવાલ [આ] પ્રમ
 પાઠ ૧૫૬ મો.
 સીફુત (મ) માપીતી
 આકર્ષણ (મ) એ સત્તાણુ
 રજકણ (ન) કણી, રજ
 યુરત્વ (મ) ભાર
 નીરજવ (મ) જીવ વગરનુ
 (નીર-જીવ)
 મૂઝી (મ) ફનીઆ
 ટેમન (અ) મેન.
 અટકાવ=હુકમ
 યુરત્વાકર્ષણ (મ) ભાગનુ
 તાણુ-એ આણુ
 પાઠ ૧૫૭ મો.
 મજીવ (મ) જીવવાણુ
 શકા (મ) વહેમ.
 ચીમ=ધનાકાથી
 મરત=નીશા, દયાન
 નજીવી (મ) હલકી; જીવ-
 વીનાની; જીવ.
 પાઠ ૧૫૮ મો.
 આનંદી (મ) મંતોર્ષી
 બજતા=અરેખાઈ કગતા; કી
 નાખોર.
 પાર=હેત, સાહા
 પગ મેજી=પર કલાણી
 આપરવાળી (મ) આપ મ

તજખી
 તગણ (કા) તાણુ, ખોટ.
 કલાણ (મ) રૂડ; કીત
 પપાળો=દીલાસો આપી હા-
 થ ફેરવો.
 આનનાવાસના=સેવા આક-
 ચી; બરદામ.
 બદલો (આ) પાડ; અવેજ.
 મુવાલ [મ] મારો છોકરો
 (મારે વાસણુ)
 પાઠ ૧૫૯ મો.
 કીત (મ) કલાણુ
 ભાગ્યદશા (મ) તસીબો; ત
 પામળ
 પરવારી=પુરી થઇ
 રેરવા=રડીયાજ આ.
 વણુન=વેના.
 નાચ (મ) હલકો માણુમ.
 ખાપણુ=ખોડ; એવ
 મીનીત (મ) જીવતર
 મળીઓ (મ) જોરાવર મા
 લુમ
 કપેહ (મ) કંકાસ; કળીઓ
 આણુનાશ્વાત=નણીતા ન-
 હીતે
 હકારાવણુ=વગર હકારે.
 ઇચ્છાવણુ (મ) વગર રચી
 એ; અભાવ.
 મદ (મ) અહંકાર.
 હાસ=હસવુ; મજાક.
 મુપ (મ) માપ.
 હાસી=મજાક; મેણા.

જીમડો=જીરે, જીમારે	વરજી=છોડી	૫, પીત્ત લોકની
૫-હરતે (ન) પારકાને હાથે	વીધી (મ) રીત, કીયા	વીરવીર્ય=એક ગોરજ ક-
પારકા હરતક	વધી (મ) નમી	રૂંને કવી થઈગયો
દેવાદાર=કરજદાર	લોકીક (મ) દુનીઆ દારી	મોહનોલી=મોહ પમાડ એ
બપાવીક (મ) મીક વગેરેનું	નુ, મ આરી	વીવેલ
યાનક (મ) ડેકાણું	લોકીત (મ) લોક થકી ઉ	

(કવિતાની સમજૂતિ.) (૨૩)

માગ માણસો (સ્ત્રી ને પુરુષ) હેત ગમીને આ આરી વીખામણ મા-
બગળે, વીખામણ દેતા ને યુરસો કરે તેની બાગ્ય દશા પુરી થઈ એવું જા-
ણુજે, માટે આબગળે તમે મારા માણસ હેત (૧) રડીયાજ સ્ત્રી સાથે વેપાર
ન કરીએ, ને નીચ સાથે પ્રીત રાખીએ નહી, તેમ જો કરીએ તો લાછળ લાગે
ધરના પૈતા જાવ, ને તેથી જીવતરને તજ દહએ આબગળે (૨) કામ વગર
પા કે ઘેર જઈએ, ને તોહોમત આવે કોઈને ગાળ ન દહએ, તેમ કોઈ બગવાત
પુરુષ સાથે બાથ ભીડીએ નહી, ને કૂદ યના મણમ સાથે કજીએ ક કાચ કરી-
એ નહી આબગળે (૩) અજણે ગમ જઈએ નહી, અને માડ તણે રહીએ
નહી, હાથી ઘેડા માડી જતા હોય તેથી તથા નકારા માણસથી આના જઈને
અસીએ આબગળે (૪) મન કરતા મનમા યુરપો લાવીએ નહી, અને પી-
કરાણે રન્ને જઈએ નહી, અને જ્યાં મે મણમ જાતી વ તો કરતા હેય, ત્યાં
હિમા રહીએ નહી આબગળે (૫) હુડાગ વગર વાત કરીએ નહી, અને વગર
રૂચીએ જમીએ નહી, પૈતા તથા નીધાના મદને છોડી દહએ, અને નમના
સાથે નમીએ આબગળે (૬) મુર્ખ, સાધુ, રાજા, ને વીદ્વાન એકલાની મનક
કરીને હસીએ નહી, તેમ હારી વધ, આપ, ને માણસને લડતા જોઈને દુર
અસી જઈએ આબગળે (૭) કુતાને કોઠે કોઈની મરકરી કરીએ નહી, અને
કેક કરીને મટરીએ નહી, તેમ ઘર વેચાને ન્યાતી ખરચ કરીએ નહી, અને
જીવે જમીએ નહી આબગળે (૮) બાણના મણુતા આજમ મુડી દહએ, અને
લખતા વાત કરીએ નહી, અને પારકાને હરતમ પારકા દેશમા દુકાને આપણ
નામ આપીએ નહી આબગળે (૯) નામુ વ મને વખતે લખી રાખો ૨
મુઠી દો દેવાદાર ન થઈએ ને દુખવળુ મીક વગેરેનું ડેકાણું છોડી
પીને દેશ જઈ રહીએ આબગળે (૧૦) મન ને ઝોળે માગ નમાવી ખ
નતામો કરવી, અને પ્રમુને નીત્ય બગવા કિાથી નમીને મા ૧ કામો કરી
આબગળે (૧૧) આ વે કરના ને પર વે કરના મન ને વરને આ આરી થી મા-

મહુ રમેલી છે, તે ફડા પડિત વીઁ વીજ્યના મોઢોડાની વાણી તે મોહ પમાડે
એવી છે તમે મારા માહુમ હેતથી આ શ્રાવી (૧૨)

પાઠ ૧૬૦ મો.
મધ્યોત્તરી (મ) વચમા ય-
ધને જનારી.

મધ્યાકર્ષક (મ) વચમા યધ
ને એચ ૧૧૨

પ્રમાણ (મ) સરખાપણુ પ
રીમાણ

ચક્રચક્રર=ધુમરી ખવાડીને
ગોળ.

બેહદ (આ. ફા) હદ વગર-
નુ, ધણુ જ

પાઠ ૧૬૧ મો.
ઊપગ્રહ (ન) નાનો ફાંતો ચ
દ, ચક્ર

મુરજમાળા (મ) સરજની
માથે પૂઠી ને ગ્રહ આ-

વેલા ને

ચક્ર (ન) ચાક; ચાકો.

અગણીત (મ) ધણુજ, ગ
ણાય નહી તે.

યોજીશ=વીચારીય
પાઠ ૧૬૨ મો.

સખાવત (ગા) ઉદારતા.
ઉદા ના) મોટું મન; દો

કલ્પો; દોષો.
) બદ દુઆ)

૧૬ (આ. ફા.) અ-
વન; બે ધજત

શાખાશી (ફા) માન
ખુશામત (ફા) કાલાવાલા
આજીજી

દેશ કલ્યાણ (મ) દેશનું ર
ક કરવું તે

પાઠ ૧૬૩ મો.
ઉત્તેજન (ન) ઉશ્કેરણી પ
છી, મોહ

મેગધનશા'કુઆ)મેટો ન્યાય
હક (અ) અવીકા, દાવો

વીરનારીને (મ) વર્ણવીને,
હકીકત માથે

પાઠ ૧૬૪ મો.
અવચોકન (મ) પરીક્ષા,
ધ્યાન આપીને જોવું

પ્રકાશીત (મ) નેજવાળો
ખ ડીત (મ) ખાડો, ઉછા; અપુરો

અસ્ત (મ) આયમવુ
નખખ (આ) કાગલુ

પાઠ ૧૬૫ મો.
કાયવૃદ્ધિ (મ) નાશનો વધા
રો; દીનપરદીન ધટતી.

મ-મુખ (મ) સામુ.
ખાંખ (મ) કાગલુ.

કુ ડાણુ=ગોળ ચક્રાકુ.
પાઠ ૧૬૬ મો.

નિગમ=નેવાહ, વાહાણુ. નમે
નહી માટે મમનોભ કર-

વાને બરેસો બાર.
વીડશે (ન) દુખી કરશે

આગા (મ) હુકમ, રજા
પ્રમ (મ) સવાલ.

વીક્ષક (મ) સીખવનાર; બો
ધ કરનાર

પાઠ ૧૬૭ મો.
ગણીત (મ) આકડા માડી
હીશાખ ગણવાની વીંશા

સમરપા (મ) કોહેડો; બેદ
પ્રમ, ઉખાણો.

મરદ (ફા) બચરો.
મેરી=માયડી; સ્ત્રી.

ખાખા (મ) છેકરી; સ્ત્રી.
ઠતી=જાહેર.

સાથ=જથો; ટોણુ
પ્રોઠ (મ) મોટું.

ત્રે (મ) પાતર.
પાન=પાતરા.

ખારી (હી) વાહાણી સ્ત્રી
પારખુ (મ) શોખી કાહાણુ.

કલ્પ (મ) કાન.
ગોરી=રૂપ વી સ્ત્રી.

અર્ધ (મ) અડધા.
ચોથસવાથો=ચોથા ભાગના

મુવાયા(રૂપીએ પાચ આ
ની જેટલા)

શુવાળ (મ) લીલ.
મે કર (મ) બેહાથ.

મંપદ (ન) મ પાના ઝાડ હો	મોક્ષી (સ) શાહેદી.	પારખુ (ન) શોધ
ય નેવુ વન	માત=પુરો	ટાક (સ) મવાયા બંર.
શાસ્ત્ર (સં) ગણીત બીદ્યા	કૌતક (સ) અજબ	ખટ (સં) ૭; ૬

(કવિતાની સમજૂતી.) (૨૪૦)

૧-એક મરદ ને એક બાપડી રસ્તેથી જતા હતા એવામા એક આબાનું ઝાડ આપ્યું, તેની નીચે ધણીએક કેરી પડી હતી, ત્યાં બંને જણાએ એકેક માનડી બાપી ત્યાં એ બાપડી મરદને કેહેવા લાગીકે, મારી તમે જેટલી કેરી છે તેના કરતા તમારી તમે બમણી છે; પણ તમાગમા હી એક કેરી પડી તે જ્યારે મેં મારામા નાખી ત્યારે આપણું બંનેની પાન કેરીઓ મરખી થઇ પડી. ત્યારે કાહો અનજ કેડી કેટલી હતી?

જવાબ-ને મુજે સીતીકમા છ હતી તેમા મારે પેહેલા ચાર બાપીને બાપડીએ બે; પણ જ્યારે બાપડીએ મરદમાથી પડેલી રાહનીની ત્યારે બંને પાંચ લાલુ લાલુ થઇ પડી, એવી રીતનો એનો ખુશ થો છે

૨-એક માટું પક્ષીનું ટોળું આકાશ તરફ ઉડીને આવ્યું, ત્યાં વનમા માટું દેશવેલુ વડનું ઝાડ હતું તે બધા પક્ષીને ગમ્યું, તે ઝાડપર અંકેક પાતરે અંકેક પક્ષી બેઠું, પણ એમ એમના ત્યાં એક પક્ષી વધુ એટલે બધા પક્ષીઓને તેની જગા ક વને શીકર થઈ; ત્યારે કરીને અંકેક પાતરા પર બેને પક્ષી બેઠા ત્યારે તે એક પાતર વધુ ત્યારે બોલો પક્ષી કેટલા અને પાતરા કેટલા તે ગણીને સીધા જવાબ દેઓ?

જવાબ-પ્રારી કહે એતો મેં જાણ્યું, હું તમને કાને કહી મુંબળાવું તે માંબળને, એ પક્ષી તો ચાર છે અને પાંદડા ત્રણ છે

૩-એક રૂપવતી સ્ત્રી નદીના કીનારા આગળ ગોખમા બેઠી હતી, ત્યાં એકાએક પોતાનો મોતીનો હાર પુટયો, ને તેમાના મોતી તે કીનારા ઉપર વેરાઈ ગયા તે હારમાના અડધા મોતી જરા વાગમા પાણીમા પડી મયા, અને ચોથા ભાગના મવાયા અડધા કચરામા જઈને પડયા; તેમ છૂંઠા ભાગના કીલ પા મળ્યુંડીને પડી મયા ત્યારે કહો બધા મળીને એ મોતી કેટલા હતા? તે બાથમા તો ફક્ત બેજ મોતી રહી મયા.

જવાબ-છો બાપે ૧૬ ને અડધે બાપે ૮૮, તેમ જોના ચોથા ભાગના ૩૦ થાય, એટલે ૯૬ મોતી તે હારમા હતા

૪-પક્ષીના ટોળા બે જાએ આકાશમા ઉડતા આવ્યા, તે ને ને આંધના વનમા આવી પેહોચ્યા. ત્યાં એક ટોળું બીજને કેહેવા લાગ્યું કે જો તમા

માથી એક પક્ષી અમારામાં આને તો આજે જ નો ટોળાના પક્ષી મરખા થ-
ઇને ને વાત બધાને ગમે, ત્યારે તે ખીચુ ટોળુ માલુ કે તમારામાંથી એક
પક્ષી હમારામાં આને તો હમા તમારાથી અમણા થઇ એ ત્યારે દરેક ટોળામાં
પક્ષી કેટલા હતા તે કહેશે?

-જવાબ-એને જવાબ દેવાને વીલમ શાનો? ગણિત શાસ્ત્રના આધાર પરથી
પણ માલમ પડે છે કે એ વાત સાચી છે- જેટલ ટોળામાં સાચ ને ખીલમાં સા
ત એમ બધા મળીને ૧૨ પક્ષી હતા

૫-ને દેસ્તદારો હતા તેમાં એક કહે કે હુ રમવા જઈ એટલે એકે મવા-
શેર ખુશીથી લાંબુ આજી, ત્યારે ખીલએ પોણા શેર લાંબુ, એટલે તેમાં લીલો
દોસ્તદાર અ બેા ને તેણે બરામર હીરસે આકુ, પછી તે ત્રીજાએ આધા બ-
દલ ૨૦ પૈના આ થા હરે એ ૨૦ પૈના ને જણાને પેહે ચી આપવા એનેા અ-
જબ મરખી વાત છે, તેને વારતે મામજદામ કરી એવુ કહે છે કે સમજુ વીદુ ન
નર હશે તે એ વાતના શોધ કરી ખરો જવાબ દેશે.

જવાબ-સેરના ૭૨ ટાક પ્રમાણે સવા સેરવ જાના ૬૦ ને પોણા શેરવાજાના
૫૪, બધા મળીને ૧૨૪ ટાક થયા; તેમાંથી મરખે હીરસે ૬૦ એક જણે ૪૬
ટાક આધા. હો ત્રીજા સુખસે ૪૮ ટાક ખાના તે બદલ તેણે ૨૦ પૈસા આપ્યા
ત્યારે આઠમે ભાગે ૪૦ એટલે ૬ ટાક પોણા શેર વાજ ના આધા, કેમકે તેના
૫૮ હતા; ને બક્રી એવા સત ભાગ જેટલા એટલે ટાક ૪૨ સવા શેર વાજા-
માંથી આધા, કેમકે તેના ૬૦ ટાક હતા ત્યારે ૨૦ પૈસાના આઠ ભાગ કરવા તે
મા સવા સેરવાજો ૭ ભાગના ૧૭૦ પૈસા લે, અને પોણા શેરવાજો એક ભાગ-
ના આડી પડેા મે.

પાઠ ૧૬૮ મે.	સારાથ=(મં) મતલમ	જરૂરીઆત (આ) જરૂર;
મહામત (આ) કુશળ.	કબલે (આ) સ્વાચીનતણુ	અગત્ય
સુદ્રઠ (મં) સારા મજબુત	તવગર (ક) પેશ વાળા.	કપીઓ=દાણા પેચનાં;ર
આધાના.	વેતરૂએઠ, મિલેનત મજુરી	નેરતી.
અંગવળ (અ) શરીરનુ જો	સ પાદન (મ) મેજવવુ	માથાકુટ=કડાકુટ
ર, (અંગ-મળ)	મલોલ (ક) નાન્દી ગોળી	મુલવવન (મ) કિમતી.
પાઠ ૧૬૯ મે.	ખેડુત ભોકો કામડીમાં ધાણા	પાઠ ૧૭૦ મે.
માલમીલકત (આ) માલ મ	ફેકે છે તે.	મુકુગ (આ) ડે-વેલી
તા; પૈસા ઉપર એવી	જન્મારો (સ) છુદાગાની.	મોહિરો (કા) ચીકેક.
ચીએ.	પાઠ ૧૭૦ મે.	ખાખાશાઈ=વડોદરીઓ (વ.

ડોહગામા ૧૬૦૧)
 સુ માધગરો=પોળીજી, (મુ-
 બાઈમા ૧૬૦૧)
 હુબુ=અડીકો
 અથેપો=દોડ પહ.
 મુગમ=સેલેલ
 માનીઆ=અ સ્ત્રીઆ
 ગીની (અ) સોનાની ગેણી
 (૨૧ વાલની)
 તોડો=રોકડો આનેલો તી-
 કડો, કાથળી.
 બેક નોટ (અ) નાણાની પે
 દીની ચીડી
 આતરનીશા (આ ફા) આ-
 તરના, આતરી
 પાઠ ૧૭૨ મો.
 મ મહં (ન) એકકુ કરેલુ
 તે જડોગ
 પેદી (હી) મરાફની મોટી
 ફકાન
 બાગવાન (મ) નસી મવાન
 નેસી=સીધું સામાન વચ-
 નાર, મોદી
 જડોળ=પાપલુ
 પેરવી (ફા) બાળ, તપામ
 તાકો (આ) મોટો ગોખલો
 ચીથરેહાલ=ફાટા પુટા લુગડા
 પેહેરનારો
 ઉમેરો=વધારો.
 સેનિગમે ક (અ) બચેલું
 નાણુ વીઆળે મુકવા-
 ની પેદી.

મામાદરકત=મામા મણમ
 ચોપડીમા આગુ પાડી
 અ.પેડે તે
 મુમાસ્તી=વાણીતરી
 ખરચ ખુટલુ (ફા) ૧૨ચુટલુ
 ખરચ
 આડત=મ રફત, હરતમ
 તીજેરી (અ) ખજનો
 ફુંકારો=ગુજારો
 પાઠ ૧૭૩ મો.
 રાચ=વલુવાનુ એભર
 કલિપત (મ) કલ્પનાથી કરે
 લા, અટકગથી ટુકિલા
 ટેપાડ=એક ભતનુ જનક
 લુગડ, જો
 રાઈ (ન) ખુટલું
 પાઠ ૧૭૪ મો.
 એકદમ (હી) એકીવારે,
 જથાખ વ
 મ જળપ (ફા) કોર, પોહોળી
 ફરતી મુગજી
 નીતરતુ=બીમે બીમે વેહેતુ,
 ચોખ્ખુ
 ફાગડો=રેશમ, સુતર લપેટ
 વાની ફકા પરીતી
 પાઠ ૧૭૫ મો.
 એકર (અ) ૪૮૦ ચોગમ
 વાગ, ચાર રૂડ
 કગમત (આ) હીકમત.
 પોરચ=પોયા.
 દરરોજ (ફા) હ મેશા
 આવૃત્તિ (મ) ફરીથી થતુ

ને. (એકવાર થઈ રહે કે
 બીજી વાર થઈ રહેકે ત્રી
 જી વાર, એ પ્રમાણે ક-
 રતુ તે)
 પાઠ ૧૭૬ મો.
 ગોડીઈ=મ ચાથી કતાપલુ
 બીજી સુતર
 લોહક=કામચાથી કપાસી-
 આ તથા ૩ શુદ્ધ પાડવા
 યરખો (ફા) કામચીજવાનો
 નાનો રેડીઓ
 તાત=મકગના આતરડાની
 ૩ પીજવાની ટોડી.
 પાઠ ૧૭૭ મો.
 રોજગાર (ફા) વેચાર
 કિધાડ=ખુટલુ.
 ચીમા જાપ=ચીમાથી જા-
 વુ તે, મુદ્રા જા-
 પાઠ ૧૭૮ મો.
 મુમરીમે=સુચારીને.
 સુધોત્રવટ=સુચારો
 મ પતિ (ન) દોભા.
 કુમાશ (આ) પોત, પટપાણુ
 કિણુલુ=મોડકવુ, કચરો ક-
 સોર કાહડી
 પાઠ ૧૭૯ મો.
 જીભડી=જીભ, જીભવા.
 હરીચુલુ (મ) પરમરવરનુભ
 ન-રમરલુ
 લગરી=લવારો
 નવરાઈ=કુમદ.
 ખટરશ (મ) જરમ. (ખોટો)

આરો, કડો, તીખો, મીઠો, ઘૂરો.)	સ્વચ્છ (મ) પોતાનો માણ મુસ્તક (મ) માથું	કૂં (ન) કૂં.
ઝગડો (છી) ટટો	મ-મગો વાલો.	હરી મથા=લઘ મથા.
ચુએ=ધુમે; બાઝી પડે	સરસ્વ (ન) સગણુ	દીપક (મ) દીપો.
અ તકાન (સ) મરવાનો વખત	રામ નામ (સ) રામનું નામ	ધેન=ધુવારી.
ટોળી મંડળી.	પરમેશ્વરનું બચન; હ-રી કીરતન.	તરથે=તાર પડથે.

(કેવિતની સમજૂતી.) (૨૫)

હે જીભા, (જીભને માણનું ૩૫ આંખીને કેહે છે) તને પરમેશ્વરનું રમણ કરતા આટલું બધું આજન કયાથી બરાઈ આવે છે, કચી વાતનો બ-વારો કરવા જેવો તો તને જગ વાર દુરમદ મગતી નથી, અને તરત મોમાથી બો-લી ઉઠે છે માટે હે જીભા તને પરમેશ્વરનું (૧) પારકાની આડી ચુમલી કરવી કોણ તો તેમા તુ ખાલી રહે છે અને ૭ તરફનો રસ (ખાટો, આરો, કડો, તીખો, મીઠો, ઘૂરો,) તેનો સ્વદ કાઠાડવાને તુ તૈયાર છે, તેમ કજીઆ ક કાન કરવામા તું ધણી ધુમે છે, અને પરમેશ્વરનું બચન કરતા તને કશોયો આન છે માટે હે જીભા (૨) મ તી વખત વાહાલા કે તેજવેરી ધાવ છે તે કાઈ કા-મ આવડુ નથી, ઉલટા તે તો તારી પાસે જે બધું હશે તે પોતાનો ઝગો બાજી બધું લેશે, ત્યારે આખ ચોળીને રહેશે માટે હે જીભા (૩) મરતી વખત થઈ ત્યારે કેલેશે કે તબ લોને ગુજથી લો, અને એને કાઈ રામનું નામ સંબળા-વો, પણ પેહેલા બ્યારે જીવતો ફરતો હતો ત્યારે તો મ.થુ નમડુ નહી (જરા પણ હરવરને પાદ કરતો નહી,) ત્યારે હવે પ્રભુનું નામ સંબળાવ્યાથી શુ ફા-યદો ધાવ ? મેં હે જીભા (૪) ધરમા આગ લાગ્યા રહી કુનો બોદાવવા જાવ તો એ કુવામા . પાણી કાઠાડીને ત્યાં પછી આગ ચી રીને બોલવાશે) તેમ જ્યારે ચૌરો ધરમાથી માયાપુ જી લઈ મથા તો હાં દીપા લાવી અજવાળુ કરેથી શું થશે, (મનલય કે મરતી વખત પ્રભુને પાદ કરેથી શુ થવાનું) ? માટે હે જીભા (૫) જીવ માવાના ધેનમા બંધી રહે છે પણ તુ જાળીને તપાસી જો; જ્યા રે મજામા ફાથી પડી (મરવાનો વખત થયો,) ત્યારે રડવાને જેડી તે કામનું શું ? માટે હે જીભા (૬) પરમેશ્વરનું રમણ કરતા કઈ પેશા ભેગતા નથી, ને એક બાલ પણ ખરતો નથી (મનલય કે કઈ મેહનત પડતી નથી,) અને આ સસાર રૂપી રસવાનો (ધર્મના માર્ગનો) મેહેલ પાગ આવતો નથી, પણ ને બચન થકી પાગ પડશે માટે હે જીભા તને પરમેશ્વરનું રમણ કરતા આટલું બધું આજન કયા બરાઈ આવે છે. (૭)

સમાપ્ત.

જાહેર સ્વર.

હું નીચે સહી કરનાર નરનાપુ-
 વક આદેર કર્ણુ કે, આ ચોપડી તથા
 બીજા ધણી જાતનાં પુસ્તકો મુદ્રાણ સંપાદક
 પ્રેસમાં છાપેલાં તથા મુખ્યાર્થના છાપેલાં સંસકૃત
 હીંદુસ્તાની, ગુજરાતી, મરાઠી, ઇંગ્લેશ કીસનેસીઓ,
 વેષ્યવ ધર્મની વારતાઓ તથા તમ્બુઓ, કાવ્યઓ, વૈદ-
 કકના તથા નાટકો, કીસ્સાઓ, જૈનધર્મના તથા સરકારી ગુજ-
 રાતી તથા ઇંગ્લેશ વીગરે નિરાળોમા ચાલતી ચોપડીઓ તથા
 પેટેલી ચોપડાં તો સાતમાં ચોપડી સુધીના અથ. ઇતીહાસ
 સના પ્રત્નોત્તર, વંશાવળીઓ વીગરે બીજી ધણી જા-
 તનાં પુસ્તકો સરસ છાપ ને સસ્તી કીમતે મ-
 જશે. આટલે સાંમટી લેવી હોય તેમજો પાસ્ટર
 ૬ કામળ લખી ખુલાસો કરવો, તાર પે
 ૬ કામળ લેવામાં આવશે નહીં.

સરનામું.

હરગોવિન્દરાસ હરજીવનદાસ. પુસ્તકવાળા.

મુ. અમદાવાદ.

બુકસેલર. મહાદેવ શંભુદાસ બગાટે.

મુ. અમ. ૬.

